

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ARAPÇADAN TÜRKÇEYE ARA DİL KULLANILARAK
YAPILAN EDEBİ METİN ÇEVİRİLERİNİN
EŞDEĞERLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Selin DALMIŞ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Gürkan DAĞBAŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ, MÜTERCİM TERCÜMANLIK
ANABİLİM DALI, ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR
BİLİM DALI

TEMMUZ - 2023

**ARAPÇADAN TÜRKÇEYE ARA DİL KULLANILARAK YAPILAN
EDEBİ METİN ÇEVİRİLERİNİN EŞDEĞERLİK BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

SELİN DALMIŞ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ, MÜTERCİM TERCÜMANLIK ANABİLİM
DALI, ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ- 2023

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı Çeviri ve Kültürel Çalışmalar Programı yüksek lisans öğrencisi Selin DALMIŞ tarafından hazırlanan “Arapçadan Türkçeye Ara Dil Kullanılarak Yapılan Edebi Metin Çevirilerinin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi” Başlıklı tez çalışması 25/07/2023 tarih ve 10:00 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Prof. Dr. Murat ÖZCAN Gazi Üniversitesi	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Doç. Dr. Yasin Murat DEMİR Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Doç. Dr. Gürkan DAĞBAŞI Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum):	☐	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum):	☐	☐

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)

(Selin DALMIŞ)

(Tarih)

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkması ve tamamlanması s¼recinde bilgileriyle beni aydınlatan ve tezin her aőamasında bana yol g¼steren, ¼ğrencisi olmaktan her zaman gurur duyacağım değerli hocam Doç. Dr. G¼rkan DAĞBAŞI'na sonsuz teőekk¼rlerimi sunarım.

Tez j¼rimde yer alan, lisans ve lisans¼st¼ eğitim hayatımın t¼m aőamalarında bana hocalık yapan, yol g¼steren Prof. Dr. Murat ¼ZCAN ve Doç. Dr. Yasin Murat DEMİR hocalarıma ő¼kranlarımı sunarım.

Akademik kariyerim esnasında değerli bilgilerini bana aktaran, yolumu aydınlatan hocalarıma teőekk¼r¼ bir borç bilirim.

Son olarak başarılı olacağıma benden daha çok inanan ve beni desteklemeyi hiç bırakmayan sevgili eőim Emrullah DALMIŞ'a teőekk¼r ederim. Hayatımdaki en b¼y¼k őans, bu tezi onun sevgisi ve t¼kenmez sabrıyla dolu g¼nlerde yazabilmektir. O olmasaydı bu çalışma çok daha zor tamamlanırdı.

ARAPÇADAN TÜRKÇEYE ARA DİL KULLANILARAK YAPILAN EDEBİ METİN
ÇEVİRİLERİNİN EŞDEĞERLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Selin DALMIŞ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2023

ÖZET

Bu çalışmada Arapçadan doğrudan Türkçeye ve ara dil yoluyla Türkçeye aktarılan farklı türlerdeki edebi metinlerden örnekler seçilmiş ve bu eserlerin çevirileri eşdeğerlik bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Eşdeğerlik değerlendirmesinde Werner Koller'in eşdeğerlik sınıflandırmasında bahsettiği düzenlamsal, yananlamsal, iletişimsel, metinsel ve biçimsel eşdeğerlik sınıflandırmaları, Gideon Tourry'nin erek odaklı kuramında yer alan yeterlik, kabul edilebilirlik sınıflandırmaları ve Nida'nın eşdeğerlik yaklaşımında kullanılan biçimsel ve dinamik eşdeğerlik sınıflandırmalarından yararlanılmıştır. Araştırmada özellikle kaynak dil olan Arapçadan Türkçeye doğrudan yapılan çevirilerde eksiltme, aşırı yorumlama gibi hedef dile taşınan mesajı doğrudan olumsuz etkileyen problemlere neredeyse rastlanmamıştır. Kaynak metne oldukça bağlı kalarak yapılan çeviriler çoğunlukta olduğu görülmüştür. Ara dil yoluyla yapılan çevirilerde ise sözcüğü sözcüğüne yapılan çevirilerin de mevcut olmasına rağmen anlam yitiminin engellenemediği çevirilerin büyük bir bölümünde kayıpların ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Ara dil kullanılarak yapılan çevirilerde doğrudan çevirilere nazaran daha çok çeviri kaybı yaşanmıştır. Son olarak da daha sonra yapılacak çalışmalar için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Bilim Kodu : 30501

Anahtar : Ara Dil Çevirisi, Doğrudan Çeviri, Arapça, Eşdeğerlik
Kelimeler

Sayfa Adedi :93

Tez : Doç. Dr. Gürkan DAĞBAŞI
Danışmanı

AN ANALYSIS OF LITERARY TEXT TRANSLATIONS FROM ARABIC TO TURKISH
USING AN SECONDARY LANGUAGE IN THE CONTEXT OF EQUIVALENCE

(M.Sc. Thesis)

Selin DALMIŞ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

July 2023

ABSTRACT

In this study, examples were selected from various literary texts translated from Arabic to Turkish and through an secondary language to Turkish, and the translations of these works were comparatively analyzed in terms of equivalence. In the evaluation of equivalence, the terms of denotative, connotative, text-normative, pragmatic and formal equivalence mentioned in Werner Koller's classification of equivalence, the terms of adequacy and acceptability in Gideon Toury's target-oriented theory, and the terms of formal and dynamic equivalence used in Nida's equivalence approach were employed. In the translations, particularly from the source language Arabic to Turkish, problems directly affecting the message transferred to the target language, such as omission and excessive interpretation, were almost non-existent. Translations that adhered closely to the source text were predominant. However, in translations through an secondary language, although word-for-word translations were present, it was observed that meaning loss occurred in a significant portion of the translations. Translations conducted using an intermediary language resulted in more translation losses compared to direct translations.

Science Code : 30501

Key Words : Second Language Translation, Direct Translation, Translation Equivalence, Arabic

Page Number : 93

Supervisor : Assos. Prof. Dr. Gürkan DAĞBAŞI

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLOLARIN LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı	1
Araştırmanın Önemi	1
Kuramsal Çerçeve	2
Varsayımlar	2
Kapsam ve sınırlılıklar	2
Veri Toplama Tekniği	3
Verilerin Analizi.....	4
2. BÖLÜM	5
2.1 Çeviri Bilim.....	5
2.2 Çeviri Kavramı	5
2.3 Çeviribilim Kavramı.....	6
2.4 Çeviri Eleştirisi.....	8
2.5 Çeviri Stratejileri	12
2.6 Eşdeğerlik	14
2.6.1 Roman Jakobson’ın Eşdeğerlik Yaklaşımı	18

2.6.2 Catford'un Eşdeğerlik Yaklaşımı	19
2.6.3 Nida'nın Eşdeğerlik Yaklaşımı.....	19
2.6.4 Vinay ve Darbelnet: Çeviri Stratejileri ve İşlemler	22
2.6.5 Werner Koller'in Eşdeğerlik Yaklaşımı ve Sınıflandırması.....	23
2.6.6 Gideon Toury'nin Eşdeğerlik Sınıflandırması.....	25
3. BÖLÜM	29
3.1 Edebi Metin Çevirisi ve Aşamaları	29
3.2 Edebi Metinlerde Çeviri Sorunları	31
3.3 Edebi Metin Çevirisinde Ara Dil Kullanımı	33
4. BÖLÜM	47
4.1 Seçili Edebi Metin Çevirilerinin İncelenmesi	47
4.2 الأجنحة المتكسرة Öykü.....	47
4.3 Roman اللص والكلاب	62
4.4 Şiir	74
4.4.1 Şiir الرأي قبل شجاعة الشجعان	74
4.4.2 Şiir بكيث وما أبكي على دمن قفر	77
4.4.3 Şiir يا ربي إن عظمت ذنوبي كثرة	79
5. BÖLÜM	83
5.1 Sonuç ve Öneriler	83
KAYNAKÇA.....	89
ÖZGEÇMİŞ.....	93

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo 1.1: Araştırmada incelenecek eserler ve çevirileri.....	3
Tablo 3.1: 1979-2013 yılları arasında ara dil yoluyla Türkçeye çevrilen eserler	44
Tablo 3.2: 1990-2008 yılları arasında Arapçadan Türkçeye ara dil yoluyla çevrilen eserler.	46
Tablo 4.1: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 1.....	49
Tablo 4.2: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 2.....	51
Tablo 4.3: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 3.....	52
Tablo 4.4: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 4.....	53
Tablo 4.5: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 5.....	55
Tablo 4.6: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 6.....	57
Tablo 4.7: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 7.....	58
Tablo 4.8: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 8.....	60
Tablo 4.9: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 1	64
Tablo 4.10: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 2	66
Tablo 4.11: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 3	68
Tablo 4.12: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 4	69
Tablo 4.13: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 5	70
Tablo 4.14: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 6	72
Tablo 4.15: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 7	73
Tablo 4.16: Araştırmada incelenen şiir türündeki edebi metnin çevirileri 1.....	75
Tablo 4.17: Araştırmada incelenen şiir türündeki edebi metnin çevirileri 2.....	78
Tablo 4.18: Araştırmada incelenen şiir türündeki edebi metnin çevirileri 3.....	80

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 1: Çeviribilimin haritası (Toury'den aktaran Suçin, 2013:27) 7

KISALTMALAR

Kısaltmalar

E.M

K.M

Açıklamalar

Erek metin

Kaynak metin

1. GİRİŞ

Bu çalışmada Arapçadan Türkçeye ve ara dil yoluyla Türkçeye aktarılan farklı türlerdeki edebi metinlerden örnekler seçilmiştir ve bu eserlerin çevirileri eşdeğerlik bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda anlamsal, dilbilimsel ve sözdizimsel açılardan eşdeğerlik sağlamak amacıyla ne tür çeviri farklılıklarının oluştuğuna dair birtakım sonuçlara varılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmada, her bir edebi metin türünü temsil etmesi amacıyla her bir türden seçilen bir eserin farklı çevirilerinin incelenmesi yapılmıştır. Eserler seçilirken, mümkün olduğunca aynı eserin hem Arapçadan hem de farklı bir ara dilden Türkçeye çevrilmiş olma şartı göz önünde bulundurulmuştur. Buradan hareketle seçilen edebi metin çevirilerinde çeviri sürecinde çevirmenlerin kullandığı strateji, kaynak-hedef metne bağlılık düzeyleri ve çeviri hedefleri saptanmıştır. Araştırmada özellikle kaynak dil olan Arapçadan yapılan çeviri ile ara dil yoluyla yapılan çeviri arasındaki farklılıkların ve ara dil yoluyla yapılan çevirilerde meydana gelen kayıpların ortaya konması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Çeviri sürecinde kaynak metin ile hedef metin arasındaki ilişkileri ifade eden eşdeğerlik kavramı, kaynak metinde anlatılanın en yakın eşdeğerini hedef metinde bulmak olarak tanımlanabilir. Çevrilen metnin hedef dilde aynı tadı verebilmesi için iki dil arasındaki eşdeğerliğin iyi olması gerekmektedir (Özcan, 2017). Çevirilerde eşdeğerliğin sağlanabilmesi için çeviri kayıplarının en aza indirgenmesi gerekmektedir. Yazınsal metinlerin doğrudan çevirilerinde dahi birtakım kayıplar meydana gelebilmektedir. Ara dil kullanılarak yapılan yazınsal metin çevirilerinde ise çeviri kayıplarının daha çok olduğu varsayılmaktadır. Bu araştırma belirlenen yazınsal metinlerin ara dil kullanılarak yapılan çevirileri ile doğrudan çevirileri arasındaki farklılıkları ve her iki çeviri türünde meydana gelen çeviri kayıplarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada birden fazla türde yazınsal metnin çevirilerinin karşılaştırılmış olmasının yanı sıra kaynak dil Arapçadan Türkçeye yapılan doğrudan çeviriler ve ara dil kullanılarak Türkçeye yapılan çeviriler konusunda literatüre katkıda bulunmaya çalışılmıştır.

Kuramsal Çerçeve

Yazınsal metinler sanat eseri olup, tüm insanlığın ortak mirasıdır. Kültürlerarası yaklaşımın gündemde olmasından hareketle bu eserlerin bir dilden diğerine aktarılması, söz konusu ortak kültürel mirastan faydalanmayı gerekli kılmaktadır. Şöyle ki, yazınsal metinlerin çevirisi, iki kültür arasında bir köprü olarak değerlendirilmekte ve köprünün sağlamlığı çevirinin yeterli olmasıyla özdeşleştirilmektedir. (Tanrıkulu, 2017)

Çeviri etkinliği ile aktarılan ürünler arasında kültür arası iletişim sağlayan metinler en çok yazınsal metinlerdir. Yazınsal metinlerin çevirisi, günümüzde üstlendiği görev açısından oldukça önemlidir. Bu eserlerin çevirisiyle başka toplumların ve ulusların kültürel değerleri aktararak kültürler arası iletişim sağlanmaktadır. Yazınsal metinler, bir ulusun kültürü olarak değerlendirilmekte, bu kültür çeviri aracılığıyla dış dünyaya tanıtılmaktadır. Kültürlerin çeviri etkinliğiyle birbirine tanıtılmasıyla, insanın ufkunun açılacağı ve yeni bakış açıları kazanacağı belirtilmektedir (Aktaş, 1999: 43)

Bu tez çalışmasında doğrudan Arapçadan Türkçeye ve ara dil yoluyla Türkçeye aktarılan çeşitli edebi metin türlerinden birer örnek seçilerek, bu eserlerin farklı çevirmenler tarafından Türkçeye aktarılan çevirileri eşdeğerlik bakımından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada eşdeğerlik yaklaşımları dikkate alınarak yapılmış incelemeyle çevirmenlerin kaynak ve hedef metne bağlılık düzeyleri, çeviri kayıpları, çevirmenin çeviri kayıplarını ne derece ve hangi yöntemle giderdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aynı şekilde Türkçeye doğrudan ve ara dilden yapılan çeviriler arasındaki farklılıklar incelenerek bir yorum yapılmaya çalışılmıştır.

Varsayımlar

Ara dil kullanılarak yapılan çevirilerde doğrudan çevirilere nazaran daha çok çeviri kaybı yaşanmaktadır.

Kapsam ve sınırlılıklar

Bu çalışmada bazı yazınsal türlerin Arapçadan Türkçeye doğrudan yapılan çevirileri ile ara dil kullanılarak yapılan çevirileri karşılaştırılacaktır. Araştırma, araştırmacının belirleyeceği, Türkçeye hem ara dil kullanılarak çevrilmiş hem de doğrudan çevrilmiş

eserler ile sınırlıdır. Araştırma için belirlenen eserler, yazınsal türleri, çevirmenleri ve çeviri yapılan diller aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

	Yazınsal Tür	Eser Adı	Yazar	Çevirmen 1 (doğrudan çeviri)	Çevirmen 2 (ara dil kullanılarak yapılan çeviri)
1.	Öykü	الأجنحة المتكسرة	Halil Cibran	Ahmet Harman, Burak Duran, Emrullah Kurt, Halil İbrahim Salman, Kamile Kaş, Merve Şahin, Sümeyye Oyan, Zeynelabidin Soysal	Ersan Devrim (İngilizce) Kenan Sarıalioğlu (Fransızca)
2.	Roman	الكلاب	Necip Mahfuz	Rahmi Er	Avi Pardo (İngilizce)
3.	Şiir	الرأي قبل شجاعة الشجعان	Mütenebbi	Mehmet Hakkı Suçin	Sezai Karakoç (Fransızca)
4.	Şiir	بكيت وما أبكي على دمن قفر	Ebû Nuvâs	Mehmet Hakkı Suçin	Sezai Karakoç (Fransızca)
5.	Şiir	يا ربي إن عظمت ذنوبي كثرة	Ebû Nuvas	Mehmet Şayır	Sezai Karakoç (Fransızca)

Tablo 1.1: Araştırmada incelenecek eserler ve çevirileri

Veri Toplama Tekniği

Belirlenen yazınsal türlerin Arapçadan Türkçeye doğrudan yapılan çevirileri ile ara dil kullanılarak yapılan çevirilerini, eşdeğerlik bakımından incelenmiş, varsa çeviri kayıplarını ortaya konulmuş olan bu araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılarak belirlenen eserlerin incelemesi yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada belirlenen eserlerin Arapçadan Türkçeye doğrudan yapılan çevirileri ile ara dil kullanılarak yapılan çevirileri karşılaştırılmıştır. Çevirilerdeki farklılıklar ve çeviri kayıpları araştırmacı tarafından saptanmıştır ve bu farklılıklar eşdeğerlik bağlamında analiz edilmiştir.

2. BÖLÜM

2.1 Çeviri Bilim

2.2 Çeviri Kavramı

Çeviri insanlık tarihi boyunca var olan bir etkinlik olmuştur. Toplum yaşamında önemli bir yere sahip olan iletişim, hayat boyu insanların birbiri ile olan konuşma ihtiyacından doğmuştur. En ufak dil birimlerini konuşarak anlaşabilen insanlar zamanla evlilik, alışveriş, ticaret, savaş, anlaşma gibi günlük hayattaki temel yaşam unsurlarına ihtiyaç duyarak iletişimini dil sayesinde güçlendirmiştir. Toplumlar genişledikçe, farklı coğrafyalara yayıldıkça ve ayrıştıkça anlaşma biçimleri zamanla farklılık kazanmıştır. Buradan doğan farklılıklar diğer dillerin ve dolayısıyla diller arası iletişimin ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Böylece dünya üzerinde dillerin doğuşu ile çeviri kavramı hayatımıza girmiş, en basit haliyle günlük iletişimi sağlamak için birkaç kelime ile yapılan çeviriden, günümüze yani en sistematik haliyle yapılan insan ve makine çevirisine kadar gelinmiştir.

Çeviri sistematikleşme yolunda bugüne kadar bağımlı, bağımsız, dolaylı, doğrudan, serbest, sadık çeviri şeklinde isimlendirilerek birçok süreçten geçmiştir. Bu isimlendirmeler yazar, düşünür, şair, din adamı gibi kimselerin çeviriye bakış açısı ve onu tanımlamasıyla ortaya çıkmıştır. Perspektifler tanımları, tanımlar terimleri, terimler ise yaklaşımları doğurarak günümüze kadar gelmiştir. Yaşanan değişim, gelişmeler ve araştırmaların artmasıyla uğraş alanı aynı olsa da tanımlar ve terimler günümüze gelene kadar sürekli değişmiştir. Bu yüzden tarih boyunca çeviri için yapılan tanımlamalara kısaca göz atmak çeviri uğraşını ve çeviriye bakış açısını daha iyi anlamak için faydalı olacaktır.

Çeviri kavramının anlam, tanımlama ve kapsam bakımından zaman içinde bazı değişiklikler gösterdiğini söyleyen Tanrıkulu Redergundis Stolze'den şu şekilde aktarmıştır; "Übersetzungstheorien" ismini verdiği eserinde çeviri kavramının gelişimiyle ortaya çıkan değişimlerden söz eden Stolze "Brockhaus" isimli sözlüğün 1957 yılı 16. baskısında çeviriye "yazılı ve sözlü olanın bir başka dile aktarımı" (1957) olarak tanımlanmıştır. Aynı sözlüğün 1974 yılındaki basımında ise "sözlü ve yazılı olanı bir çevirmen ve mütercim vasıtasıyla bir başka dile aktarım" şeklinde bir tanım yer almaktadır (akt. Tanrıkulu, 2016).

Dilbilimci Georges Mounin'den aktaran Nalcıoğlu (2015) Goethe'nin çeviri anlayışını üç ayrı maddede özetlemektedir:

1. Çeviri, kaynak metnin düşünce bütünü'nün aktarılmasını sağlayan bir olgudur.
2. Çeviri, kaynak metnin erek dilde farklı bir düzenekle taklit edilmesi, kopyalanması işidir.
3. Çeviri sürecinde hedef dile kaynak metnin anlamının yanı sıra, metindeki biçem, söz sanatları ve ritmik unsurlar da aktarılır.

Vardar (1978:172), çeviriyi “diller ve kültürlerarası bir aktarım, bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan insanları birbirine yaklaştıran, her türlü kültürel değeri içinde oluşturduğu tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanması için sunan, uygarlıklar arası bir iletişim aracı “olarak tanımlarken, eylem odaklı/süreç bakış açısıyla da “Bir dilde düzenlenmiş bildirimleri anlam ve biçim bakımından eşdeğerlik sağlayarak bir başka dile aktarma ve işlemin gerçekleşmesiyle ortaya çıkan ürün” şeklinde değerlendirmektedir (1978:63).

En kapsamlı çeviri tanımlarından birini yapan Çernyahovska, sözün yapısını yeniden oluşturma amacıyla dil aracılığıyla yapılan bir fiil olarak nitelendirdiği çeviri için içeriğın amacı değiştirilmeden kalır ve yeniden oluşturulmanın sonunda ifadenin aracı yani ifade edilen dil değışir ifadesini kullanır (akt. Karaca, 2014).

Eruz (2012:45), çeviriyi birbirinden farklı iki ayrı kültürü olan toplulukların konuştukları diller arasında meydana gelen edimsel etkinlik olarak tanımlar.

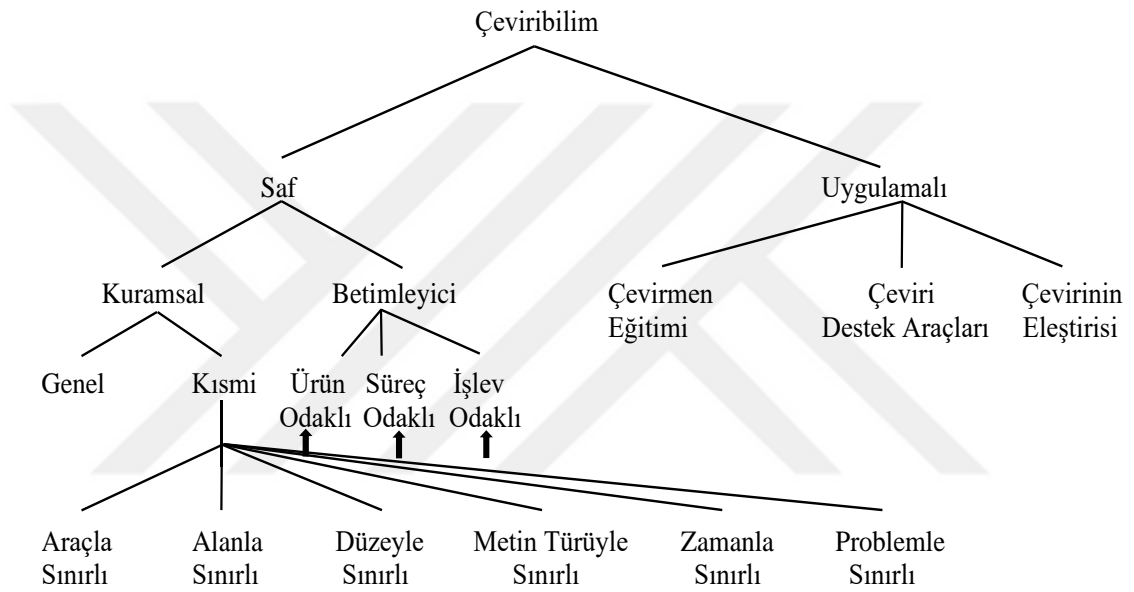
Çevirinin bir bilim dalı olması gerektiği görüşünü ortaya atan Alman bilim adamı Schleiermacher ise çeviriyi, okuru yazara götürmek ya da yazarı okura götürmek olarak değerlendirir (akt. Tanrikulu, 2016).

2.3 Çeviribilim Kavramı

Çevirinin bilim olarak anılması çevirinin tanınması kadar erken olmamıştır. Amerikalı araştırmacı James Holmes ilk kez The Name and Nature of Translation Studies ismiyle 1972 yılında Kopenhag'da bir bildiri yayınlarken bu dalın bilimsel bir disiplin olarak ayrı bir bilim dalı olduğu görüşünü gözler önüne sermiştir. Daha sonra 1988 yılında Papers on Literary Translation and Translation Studies isimli kitapta yayımlanan

bildirisinde günümüz çeviri çalışmalarının bir haritasını çıkararak çeviri çalışmalarını kategorize etmiştir. Birçok çeviribilimci James Holmes tarafından yayınlanan bu çalışmayı çeviribilimin bir manifestosu olarak görmüştür.

Suçin'e göre çeviri alanındaki araştırmaları saf ve uygulamalı olarak 2'ye ayırmıştır. Saf ve uygulamalı çeviribilim olarak 2'ye ayırdığı kısımların ise alt araştırma dalları bulunmaktadır. Bazılarının iç içe olduğu bazıların ise kapsayıcı olarak karşımıza çıktığı Holmes'a ait sınıflama aşağıdaki gibidir (akt. Suçin, 2013:27).

Şekil 2.1: Çeviribilimin haritası (Toury'den aktaran Suçin, 2013:27)

James Holmes çeviribilim kapsamında çeviri çalışmalarını çeşitli sınıflandırmalar yaparak kapsamlı bir harita haline getirdiği bu tablo, çeviri uğraş alanı için bir ilk olma niteliğini taşımakta ve dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Devamında çeviri araştırmalarının yaygınlaşmasıyla da James Holmes haritasının sınırları epey zorlanmaktadır (Suçin, 2013: 28).

Son zamanlarda bağımsız bir disiplin olarak araştırmalarına devam etmeyi başaran çeviribilimi en genel şekilde tanımlamak gerekirse; çeviribilim kaynak dilden hedef dile aktarma etkinliğini, bu etkinliğin gerçekleştiği çeviri işlemi sürecini ve bu süreç sonunda meydana gelen metni tüm yönleriyle inceleyen bilimsel etkinliğe verilen isimdir. Aynı zamanda çeviribilim bu eylemin, dille ilgilenen diğer disiplinlerle ilişkisini de inceler (Tanrıku, 2016).

Wills'den aktaran Tanrıku (2016), çeviribilimin konusunu aşığıdaki üç maddenin kapsadığını söylemiştir:

- 1) Kaynak dil analizi
- 2) Diller arası çeviri transferi iki dil arasındaki çeviri transferi
- 3) Hedef dilde çeviri sonucu

Koller ise çeviribilim hakkındaki düşüncelerini şu başlıklar altında toplamıştır:

- 1) Çeviri Teorisi: Çeviri etkinliği sürecini, şartlarını ve bu sürece etki eden etmenleri anlaşılır hale getirmeyi görev edinir.
- 2) Dilbilimsel Çeviri Teorisi: Bu teoride kaynak dil ifadelerinin erek dildeki ifadeler ile yer değıştirdiğı bir süreçtir çeviri. Dilbilimsel çeviribilim ise bu değışim sürecindeki düzenlemeleri inceler ve eşdeğerlik üzerine daha fazla yoğunlaşır.
- 3) Metne Bağlı Çeviribilim
- 4) Çevirinin Mental Sürecine Yönelik Çeviribilim: Çeviri işlemi esnasında çevirmenin kaynak metni anlama ve yorumlaması, analizi, tekrar metin inşası, stratejileri kullanımı gibi aşamaların araştırır, çevirmenin bu süreçte geçirdiğı zihinsel eylemler dizisini inceler.
- 5) Bilimsel Çeviri Kritiğı: Çeviri işlemi sonrası meydana gelen erek dil metni eşdeğerlik bağlamında değılendirilir. Değılendirme işlemi esnasında kullanılan ölçütlerin objektif olması ve nesnelleştirilmesi önemlidir.
- 6) Uygulamalı Çeviribilim: Çeviri esnasında çevirmenin yararlandığı malzemeleri (Sözlükler vs.) inceler.
- 7) Çeviribilimin Tarihsel Bileşimleri: Çeviri eyleminin geçirdiğı tarihsel gelişim süreci ve bu uğraş alanında etkili olan kişilerin başarıları ile ilgilenir.
- 8) Çeviri Didaktiğı: Çeviri eyleminin didaktik kısmını ve öğretisini kapsamı içine alır (1992:123).

2.4 Çeviri Eleştirisi

Popoviç'den aktaran Tanrıku (2016), ölçütleri belli olan yöntemli bir çeviri eleştirisinin nasıl olması gerektiğı ile ilgili yapılan ilk çalışmalardan birinin A. Popovic'in 1973 yılında ele aldığı "Zum Status der Übersetzungskritik (Çeviri Eleştirisinin Durumu Hakkında)" isimli çalışma olduğunu söyler. Popoviç,

çalışmasında çeviri eleştirisinin öncelikle kaynak metnin, çevrilecek hedef dilin yazını ışığında hem dilsel özelliklerden hem de yazın geleneğinin sahip olduğu kurallardan sapma bakımından incelenmesi gerektiğini söylemektedir. Bu aşamadan sonra ise kaynak metinle hedef metin karşılaştırması yapıp biçimsel ve dilsel açıdan herhangi bir sapma olup olmadığı saptanarak çözümlene yapılmalı, metnin alımlanma şartları incelenmelidir. 1976'da yayımladığı bir çalışmasında çeviri eleştirisinde esere nasıl bir yaklaşımda bulunulması gerektiğiyle ilgili şöyle bir sıralama yapar:

- 1- Okuyucu perspektifinden çevirinin değerlendirilmesi,
- 2- Kaynak metindeki özgün bazı düşünsel değerlerin çeviride yerine getirilip getirilmediği yönünden bir karşılaştırmaya tabi tutulması,
- 3- Çevirinin erek dil yazın geleneğinde düşünsel estetik yerinin belirlenmesi (Göktürk, 2022:92).

Popoviçin görüşünden yola çıkarak bir derleme yapan Koller çeviri eleştirisine katkıda bulunabileceğini düşündüğü üç maddeden bahseder:

- 1- Çeviri eleştirisi; yapılan çeviriyi hem özgün metin dizge geleneğine hem de hedef kültür dizge geleneğindeki konuma ait olduğunu düşünerek bu iki konuma da çeviriyi yerleştirir ve çeviri okuyucusunun bakış açısından da değerlendirme yapar.
- 2- Özgün metin ile çevirinin kullanılan üslup açısından çözümlenerek dilsel ve biçimsel açıdan da karşılaştırmasının yapılması.
- 3- Yanlışlıkları ortaya koymanın tek başına bir çeviri eleştirisi olmadığı bunların çeviri eleştirisinin sadece bir yönünü ortaya koyması (akt. Göktürk, 2022:92-93).

Çeviri eleştirisinde karmaşık bir süreç yaşandığını söyleyen Aksoy (2001), Van De Broeck'dan şu şekilde aktarmıştır: Çeviribilimde ortaya konulduğu gibi çeviri eleştirisini yapabilmek için eleştirmen bu uğraşın gerekliliklerini ve sınırlarını dikkatli belirlemeli hem de çeviri işini yakından tanımalıdır. Çevirmenin görevinin ne olduğu, çeviri esnasında karşılaşılan sorunların hangi yöntemler aracılığıyla aşılabileceği, hedef dil ve kültürde çeviri geleneği gibi unsurları bilmelidir.

Çevirinin gelişim süreci gibi çeviri eleştirisi de bazı aşamalardan geçmiştir. Başlangıçta daha çok nesnel olmayan değerler, yani eleştirmenlerin kendi beğeni ve öznel zevklerine göre “güzel”, “doğru”, “yanlış” gibi yorumlarla yapılan çeviri eleştirisi günümüzde bu kadar öznel ölçütler çerçevesinde değerlendirilmemektedir.

Berman (1984:11), çeviri eleştirisinde nesnelliği artırmak, öznelliği azaltmak adına eleştirmenlerce dikkat edilmesi gereken altı basamağı şöyle sıralamıştır:

1. Çeviri metnin okunması ve tekrar okunması,
2. Kaynak metnin okunması,
3. Çevirmenin izinin sürülmesi (bu basamak kendi içinde üçe ayrılır: çevirmenin çeviriye yönelik tutumunun incelenmesi, çeviri projesinin incelenmesi, çeviri ufkunun incelenmesi),
4. Çevirinin incelenmesi,
5. Çevirinin özümsemesi,
6. Yapıcı eleştiri.

Bütün bunlara ek olarak çeviri eleştirisinde kaçınılması gereken noktalar da belirlenebilir. Örneğin; çeviri sürecinde kabul edilebilir bir çeviri sağlamak amacıyla eşdeğerlik için bazı farklılıklar, kaynak metinden ayrılmalar söz konusu olabilir. Popoviç'ten aktaran Van den Broeck'e göre kabul edilebilir bir çeviri oluşturmak için hedef kültür normlarına uyan bir metin oluşturmak isterken zorunlu veya isteğe bağlı ifade kaymaları olduğunda “hata” yerine “kaydırma” olarak değerlendirilir (1985:54). Anton Popoviç'in bu söylemi çeviri eleştirisini hata avcılığından uzaklaştıran en önemli faktörlerden biridir.

Bazı eleştirmenler çeviri eleştirisi yaparken metni sadece dil, içerik veya sadece kaynak metne bağlılık açısından ele almaktadır. Çeviri eleştirisindeki temel amaç; kaynak metindeki dilsel, sanatsal, imgesel unsurların hangi üslup, strateji ve teknikler aracılığıyla hedef dile nasıl aktarıldığını ifade etmek; bu süreçte yaşanan çeviri kayıpları ve kaynak metinden kopmaların sebeplerini araştırmak ve gerekçelendirmektir. Bu yüzden çeviri eleştirisi çevirinin tüm olumlu ve olumsuz yönlerini bütüncül olarak incelemelidir. Newmark da Berman'a benzer şekilde, kapsamlı bir çeviri eleştirisinin beş basamaktan oluşması gerektiğini söylemektedir. Bu basamaklar şu şekildedir:

1. Orijinal metnin amacını ve işlevselliğini öne çıkaran kısa bir tahlili,

2. Kaynak metnin hedefi, çeviri yöntemi ve çevirinin okuyucu kitlesi hakkında çevirmenin yorumu,
3. Çevirinin orijinal metinden alınan seçili fakat yeterince ayrıntılı karşılaştırılması,
4. Çevirinin çevirmen ve eleştirmen açısından analizinin yapılması,
5. Çevirinin hedef dil kültürü veya disiplini içindeki muhtemel yerinin değerlendirilmesidir (Newmark, 1988:186).

Wilss'ten aktaran Kocaman (1993) ise, eleştirmenin kaynak ve hedef metinleri işlev oluşturma ve alımlama açısından inceleyerek eleştirmenin çeviri eleştirisi esnasında başarılı olması gereken üç noktadan bahsetmiştir:

- 1- Orijinal metin ile hedef metni karşılaştırmalı,
- 2- Orijinal metne götüren zihinsel süreci tekrar oluşturmalı,
- 3- İki metin arasındaki eşdeğerlik düzeyini ölçecek bir formül geliştirmelidir.

Wills bunların yanı sıra çeviri eleştirisinde temel oluşturabileceğini düşündüğü dört ilişkiden bahseder. Çeviri metnin dilsel biçimsel yüzey yapısında:

- 1- Genel dil düzeyinde yaygın kurallar ve bu kurallardan ayrılma arasındaki ilişki,
- 2- Bağımsız dil kullanımı düzeyinde yaygın kurallar ve bu kurallardan ayrılma arasındaki ilişki,
- 3- Toplumsal olarak uzlaşa sağlanan durumlara özel dil kullanım örnekleri ile bu örneklerden sapma ilişkisi,
- 4- Çevirinin “karmaşık değişkeler arasından bir seçme süreci” olarak geliştiği bireysel söz kullanımı düzeyinde kural ile sapma arasındaki ilişki (Göktürk, 2022:93).

Broeck'e göre karşılaştırmanın amacı kaynak ve hedef metinler arasındaki olgusal eşdeğerliğin derecesini ortaya koymaktır. Bir hedef metnin kaynağıyla karşılaştırılması üç aşamadan geçmektedir.

- 1- İlk aşamada kaynak ve çeviri metinlerin dilbilimsel özellikleri, dil içi- dil dışı unsurlar, sessel, sözcüksel ve sözdizimsel düzeyleri, metin biçimleri, dil değişkeleri, anlatısal ve şiirsel yapıları, noktalama işaretlerini kapsayacak bir şekilde karşılaştırması yapılır.

- 2- İkinci aşamada çeşitli kaymalar (sapmalar) da dikkate alınıp, karşılaştırmalı çeviribilim ve biçembilim yöntemlerinden yararlanılarak kaynak metnin özellikleri ile hedef metnin karşılaştırması yapılır. Kaynak metindeki özellikler hedef metinde aranır.
- 3- Üçüncü aşamada ise iki dilin, kültürün normları çerçevesinde “hata analizi” yapmadan hedef metinde yapılan sapma ve kaymaların nedenleri, çevirmenlerin tercihleri değerlendirilir (1985:54-62).

2.5 Çeviri Stratejileri

“Çeviri alanında “strateji” kavramı, çoğunlukla çeviri sırasında çevirmenin izlediği usul/biçem, uyguladığı teknik, yöntem, taktik ve yaklaşımları kapsayan bir süreç olarak tanımlanabilir” (Odacıoğlu & Barut, 2018).

Tüm diller gösterilenleri (anlamları) ve gösterenleri birbirinden farklı olarak oluşturmuştur. Anlamlar yani gösterilenler dile ait kültürün ürünleri, gösterenler ise anlamlarını belirtmek için kullanılan bazı ses ve birtakım işaret sistemleri olarak, aynı kökenden geldiği diller ile benzerlik gösterse de farklı kökenden olan dillerde tamamen farklılık gösterirler. Farklılıklar, diğer kültürlerde bilhassa soyut ögeler seviyesinde daha fazla alanı içine almaktadır (Sunel, 1988).

Çevrilen iletinin yalnızca bir dilden diğer dile değil aynı zamanda aşka bir kültüre aktarıldığını söyleyen Komıssarov bu gerçeğin çeviri sürecini de etkilediğini belirtmiştir. Çevirmen kaynak metindeki mesaj içeriğinin hedef metni okuyan kişiler tarafından iyi anlaşılması için gerekli ön şartları yerine getirmenin ve dilsel engelleri aşmanın yanı sıra kültürel engelleri de aşmak zorundadır (Komıssarov, 2016).

Dilin, kültürden bağımsız bir olgu olmadığını kabul edersek bir kelime diğer bir dile anlamca hedef dilde eşdeğeri olacak şekilde çevrilebilir. Yani doğrudan kelimesi kelimesine çeviri yapılabilir. Fakat aynı mesajı, iletiyi taşımayabilir. Dolayısıyla çevirmen bu noktada birebir çeviri yaparak aynı anlama gelen kelimeyi erek metne aktarmış olsa da kaynak kültürdeki anlatılmak istenen ifadeyi, mesajı hedef metne aktaramamış olacaktır. Çünkü dil yaşayan, değişen, gelişen bir olgudur. Kullanıldığı kültürün iletişimsel aracıdır. Aslında tek başına bir kelime olmaktan çok bir mesajdır.

Hepimiz biliriz ki yaşarken aldığımız tüm kararlar ve eylemlerimiz gibi tüm eylemleri gibi dili kullanmamız da -ister yazılı ister sözlü olsun- bir seçme işidir. Dili kullanacak

olan kişi önce neyi bildireceğini, sonra da bunu hangi araçlarla bildireceğini belirler. Bu, gerek öz, gerekse biçim yönünden var olan seçeneklerden birini tercih etmek demektir. Mesela, canın sıkıldığını bildirmek isteyen kişi bu bildirisini anlam yükü yönünden birbirine az çok benzemekle beraber, yine de birbirinden farklı olan şekil yönünden tümüyle farklı- "iim sıkılıyor", "canım sıkılıyor", "içimde bir sıkıntı var", "sıkıntıdayım", "kafam bozuk", "efkarlıyım"... gibi söyleyiş biçimleri arasından birini seçerek karşısındakine iletir. Çevirmenin görevi yazarın yaptığı bu seçime saygılı davranarak buradaki öğelerin eşdeğerlerini varış dilinde, varış dilinin imkanları ölçüsünde aramak olmalıdır. Varış dilinin imkanları diyoruz, çünkü çıkış ve varış dilleri her zaman eşdeğerlik göstermeyebilir. Bu durumda, çevirmen en yakın olanı bulmak, anlam aktarması yapmak, birden çok anlatım aracından yararlanmak, duruma uygun kelime veya anlatım biçimi uygunlaştırmak yollarından birine başvurabilir (Sunel, 1988).

İşte tüm bunların ardından çevirmenin ihtiyaç duyduğu çeviri stratejisi, çeviride meydana gelen birtakım sorunların üstesinden gelmek için başvuru olan yöntemlerden oluşmaktadır. Tüm çevirilerin aynı olmaması sebebiyle her bir çeviri işleminde farklı bir çeviri stratejisine ihtiyaç duyulabilir ve çevirmen kendine özgü, kullanmayı tercih ettiği çeviri stratejisi de olabilir. Rastgele olmayan belirli bir düzen, yaklaşım ve metot ışığında çevirmenlerin başvurduğu bu stratejiler aracılığıyla erek metin oluşturulur (Kvedyte, 2005: 25).

Çevirmenin çeviri sürecinde karşılaştığı zorlukları aşmak için başvurabileceği bazı genel çeviri stratejileri şu şekildedir:

- 1- Ödünç alma: özgün metinde yer alan fakat hedef kültürde bir karşılığı bulunmayan kelime ve deyişlerin çeviri yapılmadan erek metinde yer almasıdır.
- 2- Çıkarma: herhangi bir sebepten kaynak metindeki bazı bölümlerin hedef metinde yer almamasıdır.
- 3- Ekleme/Açıklama: Hedef kültürde anlaşılamayacağı düşünölen veya kaynak metinde örtük biçimde yer alan kısımların çevirmen tarafından netleştirilmesi, açıklanması ya da dipnot şeklinde eklenmesidir.

- 4- İkame: Özgün metinde yer alan bazı kültürel unsurların da bulunduğu diyalekt, atasözü ve deyimler gibi topluma özgü kullanımların; hedef dil ve kültürde aynı işlev ve etkide olacağı düşünülen bir karşılığa ikame edilmeleridir.
- 5- Tarihselleştirme: Kaynak metnin yazıldığı döneme özgü kullanımları çevirirken hedef dilde de aynı döneme denk gelen kullanımların tercih edilmesidir.
- 6- Yerlileştirme: Kaynak metindeki olay örgüsü korunarak; metindeki isimler, gelenekler, yer isimleri, yiyecek ve içecek isimleri gibi öğeleri hedef kültürdeki yerleşik kullanımları tercih ederek erek dile aktarmak (Gürçağlar, 2019:43-44). Örneğin kaynak metinde yer alan Mr. and Ms. Johnford kullanımını Türkçede bu soy ismin kullanılmaması ve erek kültürde de bilinmeyeceği için “Bay ve Bayan Johnford” şeklinde çevirmek yerine “Bay ve Bayan Gündoğdu” şeklinde erek metne aktarılmasıdır.
- 7- Birebir çeviri: Kaynak metindeki ifadenin sözcüğü sözcüğüne çevrilmesi.
- 8- Değiştirim/Yer değiştirme: Kaynak metinde yer alan bir bölümü, anlamında herhangi bir değişiklik yapmadan farklı bir öğeye yerleştirmedir. Örneğin özgün metinde fiil olarak yer alan bir kelimenin hedef metinde isim olmasıdır (Suçin, 2013:43).

2.6 Eşdeğerlik

Bir metnin başka bir dilde tekrar yazılması beraberinde eşdeğerlik kavramını akla getirmektedir. Son yüzyılda eşdeğerlik kavramının tanımları, neyi kapsayıp neyi kapsamadığı, gerekliliği ve düzeyleri sürekli tartışılmıştır. Eleştirel olarak birçok çeviri bilimci ve kuramcı tarafından eşdeğerlik yaklaşımları ortaya konmuştur. Çeviribilimde hala üzerinde yorumlar yapılan bir konu olan eşdeğerlik için tabii ki tek bir tanım ve yaklaşım bulunmamaktadır. Eşdeğerlik kavramı birçok kişi tarafından farklı algılanmış kapsadığı alanlar açıklanmış ve bu kavram için kullanılan terimler de sürekli değişiklik göstererek birçok kişi tarafından farklı isimlendirilmiştir. Çeviride eşdeğerlik; en genel anlamda kaynak ve hedef metin arasında metinsel, dilsel ve anlamsal açıdan farklılığın olabildiğince az olması ile sağlanabilmektedir. Başka bir deyişle eşdeğerlik, kaynak ve hedef metnin her yönden aynı mesajı taşıması anlamına gelebilir. Kaynak metnin kaynak kültürdeki işlevi ile hedef metnin hedef kültürdeki işlevinin aynı olabilmesi noktasında eşdeğerlik kavramı önem kazanmaktadır.

Eşdeğerlik kavramı çeşitli yerli ve yabancı bazı sözlüklerde aynılık, değer, eşdeğer, iki alanın aynı olma durumu gibi anlamlara gelmektedir. Fakat çeviride bu kavram çeviri bilimci ve kuramcılar tarafından anlamından öte bir kavram olarak algılanmış bu anlayışa göre tanımlamalar yapılarak sınıflandırmalara gidilmiştir. Çünkü eşdeğerlik, çeviri alanında başlangıçtaki durumdan farklı olarak sadece bir sözcük değildir. Sürekli üzerine tartışılan, eleştirel bir durum, olgu, problem olarak eşdeğerlik, kavram düzeyinden uzaklaşarak öneri/kuram/yaklaşım olma niteliği kazanmıştır.

Eşdeğerlik yaklaşımları ve dolayısıyla çeviribilim kuramları modern çağda ortaya çıkan kavramlar ve terimlerden oluşsa da doğuş noktası Antik çağ ve Orta çağ dönemine kadar uzanmaktadır. Çeviri insanlık tarihi boyunca var olan bir etkinlik olmuştur. Yazılı çeviri ilk olarak dini metinler üzerinden yapıldığı için, çeviri üzerine teoriler çoğunlukla teolojik etki içerikli olmuştur. Antik Yunan'da çevirmen, Hermeneus olarak adlandırılırdı. Bu isim seyahat, iletişim ve ticaretin tanrısı ve ayrıca tanrıların habercisi olarak bilinen Hermes'ten gelmektedir (Atay, 2012:13). Antik Çağda bulunan farklı uygarlıkların da çeviri yaptığına dair bilimsel neticelere rastlansa da o çağda ilk olarak Yunanlılar tarafından çeviri hakkında kuramsal teşebbüslerin başladığı bilinmektedir. O dönemde yaklaşım ve kuram olamayan ama her zaman tartışmalara konu olan bir konuydu çeviride çevrilebilirlik ve çevrilemezlik. Modern çağda eşdeğerlik tartışmalarının yerini o dönem çevrilebilirlik/çevrilemezlik tartışmaları almaktaydı. Dini ve edebi metinlerin çevrilemeyeceği görüşü oldukça yaygındı. Bu görüşe rağmen çeviriler yapılmaya devam etse de birçok yazar ve din adamı, dönemin düşünürleri dini ve edebi metinlerin çevrilmemesi gerektiği, çeviri yapıldığı takdirde tam anlamıyla bir eşdeğerliği olamayacağı fikrindeydi. Sadece din adamları değil edebi metin yazarlarından da aynı görüşte olanları mevcuttu. Dönemin oldukça meşhur yazarlarından biri olan Dante “Şölen” (Convivio) isimli eserinde, çevrilemezlik üzerine düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Şunu herkes bilsin! Melodik ahenk temelli şiir, bir dilden başka bir dile çevrilirken bu müzikal armoni ve güzellik bozulmadan yapılamaz”. Dante çeviri yapıldığı takdirde eserin kaynak dilde yazılırken içinde barındırdığı melodinin, ahengin, okura verdiği zevkin aynı kalmayacağından bahsederek çeviriye karşı duruşunu çevrilemezlik safında yer alarak belli etmektedir. Dante'ye katıldığını ama daha esnek bir bakış açısına sahip olduğunu ifade eden Cervantes “Flamen halısı tersinden de Flamen halısıdır ve desenler aynıdır, ama ön yüzde görünen örgünün sıklığı, düzgünlük ve renklerin güzelliği yoktur” diyerek

çevrilebilirlik tarafında yer aldığını ama çeviri durumunda da eşdeğerlik sağlanamayacağı fikrinde olduğunu belli etmiştir (akt. Yıldız, 2017).

O dönemlerde yazılı çevirilerin en çok dini metinler üzerinden yapıldığı varsayılırsa en çok bu metinlerin çevirileri söz konusu olduğunda çevrilebilirlik/ çevrilemezlik üzerine tartışmalar yapılmış, kaynak metnin anlamca çok büyük kayıplara uğrayacağı ve bunun da çok büyük bir problem olduğu görüşü savunulmuştur. Özellikle kiliseler dini metinlerin çevirisinden kaygılanarak her zaman çevrilemezlik tarafında yer aldığını açıkça belli etmiştir. Çeviriyi engelleme ve yasaklama çabaları da bunun bir kanıtıdır. Robinsondan aktaran Gürçağlar'a göre, ünlü bir hümanist Fransız çevirmen olan Etienne Dolet, 1500'lü yıllarda Platon'un yazdığı bir diyalogun çevirisini yaparken ölümsüzlük kavramına inanmadığına ilişkin bir ifade kullanmasından ötürü idam edilmiştir. Tarihin ilk "çeviri şehidi" olarak bilinen Dolet'in idam örneğine bakmak; o dönemde kilisenin çeviri üzerindeki etkisi, çeviri ile din arasındaki bağlantının ne derece hassas olduğu ve kilisenin sadece İncil çevirilerinde değil yapılacak klasik eser çevirilerinde de egemenliğin sürekli kendi elinde olması için ne denli çaba gösterdiğini anlamak için yeterlidir (2019:108).

1500'lü yıllarda ise İncili Latince dışında bir dile, Almancaya, ilk kez çeviren Martin Luther o dönemde bir çok çevrilemezlik tartışmasını ateşini yeniden yakmış yaptığı çeviriyle de bu ateşi tekrar tekrar körüklemiştir. Bir din adamı olarak İncil'i Almancaya çevirmesi ile bu tartışmada çevrilebilirlik tarafında yer aldığını açıkça göstermiştir. Çevrilemezlik argümanlarına karşıt olarak Martin Luther ve onun gibi düşünenler çevrilebilirlik tarafında yer alarak modern dönemin çeviri eşdeğerliği konusundaki sorularını ortaya çıkarmış akabinde çeviribilim ve eşdeğerlik yaklaşımlarının da ortaya çıkmasına ön ayak olmuştur.

Mine Yazıcı "Yazılı Çeviri Edinci" isimli eserinde eşdeğerliğin hangi aşamalardan geçtiğini şu şekilde sıralar:

- 1- Eşitlik aşaması: Kaynak metinle hedef dildeki metnin tamamen aynı olması düşüncesinden yola çıkar.
- 2- Benzerlik aşaması: Aynı dil ailesinden olmayan yani birçok bakımdan benzemeyen iki dil arasında "çevrilemezlik" fikirlerinin ortaya atılmasıyla eşdeğerlik, eşitlik, aynılık aramak yerine çeviride benzerlik düşüncesinin kuvvetlendiği aşamadır.

- 3- Farklı biçimlerde eşdeğerlik aşaması: Eşdeğerlik kavramını sadece dil açısından değerlendirilip sınırlandırılması yerine hem biçimsel ve hem de edimsel olarak değerlendirilme ve tanımlama aşamasıdır.
- 4- Farklı eşdeğerlik aşamalarının hiyerarşik sıralamaya konulması aşaması: Çevirinin hangi amaçla yapıldığı ve kullanıldığı bağlam içindeki uygunluğu tüm açılardan ele alınarak eş değerlik kavramının sağlanması fikrinin yaygınlaşması aşamasıdır.
- 5- Eşdeğerliğe çevirmenin karar vermesi aşaması: Çevirmenin tam bir profesyonel olduğu son aşamadır (2007:30-31)

Suçin'e göre eşdeğerlik kavramını genellikle çeviri süreci içerisinde inceleyen modern yaklaşımlar temelde üç ana gruba ayrılabilir.

1. Dil bilim odaklı yaklaşımlar; çeviriyi dil bilimi çerçevesinde düşünen çeviri bilimciler tarafından benimsenmiştir metin ve söylemden uzak dil düzeyine yapılan aşırı vurgularıyla öne çıkmışlardır.
2. İşlev odaklı yaklaşımlar; dilin anlam bilimsel ve kullanımsal yönünün çeviri sürecinde önemli olduğu yaklaşımlardır.
3. Üçüncü gruptaki yaklaşımlar ise eşdeğerliğin kavramsal boyutuyla çok ilgilenmeyip bazı düzeylerde dil bilimsel yönüyle bazen de kullanımsal, metinsel ve söylem boyutuyla ilgilenmişlerdir (2013:27).

Göktürk'ün (2022:60) kullanımlarında hala belirsizlikler bulunsa da kaynak metindeki ögeler ile çeviri metindeki ögeler arasında karşılıklı bir ilişkinin varlığı olarak tanımladığı eşdeğerlik kavramına bir açıklama ve tanım getirilmeden önce bu konuda benzeşen ve ayrışan fikirlerin kime ait olduğu, eşdeğerlik için hangi tanımlamaların ve sınıflandırmaların yapıldığı ve ne gibi yöntemler ortaya koyulduğunu bilmekte fayda vardır. Bu konuda en doğru, en yanlış, en kullanışlı yaklaşım gibi bir karar vermektен çok çeviribilim tarihi boyunca araştırmacıların eşdeğerlik ile ilgili yaklaşımlarını incelemek daha yararlı olacaktır. Konuyla ilgili yapılan tüm çalışmalara ayrıntılı biçimde yer vermek mümkün olmadığından kronolojik bir sıralama yapılarak tüm eşdeğerlik araştırmalarını irdelemek yerine en çok öne çıkan yaklaşım ve ifadelerden yararlanılarak bazı çeviri bilimcilerin eşdeğerlik yaklaşımları özet niteliğinde açıklanmaya çalışılacaktır.

2.6.1 Roman Jakobson’ın Eşdeğerlik Yaklaşımı

Jakobson’dan aktaran Suçin’e göre ilk defa “Farklılıkta Eşdeğerlik” teriminden bahseden Jakobson üç tür çeviriden bahsetmiştir;

Diliçi çeviri (intralingual): Yeniden sözcükleme de denilebilen aynı dilin sözlü göstergelerinin yine aynı dilde başka göstergelerle dönüştürülmesidir. Aynı dil içinde yeniden yorumlama ve açıklama ile yapılan çeviri işlemidir.

Diller arası çeviri (interlingual): Bir dildeki sözlü göstergelerin başka dildeki göstergelerle ifade edilmesidir. “Uygun çeviri” terimi ile de ifade edilmiştir.

Göstergelerarası çeviri (intersemiotic): Bir dildeki sözlü göstergelerin sözlü olmayan başka göstergelere yorumlanmasıdır. Bu göstergeler arası işlev değişimi ile meydana gelmektedir (2013:29).

Jakobson, eşdeğerlik kavramıyla yakından ilgilendiği “Çevirinin Dilbilimsel Yönleri Üzerine” başlıklı makalesinde ise iki farklı dilde yazılan kelimelerin anlam bakımından birbirinin eşdeğeri olamayacağından bahsetmiştir. Buradan hareketle çevirideki en önemli problemin eşdeğerlik sorunu olduğunu söylemektedir. Fakat anlamların farklı metotlarla diğer dile aktarılabilceğinden de bahseden Jakobson dillerin farklı olmasının çeviride imkânsızlık anlamına gelmediğini de belirtmiştir (Gürçağlar, 2019:115).

Dilde anlamın göstergeler sayesinde meydana geldiğini ortaya atan Jakobson, çevirinin bir çeşit dolaylı ifade olduğunu söylemektedir. Ona göre çevirmen, diğer kaynaktan aldığı bir mesajı öncelikle kodlar, daha sonra tekrar kodlar ve yeniden başka bir dile iletir. Böylece çeviri “iki ayrı kod olarak eşdeğerlik sağlanmış iki ileti” şeklinde yorumlanmaktadır (Karavin, 2016).

Jakobson’un bahsettiği üç çeviri türünden biri olan diliçi çeviride bir çevirmen, çeviri eylemi süresince sıklıkla kelimelerin anlamdaşını kullanmaya yönelir. Fakat bir kelimenin eş anlamlısını kullanmak Jakobson için tam bir eşdeğerlik değildir. Bu yargıya örnek olarak, Türkçedeki peynir sözcüğünü Rusçaya çevirirken “syr” kelimesini kullanmanın tam olarak aynı etkiyi taşımadığını, anlamsal olarak da eşdeğerlik sağlayamayacağını belirtir. Hem dilbilimsel hem de göstergesel bir yaklaşımla eşdeğerliği değerlendiren kuramcının eşdeğerlik kavramını daha çok

sözcük ve cümle düzeyinde ele alarak metin düzeyinde çalışmalara yer vermediği görülmektedir (Karavin, 2016).

2.6.2 Catford'un Eşdeğerlik Yaklaşımı

Jakobson'dan sonra eşdeğerlik konusunu farklı yönden ele alarak bir sınıflandırma yapan J. C. Catford'un geliştirdiği model 'kaydırma' terimini ilk defa gündeme getirmiştir (Gürçağlar, 2019:115).

Catford (1965:73), çeviri kaymalarını "kaynak dilden hedef dile geçiş sürecinde biçimsel uyumdan sapma" olarak açıklamaktadır. İki gruba ayırdığı kayma türlerini de düzeysel kaymalar ve kategorik (grupsal) kaymalar olarak isimlendirmiştir. Catford'tan aktaran Suçin'e göre düzeysel kaymalar, kaynak dildeki bir kelimenin hedef dile farklı bir düzeyde aktarılmasıdır. Grupsal kaymalar ise yapısal kaymalar, sınıfsal kaymalar, birimsel kaymalar ve sistemiçi kaymalar olarak dörde ayrılarak ele alınmıştır (2013:33-34).

Aktaran Suçin'e göre John Catford (1965), çeviri konusunda değiştirim kavramından bahsetmiş, çeviride kaynak dildeki anlamın erek metne aktarılmadığını, iki dil arasındaki anlamların yer değiştirdiğini savunmuştur. Erek ve kaynak metinlerin ancak aynı durumda işlev gördüğünde eşdeğer olabileceğini söyleyen Catford "Tam çeviride, özgün ve erek dil metinleri, tüm öğeleri ile belli bir durumda yer değiştirebilir olduğunda çeviri eşdeğerlidir" demiştir (2013:31).

Catford, Jakobson'dan farklı olarak eşdeğerliği sadece dilbilimsel öğeler ile sınırlı bırakmayıp, eşdeğerliğin dilin sisteminde ne kadar yer kapladığı, bağlam özellikleri, kültürel öğeler ve metnin işlevini de eşdeğerliği ilgilendiren unsurlar olarak görmüştür. Araştırmacıya göre çeviri bir dildeki metnin söylem bağlamı dikkate alınarak eşdeğer metne dönüştürülme işlemidir. Örneğin; bir çevirmen erek dilde üreteceği metnin eşdeğer bir metin olmasını istiyorsa özgün metindeki söylem bağlamını dikkate almalıdır (Karavin, 2016).

2.6.3 Nida'nın Eşdeğerlik Yaklaşımı

1940'lı yıllardan itibaren özellikle İncil çevirisi ile uğraşan Eugene Nida İncil çevirisindeki tecrübelerini dilbilim alanına aktararak, Chomsky'nin üretici-dönüştürücü yaklaşımı ile birleştirmiştir. Dili kültürden ayrılmayan bir parça, kelimeleri ise kültürel unsurların bir göstergesi olarak tanımlayan Nida, İncilin farklı

kültürlerin toplulukları için yapılan çevirilerinden yola çıkarak antropolojinin dile bakışına benzer bir kuram geliştirdi. Kültürel olguların simgelerinin her dilde ve kültürde değişiklik gösterdiğini söyleyen Nida bu sebeple özgün metindeki kelimeler için de tam bir eşdeğerlik bulunamayacağından bahseder (akt. Gürçağlar, 2006:25).

Eşdeğerlik kavramının değişik açılardan ele alındığı o dönemde Nida eşdeğerliği “biçimsel eşdeğerlik (formal equivalence)” ve “dinamik eşdeğerlik (dynamic equivalence)” olmak üzere iki ana yapıdan oluştuğunu iddia etmiştir. Nida daha sonra “Çevirinin Teorisi ve Uygulaması (The Theory and Practice of Translation)” başlıklı çalışmasında biçimsel eşdeğerlik için biçimsel uyuma (formal correspondence) terimini kullanmıştır.

Biçimsel eşdeğerlik özgün metnin içeriği ve dilbilimsel yapısı ile ilgilidir. Özgün metinde yer alan ifadenin doğru ve eksiksiz bir şekilde hedef dile aktarılması gerekmektedir. Bu sebeple çevirmenden beklenen birebir çeviridir. Dinamik eşdeğerlik ise etkinin eşdeğerliğini yaratmak, ifadelerin içeriğinden çok özgün metin ile okuyucusu arasındaki ilişkinin hedef dil ve okuyucusu arasında da sağlanmasıdır. Böylece çevirmen hedef kültürde “eşdeğer etki” yaratabilecektir. Nida benimsediği iki eşdeğerlik türü ile metinlerin iki farklı türde çevrilmesine imkân tanımıştır. Örneğin İncili çeviren bir çevirmen kaynak metindeki sözcük ve dilbilimsel yapıları hedef metne doğru ve eksiksiz biçimde aktararak “Biçimsel Eşdeğerlik” sağlamış olur. Dinamik eşdeğerlik sağlamayı amaçlayan çevirmen ise İncil’in kaynak dil ve kültürde ortaya çıkardığı etkiyi hedef kültüre taşımayı başarırsa amacına ulaşarak dinamik eşdeğerliği yakalamış olur (Karavin, 2016).

Nida, biçimsel eşdeğerlik ve devingen (dinamik) eşdeğerliği şu şekilde açıklamaya çalışmıştır. İncil’de yer alan Hz. İsa’nın bir lakabı olan Lamb of God (Tanrı Kuzusu) deyişinin çevirisi üzerinden verdiği örnekte bu ifadenin yazıldığı kaynak dil ve kültürde “kuzu” sözcüğü masumiyeti simgelemektedir. Bu ifade farklı bir dile çevrilmek durumunda olduğunda aynı anlamı taşımayarak aynı şeyi simgelemeyebilir. Örneğin Eskimo kültüründe kuzu kelimesi aynı anlamı taşımamakta ve bu kelimenin işlevini “fok balığı” kelimesi taşımaktadır. Buradan hareketle İncil’in Eskimo diline çeviri yapılması halinde söz konusu kelime biçimsel uyuma sağlayamayarak, “Tanrının Foku” şeklinde çevrilip devingen eşdeğerlik sağlanması daha yararlı olacaktır (Suçin, 2013:37). Özellikle kullanıldığı kültüre ait etki ve yerleşik ifadeler

barındıran söylemlerin, atasözü ve deyimlerin bulunduğu metinlerin çevirisinde bu durumla sık sık karşı karşıya kalma söz konusudur. Örneğin “to jump out of the frying pan into the fire” ifadesinin geçtiği İngilizce bir kaynak metinden Türkçeye bire bir çeviri yapılacak olursa “Tavadan ateşe atlamak” şeklinde çeviri yapılması gerekmektedir. Bu şekilde bir çeviriyle anlam doğrudan hedef dile aktarılmış olur ancak kaynak dildeki etkiyi erek dil Türkçede yakalayamayacaktır. Aynı etki ile çevrilebilmesi için biçimsel çeviri yerine “Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak” deyimini ile Türkçeye çevrildiğinde hem dinamik eşdeğerlik sağlanır hem de erek metinde aynı türden bir etki yaratılmış olur. Oysa yine İngilizcede bulunan “to kill two birds with one stone” deyimini sözcüğü sözcüğüne Türkçeye aktarılsa da “bir taşla iki kuş vurmak” anlamına geleceğinden aynı etkiyi erek metinde de sağlayabilir (akt. Göktürk,2022:61).

Nida’ya göre iki ayrı dilin öğeleri arasında eşdeğerlik sağlamaya çalışırken denge kurmaya çalışan çevirmen bazı problemlerle karşı karşıya kalabilir. Bu sorunları Nida şöyle sıralar:

- 1- Kaynak dil kültüründe bulunan öğelerin, erek dil kültüründe bir karşılığı bulunmayabilir. Özellikle dini bazı gelenekler ile ilgili kavramlarda bu durumla karşılaşılır. Örneğin; batı dillerindeki Hristiyan törenleri ile ilgili kavramlar Türkçeye çevrilirken veya Türk eski geleneklerindeki kavramlar batı dillerine çevrilirken ortaya çıkabilir.
- 2- Kaynak dil ve hedef dil arasında birbirinin eş değeri gibi görünen öğeler, dil içi kullanımda farklılık göstererek anlam ayrılığı yaratabilmektedir. Örneğin Türkçedeki dede kelimesi İsveççeye çevrilecek olursa annenin babası monfar, babanın babası ise farfar şeklinde çevrilir. Türkçede ise bu durum söz konusu değildir. İki öge de sadece dede kelimesi ile adlandırılır. Tıpkı Türkçedeki elti, yenge, dayı gibi akrabalık bildiren bazı öğelerin batı dillerinde tek sözcük ile ifade edilmesi gibi.
- 3- Bazı gösterge öğeleri kaynak dilde yaygın kullanılırken erek dilde/kültürde tanınmayabilir (akt. Göktürk, 2012).

İşte tüm bu sorunlarla çeviri sürecinde karşılaşan çevirmen de Nida’nın söylemiyle erek dile yani alıcıya yönelik çeviri yaparken devingen eşdeğerlik sağlamaya çalışarak bu sorunları aşabilmektedir. Tıpkı şu örnekte olduğu gibi: رجع بخفي حنين deyimini bire

bir Türkçeye aktaracak olursak “Huneyn’in ayakkabılarıyla döndü” şeklinde bir çeviri ortaya çıkmaktadır. Arapça bir metinde bağlam içinde çok iyi anlaşılacak bu deyim Türkçede aynı etkiyi yaratmaktan uzak kalmaktadır. İçinde geçen özel isim itibarıyla de erek kültüre yabancı kalmaktadır. Ancak bu deyim sözcüğü sözcüğüne çevirmek yerine alıcı odaklı bir çeviri yaklaşımı ile “eli boş dönmek” şeklinde Türkçeye aktardığımızda tıpkı kaynak dilde gittiği yerden umduğunu bulamadan geri gelen biri için veya hayal kırıklığı yaşanan durumlarda kullanılan bir deyim olarak kullanıldığı gibi erek dilde de bu bağlamda kullanılmış olacak ve çeviride dinamik eşdeğerlik sağlanarak erek okuyucuda da aynı etki yaratılmış olacaktır.

Ek olarak Nida, okurda aynı etkiyi uyandırmanın her zaman kolay olamayacağını ve çevirmenin sürece sürekli farklı nitelikte çeviriler yaparak dahil olması gerektiğini şu sözlerle aktarmıştır:

Farklı eğitim seviyeleri, farklı uğraşlar, farklı meslekler insanların birbirlerini anlama düzeyini hatırı sayılır derecede etkiler. Bu yüzden bir metin çevirisi yapılacağı zaman ilkökul mezunları, yükseköğretim öğrencileri, okuma yazmayı yeni öğrenenler, yabancı dili yeni öğrenenler, algı seviyesi ortalamadan daha düşük düzeyde olanlar gibi çeşitli topluluklar için birbiriyle aynı çevirilerin yapılmaması gerekir (akt. Göktürk, 2022:63).

2.6.4 Vinay ve Darbelnet: Çeviri Stratejileri ve İşlemler

Vinay ve Darbelnet Fransızca ve İngilizceden karşıtsal çözümleme ile çeviri örnekleri ortaya koyan bununla beraber de eşdeğerlik tartışmalarına doğrudan çeviri, dolaylı çeviri ve işlemler terimleri üzerinden katılmışlardır. Çeviri stratejilerinin varlığı ışığında bir değerlendirme yaparak doğrudan çeviri ve dolaylı çeviriden bahseden Vinay ve Darbelnet bunları genel stratejiler kategorisine koyarak bir de “işlemler” adını verdikleri alt stratejilerin varlığından bahsetmişlerdir (Suçin, 2013:43).

Vinay ve Derbelnet, doğrudan çeviri kapsamında üç işlem, dolaylı çeviri kapsamında ise dört işlemden söz etmiştir. İşlemler şu şekilde özetlenebilir: doğrudan Çeviri; ödünçleme, öykünme ve bire bir çeviri işlemlerinden oluşmaktadır. Dolaylı çeviri ise değiştirim, modülasyon, eşdeğerlik ve uyarlama işlemlerinden oluşmaktadır (akt. Gürçağlar, 2019:108).

Vinay ve Derbelnet’e göre çeviride doğrudan çeviri işlemleri uygulanarak hedef dile aktarıldığında anlam tamamen aktarılabilmişse çevirmen bu çeviride amacına ulaşmış sayılmaktadır. Fakat bu işlemlere rağmen anlamdan sapma, herhangi bir kayma veya

yapısal farklılıklardan dolayı çevrilemezlik sorunu ile karşı karşıya kalınırsa çevirmen, Vinay ve Derbelnet'in ortaya koyduğu diğer işlemleri yani değiştirim, modülasyon, eşdeğerlik ve uyarlama işlemlerinden oluşan dolaylı çeviri işlemlerini deneyebilir (1995:30).

Suçin'e göre, Vinay ve Derbelnet çeviri yaparken kaynak metinden hedef metne geçildiği esnada çevirmenin uyması gereken bazı adımlardan bahsetmiştir;

- 1- Çevirinin hangi birimlerden oluştuğu ve hangi birimlere ayrılacağına karar verme
- 2- Kaynak metni detaylı biçimde inceleyerek birimlerin içeriklerini belirleme
- 3- Kaynak metindeki iletinin dil dışı bağlamını oluşturma
- 4- Hedef metni tüm bu adımlara göre inşa etme ve gözden geçirme (akt. Suçin, 2013:45).

Munday'dan aktaran Gürçağlar'a göre ise Vinay ve Derbelnet ortaya koyduğu strateji sınıflandırması çeviriye daha sistematik olarak bakma açısından büyük yarar sağlamıştır. Çeviri sürecini ayrıntılı biçimde inceleyerek değerlendiren araştırmacıların çalışması Fransızca - Almanca ve İngilizce - İspanyolca gibi başka dil çiftleri arasında da benzer karşılaştırmalı çalışmaların yapılmasına ilham olmuştur (akt. Gürçağlar, 2019:115).

Vinay ve Derbelnet ile Roman Jakobson'ın ortaya koyduğu yaklaşımlar arasında benzerlik olduğunu söyleyen Suçin, her iki araştırmacının dil odaklı çeviri yaklaşımının da eşdeğerlik kavramına çevrilebilirlik yolundan başlayarak ilerlediği ve çevirinin zora girdiği süreçte çevirmenin bazı stratejilerden yararlanarak çevirinin imkânsız olmadığını savunduklarını belirtmiştir. Kaynak ve erek dil arasındaki yapısal ve kültürel ayrılıklara rağmen çevirinin daima mümkün olacağı ve iki yaklaşımın da bunlara ek olarak araştırmacıların daha çok çevirmenin çeviri sürecindeki rolüne vurgu yaptıklarını saptamıştır (2013:45).

2.6.5 Werner Koller'in Eşdeğerlik Yaklaşımı ve Sınıflandırması

Werner Koller eşdeğerlik olgusunu geniş bir bakış açısıyla ele almış, eşdeğerliği erek ve kaynak dil arasındaki ilişki olarak açıklamıştır. Koller'e göre eşdeğerlik olgusu bu ilişkinin mahiyeti hakkında herhangi bir bilgi vermediği için buradaki ilişkinin de ayrı olarak incelenmesi gerekmektedir. Eşdeğerlik ilişkisinin çeşidi ortaya konmadan önce eşdeğerlik kavramının kullanım yerleri ve kullanım şartlarının belirli kurallara

dayandırılarak belirlenmesi gerekir. Koller'e göre erek ve kaynak metin arasında eşdeğerliğin olabilmesi için bahsedilen koşullar çerçevesinde erek metin için bazı taleplerin karşılanması gerekmektedir. Kaynak ve erek metin arasında eşdeğerlik olabilmesi için kaynak metnin unsurlarının ve dilsel özelliklerinin korunması, çeviri sürecinde kaynak metnin özelliklerinin erek metne aktarılırken korunması gerekmektedir (akt. Soysal, 2012).

Werner Koller eşdeğerlik kavramını tek bir terim veya tanıma indirgemeyerek çok yönlü ele alınması gerektiğini düşünmektedir. Birçok açıdan el a aldığı ve aralarında ilişkinin de bulunduğu beş eşdeğerlik türünden bahsetmiştir (Göktürk, 2022:66).

Düzanlamsal eşdeğerlik: Bu eşdeğerlik türünde metin, cümle ve sözcük düzeyinde düzanlamsal eşdeğerlik söz konusu olabilir. Düz anlamsal eşdeğerlik kaynak metindeki kelimelerin sözlükteki ilk veya ikinci anlamı, yerleşik kullanımı en yaygın kelime ile erek metne aktarılması dolayısıyla kaynak ve erek metindeki içeriğin sözcük, tümce, metin hatta dizi yönünden birbiriyle aynı olması demektir.

Yananlamsal eşdeğerlik: Bu eşdeğerlik türünde kaynak metindeki yazarın seçimlerine dikkat edilmelidir. Dizge içinde her türe özgü bazı özellikler ve eseri kaleme alan yazarın kullanmayı seçtiği anlatım biçimleri mevcuttur. Yananlamsal eşdeğerlik kelimenin bire bir hangi anlamı taşıdığından çok kelimenin, tümcenin işlevsel yönüyle ilgilendir. Şöyle ki; her edebi metin kendi dizgesi içinde kaynak kültüre ve topluma ait bazı öğeler, kelime kullanımları, bazı ağız ve söyleyiş biçimleri barındırır. Çevirmen kaynak dilde yazılmış eserin yazın dilindeki işlevini anlayıp kelimenin sözlükte yazan ilk anlamını değil de kaynak kültürdeki ile aynı işlevi yaratabilecek ifadeyi hedef metne aktardığında yananlamsal eşdeğerlik sağlanmış olacaktır. Bu türdeki eşdeğerliğin çağrışımsal anlamlarla sağlanması, işlevsel etkisi açısından önemlidir.

Metinsel eşdeğerlik: Metin türüne özgü eşdeğerlik türüdür. Çeviri yapılırken çevrilecek metnin türü, biçimsel ve biçimsel özellikleri göz önünde bulundurulur. Kaynak metindeki işlevi yaratabilmesi için de hedef kültürdeki yazın geleneklerine uydurulur. Örneğin kaynak metinde yazılmış bir şiir veya mektup metni kendi yazın geleneğinde o metin türüne ait kurallara göre yazılmış olabilir. Fakat çeviri esnasında metinsel eşdeğerliği sağlamak adına metnin hedef kültürdeki yeri, hedef kültürdeki yazın geleneği, biçim ve üslubu göz önünde bulundurularak çeviri yapılmalıdır.

İletişimsel/Dil kullanımsal/Edimsel eşdeğerlik: Kaynak metinde sözü edilen iletinin, hedef metne hedef kültürün anlayacağı düzeyi gözeterek aktarılmasıyla sağlanan eşdeğerlik türüdür. Kaynak metnin, okuru çerçevesinde yazıldığını kabul ederek hedef okuyucuya amaç dilde seslenen, içeriği erek kültürdeki okuyucunun en kolay yoldan anlayabileceği biçimde aktarılma durumunda Koller'e göre kullanımsal eşdeğerlikten söz edebiliriz. Çok bilinen bir örnek olarak; Eskimolarda "ekmek" bilinmediği için o kültüre Türkçeden yapılacak olan çevirilerde ekmek yerine "balık" kelimesinin kullanılması bu eşdeğerlik türüne örnek sayılabilir.

Biçimsel eşdeğerlik: Sadece edebi metinler için değil tüm metin türleri için geçerli olan bu eşdeğerlik tanımlamasında biçimsel ve biçimsel tüm unsurlara dikkat çekilir. Kaynak metinde yer alan dilsel, biçimsel, söz sanatları kullanımı ve dil oyunları gibi özelliklerin erek kültürdeki karşılıklarının aranarak, çeviri yapılmasıdır (Soysal, 2012). Bu eşdeğerlik türünde göz önünde bulundurulması gereken ölçü, kafiye, imge gibi kendine özgü birçok özelliği bulunan şiir türünün bir benzerini, eşdeğerini hedef kültürde yaratmak biçimsel eşdeğerlik için en açık örneklerden biri olabilir. Belirli bir uyak düzeni olan özgün şiiri, kaynak metindeki gibi bir kafiye ve biçim ile hedef dile aktarmak biçimsel eşdeğerliği sağlamak anlamına gelmektedir (Göktürk, 2022:77).

2.6.6 Gideon Toury'nin Eşdeğerlik Sınıflandırması

Çoğuldizge kuramının bir uzantısı olarak görülen Toury'nin çeviride eşdeğerlik yaklaşımında, kendisinden önceki araştırmacıların eşdeğerliği varılması gereken bir nokta, ulaşılması gereken bir ülkü, ideal olarak değerlendirdiklerini belirtmiş eşdeğerliğin pratikte her metinde var olan ama her çeviride de farklı biçimlerde karşımıza çıkabilecek olan bir olgu olduğu görüşünü savunmuştur (akt. Gürçağlar, 2019:134).

Eşdeğerliği "işlevsel-gerçek" olarak tanımlayan Toury, eşdeğerliğin kuralcı ve yönergeci olduğunu ve bu şekilde olmasının da nedenini sürekli dilbilime dayandırılarak yapılan tanımlara bağlar. Bu tanımlara göre de eşdeğerlik sadece "doğru örnekler" ve "türler" üzerinden açıklanmaya çalışılır.

Günümüze değin hep kaynak metne görelilik olarak belirlenen eşdeğerlik Toury için farklılıklar ve iki dil arasındaki yapısal ayrılıklara dayanır. Her çeviride, çeviri metnin dahil olduğu kültürün dizgesine mutlaka yabancı gelecek bilgi ve biçimler mevcut olacağı veya hedef dilin/kültürün yazın geleneğine uydurulduğunda da özgün metinde

yapısal kayıplara rastlanacağı için tamamen eşdeğer bir metin yaratılamayacaktır (Aksoy, 2002:46).

Toury bu görüşler ışığında eşdeğerliğe diğer kuramcılardan daha kapsayıcı biçimde yaklaşarak “Bir kaynak metin-hedef metin karşılaştırmasında zaten doğal olarak var olan eşdeğerliğin gereksiz sorgulanması yerine, bu eşdeğerliğin bir metinde ne ölçüde ve ne şekilde yer aldığını normlar temelinde incelemek gerektiğini savunur” (akt. Aksoy&Tavil, 2016).

Toury (1995:58), çeviri eylemi için üç tür normun varlığından bahsetmiştir: Öncül normlar (initial norms), süreç öncesi normlar (preliminary norms) ve süreç normları (operational norms). Normların çeviri ve eşdeğerlik açısından neyi ifade ettiğini anlamak için detaylı incelemek faydalı olacaktır.

Öncül normlar (initial norms): Öncül normlar çeviri boyunca göz önünde bulundurulacak kararlar olup çevirmenin kaynak metne mi yoksa erek kültüre mi yönelik çeviri yapacağına dair alacağı kararlar ve buna yönelik eylemlerini kapsar. Toury’ye göre çevirmen, çeviri etkinliğinde özgün metnin ve kültürün geleneklerine yakın durup kaynak kültürün baskın geldiği bir çeviri oluşturduysa ‘yeterli’ olduğu varsayılır. Eğer erek kültürün yazın geleneği ve normlarını daha fazla gözeterek çeviri yaptıysa ‘kabul edilebilir’ bir çeviri olduğundan söz edilir. Öncül normların değerlendirmesini ancak çeviri sonunda yapmamız mümkün olsa da çevirmen bu kararı çeviriye başlamadan alır ve çevirisini buna uygun yapar. Öncül normlar bir çeviriye ‘eşdeğer’ veya ‘eşdeğer değil’ şeklinde yorumlamaktan çok çevirmenin çeviri esnasında kaynak odaklı veya hedef odaklı seçimlere eğilimi noktasında bir sonuca varabilmek için önemlidir.

Süreç öncesi normlar (preliminary norms): Süreç öncesi normların çeviri politikası ve çeviri doğrudanlığı olarak iki alt dalı vardır. Çeviri politikası çevirinin neden seçildiği ve metnin türü gibi konuları kapsar. Çevirinin doğrudanlığı ise özgün metnin Orijinal dilinden mi yoksa ara dil aracılığıyla mı çevrildi ile ilgilidir.

Süreç normları (operational norms): Süreç normları da matris normları ve metinsel-dilsel normlar olmak üzere ikiye ayrılır. Çeviri esnasında çevirmenin hedef metinde ne gibi ekleme çıkarmalar yaptığı, ek açıklama/dipnot kullanıp kullanmadığı ile ilgili tüm bilgileri içeren işlemler matris normlar başlığı altında incelenmektedir. Metinsel-dilsel normlar ise çevirmenin hedef metindeki hem biçimsel hem de biçimsel yönde

hangi tercihleri kullandığı ve bu tercihlere dayanarak hangi değişiklikleri yaptığını kapsamaktadır (Aksoy & Tavail, 2016).

Eşdeğerlik kavramını detaylı bir şekilde ele alan araştırmacıların yanı sıra Güttinger eşdeğerlik için farklı bir tanımlama yaparak “kaynak dilde yazılan metnin kendi dilinin okurunda oluşturduğu etkinin, çeviri metin yoluyla hedef dilin okurunda da sağlanmasıdır” şeklinde bahsetmiştir.

Detaylı sınıflandırmalar ve yaklaşımlar yerine eşdeğerlik hakkında bazı söylemlerde bulunan araştırmacılar da vardır. Bu kavramın temelinde yatan bilimin Matematik olduğunu söyleyen Wills, eşdeğerliğin tıpkı matematik denklemlerindeki eşitlik bağıntılarına benzediğinden bahseder. $x=y$ denkleminde nasıl x ve y birbiriyle yer değiştirebiliyorsa çevirideki ögeler de bu şekilde kaynak ve hedef dil arasında yer değiştirme ilişkisidir.

Kavramın nasıl ortaya çıktığıyla ilgili birtakım uğraş alanı oluşturan Reiss ve Vermeer de bir benzetme ile Eşdeğerlik kavramını açıklamaya çalışmışlardır. İki dalgalı akımın, değişik yapılı aynı devreler oluşturmakla birlikte, her frekansta aynı elektrik etkisini taşımaları, bunu açığa vurmaları, eşdeğerlik olarak adlandırılır (Göktürk, 2022: 60-65).

3. BÖLÜM

3.1 Edebi Metin Çevirisi ve Aşamaları

Edebi metin kavramını oldukça somut bir benzetme yaparak açıklamaya çalışan Lüleci'ye (2016) göre;

“Edebi metin örgütlenmiş, tıpkı insan vücudunda olduğu gibi her ögesi, her organı özel bir işlev yüklenmiş kendine özgü bir yapıdır ve bu yapının da ifade aracı dildir. Bu özel yapı dile yansır ve dile yazınsallık kazandırır. Böylece edebi yapıyı oluşturan bu birimler arasındaki ilişki ve etkileşim, basitçe ve bunların yalnızca bir zaman ve bir mekandaki akışı ile açıklanamaz”.

Edebiyat; kolay tanımlanamayan ve içerisinde birçok türü barındıran bir üst türdür. Edebiyat çevirisi kapsamında incelenen türlerin başlıca olanları düzyazı/ kurmaca çevirisi (roman ve öykü dahil), şiir, tiyatro, sinema ve televizyon alanındaki görsel, işitsel çevirilerdir. Bu türlerin her biri farklı izlemler gerektirerek çevirmenleri farklı biçimlerde zorlar (Gürçağlar, 2019:33).

Edebi metin çevirisini bir ağacı köklerinden sökerek yeni bir toprağa dikmek olarak tanımlayan Bush da kaynak metnin kendi kültürüne ait barındırdığı bazı özelliklerin hedef metinde yeniden yaratılabilmesinin zorluğuna dikkat çekmektedir. Ona göre edebi metinler sadece bir kâğıdın üzerindeki yazılardan ibaret değildir. Çünkü edebiyat içinde yaşadığı kültürden üretilen o toplum ve kültüre ait öğeleri bir ayna gibi yansıtan, kültürün vazgeçilmez parçasıdır (1998:129).

Gürçağlar da edebi metinleri diğer türlerden ayıracak bazı özellikleri şu şekilde sıralar:

- Edebi metinler, okuyucuyu bilgilendirmekten çok estetik ve duygusal işlevleri olan, amaçları okuyucuyu harekete geçirmek, duygulandırmak veya eğlendirmek olan metinlerdir.
- Anlatı gerçeği yansıtırsa dahi gerçeklik ile olan ilişkisi sorgulanamaz ve gerçeği yansıtmak gibi bir sorumluluk taşımazlar.
- Anlatılan konudan çok kullanılan dilin öne çıktığı, şiirsel ve edebi bir dil kullanılan yapıtlardır. Yapıtlardaki içerik ve bu içeriğin aktarıldığı biçim birbirinden ayrılmaz bir bütündür.

- Edebi metinlerde yazarın kendine has bir biçemi vardır. Kullanılan biçem; ele alınan temayı, metnin kurgusunu, teşbih, eğretileme, kafiye gibi metinde kullanılan araçları da kapsamaktadır.
- Edebi metinler ve yazarların toplumda saygın bir yeri vardır (2019:33).

Edebi metinlerin yukarıda sıralandığı gibi kendine has özelliklerinin olması ve kaynak metnin oluşturulma sürecinde yazara özgü tercihleri ve unsurları barındırması çeviri sürecini oldukça zora sokmaktadır. Bu noktada çevirmen büyük bir işi başarmak zorunda kalmaktadır. Kaynak metni okuma ve inceleme sürecinde metnin yazınsal özelliklerini, yazarın sahip olduğu biçemi, kullanılan söz sanatları ve yazma araçlarını belirleyebilecek edebi zevke ve anlayışa sahip olmalıdır. Gregory Rabassa'dan aktaran Aksoy (2002:59) yazın çevirmeni için şu sözleri söylemiştir:

İdeal bir çevirmen, ideal bir okuyucu olmalıdır; çünkü çeviri, en iyi şekilde okunmuş olduğunu yansıtmak zorundadır. Ayrıca bir dilde çok iyi okuyabilen birisi, her zaman iyi bir çevirmen olamaz. Bu da şu demektir: Çevirmen iyi bir yazar da olmalıdır. En azından bir yazarın sahip olduğu teknik becerilere sahip olmalıdır. Çevirmenin çeviri etkinliği esnasında çeşitli rolleri olduğunu söyleyen Aksoy bu rollerden ilkinin yukarıda belirtildiği gibi iyi bir okuyucu olması gerektiğini belirtmiştir. Çevirmenin çeviri işine kaynak metnin yazıldığı kültürdeki işlevini anlayarak başlaması gerekir. Yani çevirisi yapılacak eserin "hangi edebi tür olduğunun saptanması, eserin kaynak kültürdeki konumunun belirlenmesi, ne derece saygın olduğu, tanınmışlığı, kaleme alınma amacı, sosyal veya ideolojik mesaj iletme amacının olup olmadığı" gibi soruları, eserin kaynak kültürdeki yerinin yeterince tanınması için yanıtlamaya çalışmalıdır.

Aksoy'a göre çevirmenin çeviri sürecinde geçirdiği aşamalar şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Kaynak metni okuma
- 2- Eleştirel yorumlama ve dilbilimsel göstergeleri inceleme
- 3- Biçimbilim ve biçembilim
- 4- Kaynak metin analizi ve kaynak metni anlama
- 5- Çevirme (Yazarın seçimleri ve hedef dilde yeterlilik)
- 6- Yeniden yaratma (Dilsel ve anlamsal göstergelerin tekrar yaratılması)

- 7- Eleştirel yorumlama ile ortaya çıkan anlamların yeniden inşa edilmesi
- 8- Dilbilimsel göstergelerle ortaya çıkan özelliklerin tekrar inşa edilmesi
- 9- Yeniden yaratılan metin (2002:63-65).

Aksoy'un çevirmenin çeviri sürecinde geçirdiği aşamaları sıralamasından anlaşıldığı gibi kaynak metnin içerdiği herhangi bir unsur veya özellik diğerinden daha üstün veya önemli olarak belirtilmemiştir. Sırayla tüm kaynak metnin okunması, dilbilimsel ve anlamsal göstergelerin bulunması, yazarın biçem ve yazın tercihi gibi tüm unsurların bir bütün olarak ele alınması ve hedef kültürde yeniden yaratılması; hedef kültürde kaynak metinle aynı ileti etkisini yaratabilmek için çevirmenin üstlendiği önemli görevlerdendir.

3.2 Edebi Metinlerde Çeviri Sorunları

Kültürün etkisiyle değişen, farklılaşan dil o kültürden olmayan bir okur için çevrilme durumunda bazı zorluklar barındırırken yazın çevirisinde bu zorluklar bir kat daha artmaktadır. Heyecan, korku, sevgi, aşk, özlem, acı gibi sayılamayacak kadar çok duygu durumu, o duyguların ve yaşantının okurda uyandırılması istenen hisler barındıran edebi metinler diğer genel geçer kurallarla yazılan türlerden farklı ortaya çıkan sanat ürünleridir. Sanatçıların duygu ve düşüncelerini dile getirme aracı olarak ortaya çıkan edebi eserlerde asıl çeviri sorunu buradaki duyguların okura hissettirilmesi, eserdeki heyecan ve yaşanmışlığın okura da aktarabilmesinin zorluğudur. Yazılan dilden farklı bir dilde yine aynı his ve duyguyu hedef dildeki okura da geçirebilmek fevkalade ustalık ister. Bu yüzden çevirmeni yazıldığı dile ve kültüre has birçok öğeyi erek dile aktarma noktasında oldukça zorlar (Arabacıoğlu, 2020).

Kültürün, konuşulan dil özelliklerinden süzülerek ışığa çıktığını söyleyen Nalcioğlu (2015), bir edebi metin çevirisinin sadece kaynak dili hedef dile çevirmek değil aynı zamanda bir kültür transferi işlemi gerçekleştirmek olduğuna dikkat çekmiştir. Özellikle roman, öykü ve şiir gibi yazınsal türlerin çevirisinde önemli ölçüde rolü olan kültürel aktarımın transferini iyi bir şekilde yapabilmek için her iki dilin kültürüne de hâkim olmak gerekmektedir.

Edebi eser dendiğinde akla gelen roman, öykü, şiir gibi kurmaca eserlerin çevirisinde zaman zaman şiir çevirisi, çevirmenlerin karşılaştığı sorunların fazlalığı noktasında bir

adım öne çıkmaktadır. Şairlerin dil seçimi, eserde kullanmayı tercih ettikleri sözcüklerin okurda yaptığı çağrışımlar, yoğun duygu yüklü anlatılar, şairin kendine has biçemi, sözcük dizimleri ve girift yapılar şiirin çevrilmesini zorlu yapan özelliklerdir. Bunlara ek olarak şiir yazımında kullanılan uyak, kafiye ve söz sanatlarının fazlalığı ise şiiri hem diğer edebi türlerden, düz yazıdan ayırmakta, hem de şiir çevirisini diğer edebi türlerin çevirisinden daha zor hale getirmektedir (Dağbaşı, 2017).

Şüphesiz tüm çevirilerde zorluklar mevcuttur, fakat içerdiği söz sanatları bakımından çeşitli, yoğun bir anlatının olduğu, birden fazla anlamlara gelen sözcüklerin sık kullanıldığı ve mecazlı dilin diğer türlere göre en yaygın kullanıldığı şiir türünde belki de farklı dile aktarırken eşdeğerlik açısından başarılı olmak en zor durumdur (akt. Başaran, 2013).

Aksoy, Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi isimli eserinde yazın çevirinde karşılaşılan sorunları aşağıdaki gibi beş başlık altında toplamıştır:

- 1- Sanatsal dil kullanımı ile ilgili sorunlar: Edebi metin türlerinde çok büyük bir yer tutan ve neredeyse edebi metinlerin en belirgin özelliği olan söz sanatlarının fazlalığı ve metinlerde kullanılan yaratıcı, sanatsal dil kullanımından doğan sorunlardır. Özellikle şiirde kullanılan imgeler, şaire özgü anlatım teknikleri, kafiye ve söz sanatları, yazarın anlam kapalılığı içeren tasvirleri, dil dışı göstergeler hedef dile aktarmanın en zor olduğu unsurlardır. Bu bağlamda çevirmen kaynak dilde kaynak esere özgü unsurların eşdeğer biçimde hedef dile aktarmayacağını veya çevrildiği takdirde aynı etkiyi yaratmayacağını düşündüğü noktada çeşitli çeviri stratejilere başvurarak bu zorluğu aşabilir.
- 2- Dil bilgisel sorunlar: Yüzlerce dilin kendine özgü dil bilgisel kuralı ve dil sistemi bulunmaktadır. Sanatsal ifade kullanılmamış bir cümlenin sözdizimini değiştirmeden hedef dile aktarmak bile neredeyse olanaksızdır. Kaynak dildeki Edebi metinlerde zaman zaman yüklemi eksik bırakılan cümleler, farklı zaman diliminin kullanımı, sanatsal olması için karmaşık yapıli cümlelerin kullanımı dil bilgisel sorunları oluşturmaktadır.
- 3- Kültürel sözcükler ve kavramlar: Toplumlari diğer toplumlardan ayırıştırın bazı değer yargıları, alışkanlıkları, kendilerine özgü ifade biçimleri

bulunabilir. Kaynak eser de yazıldığı kaynak kültürden bağımsız ele alınabilecek bir metin değildir. Bu yüzden içinde kaynak kültüre ait birçok unsur barındırabilir. Çeviri esnasında çevirmen bu unsurlara dikkat ederek hedef kültürdeki okuyucuyu unutmamalı ve kaynak metindeki anlam, mesaj veya imgeyi olabildiğince erek metin dizgesine uygun biçimde çevirmelidir.

4- Zamansal farklılıklar ile ilgili sorunlar: farklı bir yer ve zamanda yazılmış kaynak kültürdeki eser bazen günümüz yazın dili için sorun teşkil edebilir. Örneğin kaynak metindeki kelime bire bir çevrildiğinde erek kültürde eski ve kullanılmayan bir sözcüğe eşdeğer olabilir. Bu tür sorunlar ile baş edebilmek için James Holmes iki yöntem önermiştir. Aksoy bu yöntemleri şu şekilde aktarmıştır:

a) Tarihselleştiren çeviri: Kaynak metindeki anlatının belirli bir kısmının güncel olmasa dahi olduğu gibi aktarılmasıdır.

b) Güncelleştiren çeviri: kaynak metindeki anlatının erek metindeki güncel karşılığının kullanılmasıdır.

5- Yazınsal türler ve teknikler ile ilgili sorunlar: Çevirmen kaynak kültürde yer alan fakat henüz erek kültürde bilinmeyen bir türün çevirisini yapmak zorunda kalabilir. Bu yüzden eşdeğerlik için karar verme sorunu yaşayabilir. Böyle bir sorunla karşılaşıldığında çeviri yaptığı türü hedef kültüre tanıtmaya amaç güderek çeviriyi gerçekleştirebilir. Fakat yine de hedef dile hangi teknik ve dilsel özelliği kullanacağı noktasında kendi karar vereceği için bu durum sık olmasa da çevirmenin karşılaştığı bir sorundur (2002:83-85).

3.3 Edebi Metin Çevirisinde Ara Dil Kullanımı

Ara dil çevirisi, çeviri bilim tarihinde üzerinde çok durulmayan ve bu sebeple literatürde pek rastlayamadığımız bir alandır. İngilizce çeviri çalışmalarını incelediğimizde en çok “indirect translation” ve “relay translation” isimleriyle karşımıza çıkmaktadır. Çeviri bilimciler tarafından kullanım sıklığı ele alındığında ise en fazla “indirect translation” terimi dikkat çekmektedir. “Relay translation” teriminin yaygın kullanımında birden fazla manaya da gelmesinden dolayı İngilizce çalışmalarda “indirect translation” nicelik olarak daha fazla görülmektedir (Pekel, 2017:8-9)

Bu terimler, zaman zaman çeşitli araştırmacılar tarafından bizim tanımladığımız şekliinden farklı kavramlar içinde kullanılmıştır. Shuttleworth ve Cowie 2014 yılında yayımladığı çalışmasında indirect translation terimini direkt olarak orijinali olan kaynak metinden değil farklı bir dilden yapılan çeviri şeklinde açıklar (Akt. Pekel, 2017:9).

Türkçede de bu kavramın isimlendirilmesinde araştırmacıların farklı tercihleri söz konusudur. Canım (2008) ve Çelik (2014) çalışmalarında kaynak dilden direkt yapılamayan çeviriler için “ara dilden çeviri” şeklinde bahsederken Berk (2005) “dolaylı çeviri” terimini kullanmıştır. Karantay (1989) ise bu terimden ‘ikinci dilden çeviri’ şeklinde bahsetmiştir (Akt. Pekel, 2017:11).

Pekel’e (2017) göre İngilizcede bu kavram için “second-hand translation” veya “Secondary translation” terimleri de kullanılmakta ve Türkçede de bunlara karşılık olarak “ikinci elden çeviri” ve “ikinci dilden çeviri” terimleri yer almaktadır. Fakat bazı çeviri dergilerinde ve Sabri Gürses’in (2007) yazılarında karşımıza çıkan bu terimler pozitif çağrışımlar yapmamaktadır.

Berk (2015) de ara dil çevirisini kaynak dilden çevirinin direkt olarak yapılamadığı durumlarda hedef dile çeviri için kullanılan üçüncü dil olarak tanımlamaktadır (Gürses, 2017).

En genel tanımıyla hem literatürde çok yer almayan hem de birçok araştırmacı tarafından tercih edilmemesi gereken bir yöntem olarak bahsedilen ara dilden çeviri geçmişten günümüze kadar kullanılmıştır. Ara dil, aslında dünya üzerinde çok konuşulmayan dillerden üretilen kaynakların çevirisinde yaygın olsa da Arapça ve Çince gibi konuşan sayısının gayet fazla olduğu fakat yine de çeviri açısından az çevrilen dillerden olduğu için kaynak dil konumunda çok sık görülmemektedir (Gürses, 2017).

Dönem koşulları, çevirmen eksikliği ve yayınevi tercihleri açısından ara dil çevirisi geçmişte birçok eser çevirisi için de kullanılmıştır. Özellikle Tanzimat döneminde çevrilemeyen birçok eseri Türkçeye çevirmek için Fransızca ara dili kullanılmıştır. Özellikle yazın çevirisinde tercih edilmemesi gereken bu yöntem, edebiyatımıza bazı türleri kazandırma için kullanılmıştır. Birden fazla araştırmacı, yazar, şaire göre de zorunlu olmadıkça başvurulmaması gereken bu yöntemle Türkçeye çevrilen eserlerde mevcuttur (Gürses, 2017).

Ara dil yoluyla yapılan çeviri eserlerin fazlalığına örnek teşkil etmesi amacıyla Pekel'in (2017) çalışmasından derlenen; Türkçeye ara dil yoluyla çevrilmiş eserlerin yer aldığı tablo aşağıda yer almaktadır. Eserler yapılan araştırma kapsamında sadece 1979-2013 yılları arasında yapılar çevirileri kapsamaktadır. Tabloda çeviri eserlerin isimleri, kaynak dili ve hangi dil yoluyla Türkçeye çevrildiğine dair bilgiler yer almaktadır (2017:95-109).

No	Eser adı	Yazar	Kaynak Dil	Ara Dil
1.	Erdem Üzerine	Aristoteles	Grekçe	İng.
2.	Çevirinin Görkemi ve Yetersizliği Üzerine	Jose Ortega Y.Gasset	İspanyolca	Almanca
3.	Dilbilim Açısından Çeviri	Roman Jakobson	İngilizce	Almanca
4.	Yuvarlak Tapınağın Kalıntıları	Jorge Luis Borges	İspanyolca	İngilizce
5.	Savaş ve Barış, Anna Karanina	Pyotr A. Kropotkin	Rusça	Almanca
6.	Uzay Ötesi. Sınır Sistemi ve Bir Dilim Yağlı Domuz Pastırması	Vasilij Şukşin	Rusça	İngilizce
7.	Kurmaca Metinlerin Okunması	Michel Zeraffa	Fransızca	İngilizce
8.	Balthazar'ın Olağandışı İkinci	Gabriel Garcia Marquez	İspanyolca	Fransızca
9.	Marcel Proust	Anatoly Lunacharsky	Rusça	İngilizce
10.	Dilbilimsel İnceleme ve Dil Kuramı	Louis Hjelmslev	Danca	İtalyanca
11.	Dil Kuramı ve Hümanist Görüş	Louis Hjelmslev	Danca	İtalyanca
12.	Dil Kuramı ve Deneycilik	Louis Hjelmslev	Danca	Fransızca
13.	Dil Kuramı ve Tümevarım	Louis Hjelmslev	Danca	Fransızca

14.	Dil Kuramı ve Gerçek	Louis Hjelmslev	Danca	Fransızca
15.	Dil Kuramının Amacı	Louis Hjelmslev	Danca	Fransızca
16.	Anlatım ve İçerik	Louis Hjelmslev	Danca	Fransızca
17.	Ana Çizgileriyle Glosematik	Hans Jorgen Uldall	İngilizce	Fransızca
18.	Alev Alev	Evgeny Nosov	Rusça	İngilizce
19.	Şiir Nedir	Roman Jakobson	Çekçe	İngilizce
20.	Yazınsal ve Sanatsal Yapıtlarda Egemen Öğe	Roman Jakobson	Çekçe	Fransızca
21.	Dilin Çift Özelliği	Roman Jakobson- M.Halle	İngilizce	Fransızca
22.	Dilbilim ve Bildirişim Kuramı	Roman Jakobson	İngilizce	İtalyanca
23.	Sesbilimde Karşılıklılık İlkesi	Roman Jakobson	İngilizce	Fransızca
24.	Dilde Parça - Bütün İlişkisi	Roman Jakobson	İngilizce	Almanca
25.	Roman Jakobson'a Sorular	Jean Pierre Faye	Fransızca	İsveççe
26.	Şiirler	Sapho	Grekçe	Fransızca
27.	Asker Augusto Napolitano'nun Ölümü	Miodrag Bulatoviç	Sırpça	Almanca
28.	Savaş	Luigi Pirandello	İtalyanca	İngilizce
29.	Delia Elena San Marco	Jorge Luis Borges	İspanyolca	İngilizce
30.	Borges ve Ben	Jorge Luis Borges	İspanyolca	İngilizce
31.	Bazal	Bertolt Brecht	Almanca	İngilizce
32.	Göstergeler Kuramı: Göstergebilim	Charles Sanders Peirce	İngilizce	Fransızca
33.	Göstergebilimsel Bir Olgu Olarak Sanat	Jan Mukarovsky	Fransızca	İngilizce
34.	Bakire	Octavio Paz	İspanyolca	Fransızca
35.	Madmazel Claude	Henry Miller	İngilizce	Fransızca

36.	Baal	Bertolt Brecht	Almanca	İngilizce
37.	Dilbilimin Bilimler Arasındaki Yeri	Edward Sapir	İngilizce	Fransızca
38.	Tanımlar ve Varsayımlar	Leonard Bloomfield	İngilizce	Fransızca
39.	Şiirler	Sapho	Grekçe	Fransızca
40.	Kuyu	Reinaldo Arenas	İspanyolca	Fransızca
41.	Söz'ün Kefaletini Raptent Özgürlük	Octavio Paz	İspanyolca	Fransızca
42.	Şiir Sanatı ve Şiir	Octavio Paz	İspanyolca	İngilizce
43.	Estetiksel Göstergenin Niteliği	Mikhail Krapçenko	Rusça	İngilizce
44.	Zavallı Usta Çevirmenler	Gabriel Garcia Marquez	İspanyolca	İngilizce
45.	Yazınsal İncelemelerin Üç Yönü: Güzellik-Anlam-Biçim	Andre Jolles	Almanca	Fransızca
46.	Reznicek'e Göre Dünyanın Sonu	Milan Kundera	Çekçe	Fransızca
47.	Kral Öldü Yaşasın Kral	Arthur Koestler	Fransızca	Almanca
48.	Söz Estetiği Üzerine	Mikhail Bachtin	Rusça	Almanca
49.	Romanda Söz Dokusu	Mikhail Bachtin	Rusça	Almanca
50.	Şarkılar Şarkısı	-	İbranice	Fransızca
51.	Nereye	Nguyen Dinh Thi	Vietnamca	Fransızca
52.	Japon Gözü	Nguyen Dinh Thi	Vietnamca	Fransızca
53.	Cezaevi Defteri: Ay	Ho Chi Minh	Vietnamca	Fransızca
54.	Bin Ozan'dan Şiirler'i Okurken	Ho Chi Minh	Vietnamca	Fransızca
55.	Viet Bac Maki'si	Ho Chi Minh	Vietnamca	Fransızca
56.	Dalgalar	Xuan Quaynh	Vietnamca	Fransızca
57.	Heykel	Xuan Dieu	Vietnamca	Fransızca
58.	Doğduğum Yer	Giang Nam	Vietnamca	Fransızca
59.	Ormanda Ay Işığı	Nguyen Minh Chau	Vietnamca	İngilizce

60.	Yazarlarla Konuşmalar	Peter Weiss	Vietnamca	İngilizce
61.	Nibelungen Destanı	-	Bavyera Almancası	Fransızca
62.	Sözdizimsel Yapılar	Noam Chomsky	İngilizce	Fransızca
63.	Söz Dizimi Kuramının Görünüşleri Bölüm I	Noam Chomsky	İngilizce	Fransızca
64.	Söz Dizimi Kuramının Görünüşleri Bölüm II	Noam Chomsky	İngilizce	Fransızca
65.	Dillerin Biçimsel Çözümlemesi	Noam Chomsky- George A.Miller	İngilizce	Fransızca
66.	Su ve Toprak	Yü Kwang-Chan	Çince	İngilizce
67.	Yağmur	Yü Kwang-Chan	Çince	İngilizce
68.	İki Şiir	Lu Lu	Çince	İngilizce
69.	Meşe'ye	Deng Shaoji	Çince	İngilizce
70.	Kasımpatılar Çiçeklenirken	Pu Ti	Çince	İngilizce
71.	Parkların Sürekliliği	Julio Cortazar	İspanyolca	İngilizce
72.	İlk Aşk	Henry Miller	İngilizce	Fransızca
73.	Estetik Sanatsal Yapı I	V. Vanslov	Rusça	İngilizce
74.	Çevirinin Görkemi ve Sefaleti Üzerine	Jose Ortega Y. Gasset	İspanyolca	Almanca
75.	Beklemek	R. Barthes	Fransızca	İngilizce
76.	Bekleme	R. Barthes	Fransızca	İngilizce
77.	Öğretim Kılavuzu	Walter Benjamin	Almanca	İngilizce
78.	Eğitim Araçları	Walter Benjamin	Almanca	İngilizce
79.	Opus Dei	Lars Görlling	İsveççe	İngilizce
80.	Pippa Geçiyor	Robert Browning	İngilizce	Almanca
81.	Pippa Geçiyor	Robert Browning	İngilizce	Fransızca
82.	Esperanto'nun Umudu	J. D. Reed	İspanyolca	İngilizce
83.	Çocuk ve Çakıl Taşı	Justo Jorge Padron	İspanyolca	İngilizce
84.	Her Türkü	Federico Garcia Lorca	İspanyolca	İngilizce

85.	Yol	Federico Garcia Lorca	İspanyolca	İngilizce
86.	Kara Güvercin Kasidesi	Federico Garcia Lorca	İspanyolca	İngilizce
87.	Tehdit Edilen	Jorge Luis Borges	İspanyolca	İngilizce
88.	Tehdit Edilen	Jorge Luis Borges	İspanyolca	İngilizce
89.	Kleptomane Çevirmen	Denzo Kosztolanyi	Macarca	Fransızca
90.	Bir Çevirmen Dilbilime Ne Kadar Gerek Duyar?	Paul Kussmaul	Almanca	İngilizce
91.	Yasanın Üç Kez Okunuşu	Peter Handke	Almanca	İngilizce
92.	Bölüm III Dural ve Evrimci Dilbilim	Peter Handke	Almanca	İngilizce
93.	Otobüste	Ferdinand De Saussure	Fransızca	Almanca
94.	Sınırlar	Merek Nowakowski	Lehçe	İngilizce
95.	(Hayku)	Julio Platers Haedo	İspanyolca	İngilizce
96.	(Hayku)	Yosa Buson	Japonca	İtalyanca
97.	Esperanto'nun Umudu	Yosa Buson	Japonca	İtalyanca
98.	(Hayku)	Yosa Buson	Japonca	İtalyanca
99.	(Hayku)	Yosa Buson	Japonca	İtalyanca
100.	(Hayku)	Yosa Buson	Japonca	İtalyanca
101.	(Hayku)	Yosa Buson	Japonca	İtalyanca
102.	(Hayku)	Seifu	Japonca	İtalyanca
103.	(Hayku)	Takai Kito	Japonca	İtalyanca
104.	(Hayku)	Takai Kito	Japonca	İtalyanca
105.	(Hayku)	Uejima Onitsura	Japonca	İtalyanca
106.	Edith Piaf Yerliler Arasında	Octavio Paz	İspanyolca	İngilizce
107.	Ölüm Gözetimi	Jean Genet	Fransızca	İngilizce
108.	Büyük Gözetim	Jean Genet	Fransızca	İngilizce
109.	Bir Fahişenin Duası	Nel Noordzij	Hollandaca	Almanca
110.	Cevab-ı Red	Ida Gerhardt	Hollandaca	Almanca

111.	Florinda ile Don Gonzalo	Luisa Josefina Hernandez	İspanyolca	İngilizce
112.	Albena	Yordan Yovkov	Bulgarca	İngilizce
113.	İdam	Sven Holm	Danca	Almanca
114.	Hanımfendinin Göğüsleri	Veijo Meri	Fince	Fransızca
115.	Çeviri Kuramında Sorunlara Doğru ve Yanlış Yaklaşımlar	Eugenio Coserio	İspanyolca	Almanca
116.	Devle Döğüşen Bilgisayarın Öyküsü	Stanislaw Lem	Lehçe	İngilizce
117.	İnsan ve Tarih	Eugene Lonesco	Fransızca	Almanca
118.	İnsan ve Tarih	Eugene Lonesco	Fransızca	İngilizce
119.	Ich Sterbe	Nathalie Sarraute	Fransızca	İngilizce
120.	Paracelsus'un Gülü	Jorge Luis Borges	İspanyolca	İngilizce
121.	Yolculukta Gece Kalınan Yer	Ulan Alyeviç Tokombayev	Kırgızca	Rusça
122.	Reçete	Ewa Lipska	Lehçe	İngilizce
123.	Bir Yolculuktan	Ewa Lipska	Lehçe	İngilizce
124.	İnanna ve Tanrısal Cevherler	Enheduanna	(Sümerce)	İngilizce
125.	İnanna ve An	Enheduanna	(Sümerce)	İngilizce
126.	İnanna ve Enlil	Enheduanna	(Sümerce)	İngilizce
127.	İnanna ve İşkur	Enheduanna	(Sümerce)	İngilizce
128.	İnanna ve Anunna	Enheduanna	(Sümerce)	İngilizce
129.	İnanna ve Ebil	Enheduanna	(Sümerce)	İngilizce
130.	Ur'dan Sürgün Ediliş	Enheduanna	(Sümerce)	İngilizce
131.	Bir Mavi Çizgi	Erik Stinus	Danca	İngilizce
132.	Reklamlar	Erik Stinus	Danca	İngilizce
133.	Takvimle Çelişkiye Düşmek	Erik Stinus	Danca	İngilizce
134.	Mutluluk	Erik Stinus	Danca	İngilizce

135.	Yol Kenarında	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
136.	Bir Avcı Olsaydım	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
137.	Günaydın	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
138.	Korkmuyorum	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
139.	Ağaçkakan	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
140.	Meşecikler	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
141.	Çakıl Taşı	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
142.	Yürek Ağrısı	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
143.	Erimiş Kar Damlası	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
144.	İki Deve	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
145.	Doğduğumuz Yer	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
146.	İki Ozan	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
147.	İnancım	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
148.	Kağıt Kuşlarım	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
149.	Herdem Taze	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
150.	İşte Geldin, Sevdiğim	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
151.	Rüzgar Eserse	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
152.	Kabuğa Gömülen Harfler	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
153.	Beyaz Dalga	Leonid Gurunts	Rusça	İngilizce
154.	Kişi Yurdundan Uzak Kaldığında	Yehuda Amihay	İbranice	İngilizce
155.	Kimlik Belgemi Kaybettim	Yehuda Amihay	İbranice	İngilizce
156.	Niyanga'da Askerler Tarafından Vurularak Öldürülen Çocuk	Ingrid Jonker	Afrikanca	İngilizce
157.	Gecede Bozkır	Hadaa Sendoo	Moğolca	İngilizce
158.	Kherlen Irmağı	Hadaa Sendoo	Moğolca	İngilizce
159.	Toprak, Gökyüzü, Irmaklar ve Ben	Hadaa Sendoo	Moğolca	İngilizce
160.	Gri Pencereleler	Luo Ying	Çince	İngilizce
161.	Yolda	Luo Ying	Çince	İngilizce

162.	Ay Işığında O Biçim Güzel Bir Gece	Luo Ying	Çince	İngilizce
163.	Kentin Uzaklıkları	Luo Ying	Çince	İngilizce
164.	Bogda Dağı Tepesinde Ay	Hadaa Sendoo	Moğolca	İngilizce
165.	Aynada Kendime Bakmak	Ayurzana Gun- Aajav	Moğolca	İngilizce
166.	Kuzeyli Şarkı	Ayurzana Gun- Aajav	Moğolca	İngilizce
167.	Ölüm Çiçekleri	Ayurzana Gun- Aajav	Moğolca	İngilizce
168.	Bugüne Dair	Ayurzana Gun- Aajav	Moğolca	İngilizce
169.	***	Ulziitugs Luvsandorj	Moğolca	İngilizce
170.	Gece Yarısı Yağan Kar	Ulziitugs Luvsandorj	Moğolca	İngilizce
171.	***	Ulziitugs Luvsandorj	Moğolca	İngilizce
172.	Makao'nun Protestan Mezarlığında	Matthew Cheng	Japonca	İngilizce
173.	Gül -Taş	Rita Malhotra	Hindu	İngilizce
174.	İçe Dönüş	Rita Malhotra	Hindu	İngilizce
175.	Mektup	Yang Xiaobin	Çince	İngilizce
176.	Ekmek	Yang Xiaobin	Çince	İngilizce
177.	Düşüncedeki Ağaç	Tian Yuan	Çince	İngilizce
178.	Ölümlle İlgisi Olmak	Tian Yuan	Çince	İngilizce
179.	Hava Saldırısı Sığınağı	Sun Wenbo	Çince	İngilizce
180.	Kapıları Pencereleeri İyi Kapa	Sun Wenbo	Çince	İngilizce
181.	Gösteri	Hachikai Mimi	Japonca	İngilizce
182.	Dört Mevsim Bir Sevda	Dashnyam Luvsandamba	Moğolca	İngilizce
183.	Yaz Gecesi	Dashnyam Luvsandamba	Moğolca	İngilizce

184.	Yaşamlarımızın Köşelerinde	Chen Li	Tayvanca	İngilizce
185.	Okumak	Liang Xiaoming	Çince	İngilizce
186.	Kaymakçalan Dağı'na	Risto Lazarov	Makedonca	İngilizce
187.	Ihlamur Ağacı	Risto Lazarov	Makedonca	İngilizce
188.	Lunaparkta Shakespeare	Risto Lazarov	Makedonca	İngilizce
189.	Bir Küçük ve Soğuk Çağa	Gane Todorovski	Makedonca	İngilizce
190.	Bir Adam	Gane Todorovski	Makedonca	İngilizce
191.	Deniz Canavarı: Beyaz Balina	Katica Kulavkona	Makedonca	İngilizce
192.	Dikilitaş	Katica Kulavkona	Makedonca	İngilizce
193.	Atapaeia	Katica Kulavkona	Makedonca	İngilizce
194.	Atalarım Geliyor	Lenche Miloshevska	Makedonca	İngilizce
195.	Bilinmeyenle Oynamak	Lenche Miloshevska	Makedonca	İngilizce
196.	Bir Heykel Çıplak	Lenche Miloshevska	Makedonca	İngilizce
197.	Tohumların Düşleri	Brano Cvtkovski	Makedonca	İngilizce
198.	Et	Brano Cvtkovski	Makedonca	İngilizce
199.	Derin Nefes Al	Vele Similevski	Makedonca	İngilizce
200.	Herkesin Anlayabileceği Basit Bir Dil	Vele Smilevski	Makedonca	İngilizce
201.	Bırakın Öleyim Dans Ederek	Svetlana Hristova- Jocik	Makedonca	İngilizce
202.	Barbar	Svetlana Hristova- Jocik	Makedonca	İngilizce
203.	Tohumcular	Radovan Pavlovski	Makedonca	İngilizce
204.	Gözetleme Kulesi	Radovan Pavlovski	Makedonca	İngilizce
205.	Samanyolu I	Resul Sabani	Makedonca	İngilizce
206.	Samanyolu II	Resul Sabani	Makedonca	İngilizce
207.	Kubua	Sande Stojcevski	Makedonca	İngilizce
208.	Kubua (Ses Lekesi)	Sande Stojcevski	Makedonca	İngilizce
209.	Kubua (Acı ile Cam)	Sande Stojcevski	Makedonca	İngilizce
210.	Kubua (Gölge)	Sande Stojcevski	Makedonca	İngilizce

211.	Kubua (Kar)	Sande Stojcevski	Makedonca	İngilizce
212.	Fatihlerin Dönüşü	Mateja Malevski	Makedonca	İngilizce
213.	Delphi	Mateja Malevski	Makedonca	İngilizce
214.	2050'nin Süper Oyununda	Mirjana S.Paligora	Makedonca	İngilizce
215.	Zülfikar	İlhami Emin	Makedonca	İngilizce
216.	Haydar Baba	İlhami Emin	Makedonca	İngilizce
217.	Şölen Masası	Eftim Kletnikov	Makedonca	İngilizce
218.	Brahma'nın Günü	Eftim Kletnikov	Makedonca	İngilizce
219.	Yüksek Dağlar İçin Bir Rehber	Gordana Mihailova-Bosnakoska	Makedonca	İngilizce
220.	Nesneler	Gordana Mihailova-Bosnakoska	Makedonca	İngilizce
221.	Hiçbir Yere	Paolo Ruffili	İtalyanca	İngilizce
222.	Tünel	Paolo Ruffili	İtalyanca	İngilizce

Tablo 3.1: 1979-2013 yılları arasında ara dil yoluyla Türkçeye çevrilen eserler

Büşra Göktaş (2011) ise “1990-2008 Yılları Arasında Arapçadan Türkçeye Yapılan Edebi Eser Çevirileri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında yaklaşık 300 eser incelemesi yaparak Arap yazarlara ait çeviri eserleri tespit etmiştir. Aşağıdaki tabloda bu çalışmadan yararlanılarak Türkçe 'ye ara dil yoluyla çevrilen Arapça eserler listelenmiştir (131-136).

No	Eser adı	Yazar	Kaynak Dil	Ara Dil
1.	Başkanın Öldürüldüğü Gün	Necip Mahfuz	Arapça	İngilizce
2.	Tanrı Nil Kıyısında Öldü	Neval Es-Sadavi	Arapça	İngilizce
3.	Fırtınalar	Cibrân Halîl Cibrân	Arapça	İngilizce
4.	Asi Ruhlar	Cibrân Halîl Cibrân	Arapça	İngilizce
5.	Kırık Kanatlar	Cibrân Halîl Cibrân	Arapça	İng/Frn.
6.	Midak Sokağı	Necip Mahfuz	Arapça	İngilizce

7.	Mirdad, Kundaktaki Ermiş	Mîhâil Nu' Ayme	İngilizce	Arapça
8.	Aşkın Kitabı	Nizar Kabbani	Arapça	İngilizce
9.	Kahire Saçlarımı Geri Ver	Neval Es-Sadavi	Arapça	İngilizce
10.	Petrol Diyarında Aşk	Neval Es-Sadavi	Arapça	İngilizce
11.	İmamın Düşüşü	Neval Es-Sadavi	Arapça	İngilizce
12.	Şeytanın Masumiyeti	Neval Es-Sadavi	Arapça	İngilizce
13.	Sıfır Noktasındaki Kadın	Neval Es-Sadavi	Arapça	İngilizce
14.	Havva'nın Örtülü Yüzü	Neval Es-Sadavi	Arapça	İngilizce
15.	Günbatımının Çağrısı	Cemal El-Ğitanî	Arapça	İngilizce
16.	Dilenci	Necip Mahfuz	Arapça	İngilizce
17.	Kahire'nin Mücevheri	Cemal El-Ğitanî	Arapça	İngilizce
18.	Mısır Topraklarında Savaş	Yusuf El-Kaid	Arapça	İngilizce
19.	Saray Gezisi (Kahire Üçlemesi I)	Necip Mahfuz	Arapça	İngilizce
20.	Şevk Sarayı (Kahire Üçlemesi II)	Necip Mahfuz	Arapça	İngilizce
21.	Şeker Sokağı (Kahire Üçlemesi III)	Necip Mahfuz	Arapça	İngilizce
22.	Cebelavi Sokağının Çocukları	Necip Mahfuz	Arapça	İngilizce
23.	Karnak Kafe	Necip Mahfuz	Arapça	İngilizce
24.	Kum ve Köpük	Halil Cibran Halil	İngilizce	Arapça
25.	Aşk Mektupları	Halil Cibran Halil	Arapça	İngilizce
26.	Vadinin Perileri	Halil Cibran Halil	Arapça	İngilizce
27.	Güvercin Gerdanlığı	İbn Hazm	Arapça	Fransızca
28.	Kadının Cennette Yeri Yok	Neval Es-Sadavi	Arapça	İngilizce
29.	Dalların Güncesi	Adonis	Arapça	Fransızca
30.	Adama	Türkî El-Hamid	Arapça	İngilizce

Tablo 3.2: 1990-2008 yılları arasında Arapçadan Türkçeye ara dil yoluyla çevrilen eserler.

Ümit Türe Pekel' in (2017:47-85) “Türkçe Çeviri Dergilerinde Ara Dilden Çeviriler Üzerine Betimleyici Bir İnceleme:1979-2013” isimli çalışmasında belirttiği üzere Türkçeye ara dil yoluyla yapılan çeviriler hiç de az değildir. Yıllara göre değişiklik göstermekle birlikte 1979-89 yıllarında ara dil ile çeviri oranı %11 civarındadır. Kullanılan ara diller ise %40 oranında İngilizce, %35 oranında Fransızca, %12 Almanca, %12 İtalyanca şeklindedir. Ara dil çevirisi nicelik olarak 1982-1983 yıllarında artış göstermiştir. En çok kullanılan dil ise Fransızca olarak karşımıza çıkmaktadır.

Verilen bilgiler ışığında; ara dil çevirisi geçmişte daha fazla tercih edilen bir yöntem olarak karşımıza çıksa da günümüzde halen çevrilecek eseri, kaynak dilden nitelikli bir şekilde çeviri gerçekleştirecek çevirmen bulunamaması, ara dilden çeviri yapacak olan çevirmenin daha nitelikli olması veya yayınevinin tercihleri gibi sebeplerle ara dil çevirisi tercih edilebilmektedir.

4. BÖLÜM

4.1 Seçili Edebi Metin Çevirilerinin İncelenmesi

Çalışmamızın bu bölümünde hem kaynak dilden Türkçeye gerçekleştirilen çeviriler hem de ara dil aracılığıyla Türkçeye yapılan çevirilerini incelediğimiz öykü, roman ve şiirler hakkında özet niteliğinde genel bilgiler verilmiş ardından seçili kesitler eşdeğerlik bağlamında incelenmiştir. Söz konusu eşdeğerlik değerlendirmelerinde Werner Koller'in eşdeğerlik sınıflandırması, Gideon Tourry'nin erek odaklı kuramı ve Nida'nın eşdeğerlik yaklaşımında kullanılan eşdeğerlik terimlerinden yararlanılmıştır.

4.2 Öykü الأجنحة المتكسرة

Türü : Öykü

Eserin orijinal adı: الأجنحة المتكسرة

Yazarı : Halil Cibran

Kullanılan ara dil: İngilizce/Fransızca

Çevirmenler :

Arapçadan : Ahmet Harman, Burak Duran, Emrullah Kurt, Halil İbrahim Salman, Kamile Kaş, Merve Şahin, Sümeyye Oyan, Zeynelabidin Soysal

İngilizceden : Ersan Devrim

Fransızcadan : Kenan Sarılioğlu

Arap dünyasında tanınmış eserlerden biri olan Kırık Kanatlar 1912 yılında Halil Cibran tarafından kaleme alınan, mutlu sonla bitmeyen bir aşkın anlatıldığı dönem öyküsüdür. Orta doğu edebiyatının çok süslü, edebi sanatlı anlatımlarından uzak bir pastoral hikâye olan Kırık Kanatlar on iki kısa bölümden oluşan 102 sayfalık uzun bir öyküdür. Ana karakterlerini Cibran, Selma Kerame, Faris Kerame ve Mansur Bey'in oluşturduğu öykü ilahi bakış açısıyla yazılmıştır.

Halil Cibran'ın "Bu kitabı, gözlerini kırpmadan güneşe bakıp elleri titremeden ateşi tutabilene, bu kör dünyanın çılgınlıkları ötesinden evrensel ruhun ezgisine kulak vermeyi bilene Mary Elizabeth Haskell'a adıyorum!" sözüyle başlayan Kırık Kanatlar öykü kitabı özgün tasvirleri, doğunun; kadına, aşka ve dine bakış açısını gözler önüne seren mutsuz biten bir aşk hikayesidir. Hikâyenin olay örgüsü özet olarak şu şekildedir:

Yazar, bir Nisan ayında Beyrut'a gider. Orada babasının eski bir dostu olan Faris Kerame ile karşılaşır. Babası ile anılarını yad etmek isteyen Faris Kerame, Cibran'ı evine davet eder. Gittiği evde Faris Kerame'in kızı Selma dikkatini çeker ve ona âşık olur. Ziyaretleri bu yüzden çoğalır ve her ziyaretinde Selma'ya daha da âşık olur. Bir süre sonra Selma da ona karşı aynı hisleri taşımaya başlar. Yine bir ziyaretinde akşam yemeği yiyecekleri esnada Faris bey'in evine baş piskoposun hizmetçisi gelir ve beyinin Faris Kerame ile görüşmek istediğini söyler. Faris bey görüşmeye gider. Cibran ve Selma bahçede dolaşırlar. Genelde susarlar. Çünkü susarak konuşurlar. Birbirlerinin gözlerine bakarak ne kadar kıymetli olduklarını anlatırlar. Baş piskoposun evinden dönen baba Faris Kerame baş piskoposun Selma ile izdivaç isteğini ve tabii buna hayır diyemediğini üzülen Selma'ya söyler. Çünkü ne Selma'nın ne de babasının böyle bir teklife hayır cevabını vermek gibi bir ihtimali yoktur. İkisi de buna boyun eğmek zorunda kalır. Sonuçta dini liderlerine itaat etmediklerinde hem o lider hem de toplum tarafından nasıl karşılaşılabileceklerini çok iyi bilirler. Adeta başka seçenekleri yoktur. Kader ağlarını çoktan örmüştür ve Selma âşık olduğu adam yerine Beyrut'un önde gelen isimlerinden Mansur Bey ile evlenir. Acımasız, para düşkünü ve Selma'yı gerçekten sevmeyen Mansur ile Beyrut'un en güzel deniz manzaralı evinde başkasına âşık ve mutsuz bir kadın olarak yaşamaya başlar. Bu sırada babası Faris Kerame'nin de ölmesiyle iyice yalnızlaşan Selma, genç sevgilisiyle tekrar görüşmeye başlar. Her ay evden uzakta bir mabette buluşurlar. Buluşmalarında sadece aşktan konuşmazlar. İki âşık, dünyadan okuduklarından, hayallerinden, iyi ve kötünden, toplumdaki ve tabii ki kanayan yaraları haline gelen kadının toplumdaki yerinden konuşur hep birbirleriyle. Böyle devam eden buluşmalarını kocasının fark etmesinden korkan Selma sevgilisine bir şey olmasından korktuğu için buluşmalara son verir. Kaçıp gitmeyi de düşünürler aslında fakat Mansur Bey'in onları nerede olurlarsa olsunlar bulacaklarından korkarlar. Yıllar aşklarını uzaktan yaşayarak, birbirlerini özleyerek geçer. Çocuğu olmadığı için kocasının hor gördüğü Selma sonunda hamiledir. Aylar sonra doğum vakti geldiğinde Selma'nın bebeği doğar doğmaz vefat eder. Bebeğini bu kadar çok istedikten sonra küçük oğlunun onu terk etmesi Selma'yı derinden yaralar. Ölmüş bebeğini kollarına alıp son bir kez ona bakmak isteyen Selma oğluna sarılır ve o da bebeği gibi hayata gözlerini yumar. Cibran nihayet Selma'sına kavuşmuştur. Ama topraklar altındaki Selma'ya.

Gözyaşları içindeki genç aşık Selma'nın mezarına kapanır ve kalbini de o mezara gömer.

Sevdiği halde kavuşmayı başaramayan iki aşığın hikayesini konu eden Cibran, bu eserinde tüm acılarına ve çabasına rağmen aşamadığı toplumsal problemleri, Doğu geleneklerini eleştirel bir gözle betimlemiştir. Öykü boyunca “coğrafya kader midir?” sorusunu sık sık akıllara getirerek, okurun bu sorunun cevabını düşüneceği bir temayı işlemiştir.

Eserin, ara dil İngilizceden ve Fransızcadan yapılan çevirileri ve kaynak dil Arapçadan yapılan çevirileri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İnceleme kısmında kaynak dil Arapçadan, Muarrib yayınları tarafından yapılan çevirisi E.M.1, çevirmen Ersan Devrim tarafından ara dil İngilizceden yapılan çevirisi E.M.2 ve çevirmen Kenan Sarıalioglu tarafından ara dil Fransızcadan yapılan çevirisi E.M.3 şeklinde isimlendirilmiştir.

Kaynak metin	أي فتى لا يذكر الصبية الأولى التي أبدلت غفلة شبيبته بيقظة هائلة بلطفها، جارحة بعذوبتها، فتاكة بحلاوتها؟
E. M. 1 (2020:7)	Hangi genç, gençliğinin gafletini lütüfları ile muazzam bir uyanışa dönüştüren, tatlılığıyla yaralayan, güzelliğiyle öldürücü olan ilk çocukluk aşkını hatırlamaz ki!
E. M. 2 (2017:9)	Her genç adam ilk aşkını hatırlar.
E. M. 3 (2020:1)	Hangi erkek, gençliğinin uyuşukluğunu tatlılığı ve saflığıyla korkunç, sarsıcı ve yıkıcı bir uyanışa dönüştüren ilk kadını hatırlamaz ki?

Tablo 4.1: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 1

Kaynak metinde bir soru cümlesinin öznesi olarak yazılan “فتى” kelimesi sözlükte “genç, delikanlı, genç erkek” manalarına gelmektedir. Kelimeyi hedef kültürde yerleşik kullanılan genel anlamlarına uygun olarak “genç, genç adam” şeklinde çeviren E.M.1 ve E.M.2 yazarları düz anlamsal eşdeğerlik sağlamıştır. Kelimenin içinde bulundurduğu genç anlamını hedef metne aktarmayı tercih etmeyen E.M.3 yazarı, bu sözcüğü daha genel, üst anlamlı bir ifade kullanarak erek metne ‘erkek’ şeklinde aktarmayı tercih etmiş yan anlamsal eşdeğerlik sağlamıştır. Sözcük

düzeyinde düz anlamsal eşdeğerliği sağlayamayan çevirmen, cümlelerin devamında genç sözcüğünün tekrar yer almasının gereksiz olacağını düşünerek sözcük tekrarı yapmak istememiş bu yüzden üstanlamlı bir kelime kullanmayı tercih etmiş olabilir. E.M.1 yazarı çevirisini yaptığı cümleyi yapısal ve biçimsel olarak kaynak metinde olduğu gibi Türkçeye aktarmaya çalışsa da kaynak metinde bir soru edatıyla başlayan soru cümlesini hedef metne, sonunda ünlem işareti bulunan bir cümle olarak aktarmıştır. Fakat cümlede ünlem işareti kullanmayı gerektirecek herhangi bir sevinç, kıvanç, şaşırma ya da hitap belirten bir anlatı yer almamaktadır. Çevirmenin bu serbest tercihi aslında kaynak metinde verilmek istenmeyen bir duygunun hedef dil okuyucusu tarafından aranmasına sebep olmuş olabilir. Bu yüzden biçimsel eşdeğerlik sağlayamamıştır. E.M.2 yazarı ise kaynak metinde cümlelerin devamında yer alan” أبدلت غفلة شبيته ببقطة هائلة بلطفها، جراحة بعذوبتها فتاكة بحلاوتها” kısma çevirisinde hiç yer vermeyerek bu bölümü tamamen çıkartmış, kaynak metinde soru cümlesi olarak yer alan anlatıyı yordama yaparak “her genç adam ilk aşkını hatırlar” şeklinde, soru anlamı taşımayan bir durum cümlesi olarak Türkçeye aktarmıştır. Uyguladığı eksiltme ve çıkarım stratejileri ile çevirisinde kayıplara yol açmış hem biçimsel hem de düz anlamsal eşdeğerlik sağlayamamıştır.

Kaynak metin	أنتم أيها الناس تذكرون فجر الشبيبة فرحين باسترجاع رسومه متأسفين على انقضائه، أما أنا فاذا ذكره مثلما يذكر الحر المعتق جدران سجنه وثقل قيوده.
E.M.1 (2020:15)	Siz, ey insanlar! Gençliğinizin baharını; hatıralarını geri aldığınız için mutlulukla, yitip gittiği için üzüntüyle anarsınız. Bense gençliğimi azat edilmiş bir hürün hapisanesinin duvarlarını ve prangalarının ağırlığını hatırladığı gibi hatırlarım.
E.M.2 (2017:11)	Komşularım, siz hayatınızın baharını zevk ve pişmanlıkla geçip gitmiş olarak hatırlarsınız; bense koğuşunun demir parmaklıklarını ve prangalarını anımsayan bir mahpus gibi...
E.M.3 (2020:5)	İlk gençlik anılarınız kalplerinizi mutlulukla sarıp sarmalar, gençliğinizin geçip gittiğine üzülmeniz bile... Ben azat edilmiş

	bir kölenin koğuşunun duvarlarını ve zincirlerinin halkalarını hatırlaması gibi hatırlarım gençliğimi.
--	--

Tablo 4.2: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 2

Kaynak metinde cümlelerin giriş kısmında yer alan “أنتم أيها الناس” ifadesini E.M.1 yazarı sözcüğü sözcüğüne çevirerek yeterli bir çeviri sağlamıştır. Aynı zamanda seslenme, hitap sözlerinden sonra erek metin dizge geleneğinde kullanılan ünlem işaretini kullanmış, kaynak metinde sık sık noktalama işaretleri ve atıf harfi ‘و’ kullanılarak birbirine bağlanan uzun cümleleri, hedef kültür dizge normlarına bağlı kalmak amacıyla iki cümle şeklinde aktarmaya çalışmıştır. Böylece hedef metinde hem biçimsel, metinsel eşdeğerlik sağlamış hem de kabul edilebilir bir çeviri sunmuştur. E.M.2 yazarı aynı ifadeyi “komşularım” şeklinde çevirerek aşırı yorumlama yapmış, iletinin kaynak metin okurunda bırakması hedeflenen etkisini hedef metinde de yaratacak şekilde aktarmayarak düz anlamsal ve iletişimsel eşdeğerlik sağlayamamıştır. E.M.3 yazarı cümlelerin başında bulunan bu seslenme ibaresine çevirisinde hiç yer vermeyerek eksiltme yapmış bu yüzden herhangi bir eşdeğerlik sağlayamamıştır. “فجر” ifadesi Arapçada güneş doğmadan önceki aydınlık için kullanılan bir kelimedir. Sözlükte; şafak, seher, günün ilk ışıkları, doğuş gibi anlamları vardır. Hemen sonrasında gençlik kelimesinin yer almasıyla beraber E.M.1 yazarı bu ifadeyi “gençliğin baharı” olarak çevirmiş düz anlamsal eşdeğerlik sağlayamasa da hedef kültürde “gençliğin ilk yılları, hayatın en güzel yılları” manasında kullanılan gençliğin baharı şeklinde çevirerek iletişimsel/edimsel eşdeğerlik sağlamıştır. Aynı ifadeyi E.M.2 yazarı “hayatınızın baharı” şeklinde çevirerek kabul edilebilir bir çeviri sağlamaya çalışmıştır.

Kaynak metinde yer alan “sona erme, bitme, son gibi” anlamlara gelen “انقضاء” kelimesini E.M.1 yazarı “yitip gitmek” şeklinde E.M.2 ve E.M.3 yazarları ise erek kültürde, bağlam içinde sık kullanılan bir ifade olan “geçip gitmek” şeklinde aktararak tüm çevirmenlerin hedef dilde yan anlamsal eşdeğerlik sağlamaya çalıştığı görülmektedir.

Kaynak metin	فالحب قد اعتق لسانی فتكلمت ومزق أجفاني فبكيت وفتح حنجرتي فتنهدت وشكوت.
--------------	--

E.M.1 (2020:15)	Aşk dilimi azat etti, dile geldim; gözkapaklarımı parçaladı, ağladım; boğazımı açtı, iç çektim ve şikâyet ettim.
E.M.2 (2017:11)	Sevgi bana bir dil ve gözyaşları verdi.
E.M.3 (2020:5)	Aşk dilimi çözdü ve konuşmaya başladım. Gözlerimi açtı da gözyaşı döktüm. Göğsümü açtı da iç geçirdim.

Tablo 4.3: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 3

Yazarın âşık olduktan sonra kendindeki değişimi ve aşkın ona hissettirdiklerini anlattığı bu kaynak metin cümlesinde, hemen giriş kısmında yer alan *فالحب قد اعتق لساني* ifadesini E.M.1 yazarı bire bir çeviri yaparak yeterli bir çeviri oluşturmuştur. Türkçede kelimenin eşdeğeri “azat etmek” olsa da bu cümledeki gibi bir anlatıda hedef kültürde “dilimi azat etti” şeklinde bir kullanım tercih edilmemektedir. E.M.3 yazarı Türkçede “azat etmek” manasına gelen kaynak metindeki *اعتق* fiili için hedef kültürde, halk arasında konuşamayan, susan birinin bir süre sonra konuşmaya başlaması durumu için kullanılan “dili çözülmek” deyimini kullanarak hedef dilde yan anlamsal eşdeğerlik sağlamıştır. Çevirmen bu noktada kaynak metindeki ifadeyi erek metne hedef kültürde bu gibi durumlarda kullanılan bir deyimle aktararak iletişimsel eşdeğerlik de sağlamıştır. Kaynak metinde anlatının devamında yer alan *فتكلمت* ifadesini E.M.1 yazarı sözlükteki ilk anlamlarına uygun olarak “konuştum, söyledim” şeklinde aktarmayarak düz anlamsal eşdeğerlik sağlamak yerine “dile geldim” şeklinde çevirmiş hedef kültürde iletişimsel/edimsel eşdeğerlik sağlamaya çalışmıştır. E.M.2 yazarı ise bu anlatıya çeviride hiç yer vermeyerek eksiltme yapmış bu yüzden ne yeterli ne de kabul edilebilir bir çeviri sağlayamamıştır. E.M. 3 yazarı bir önceki cümleye “dilimi çözdü” şeklinde çeviri yapmış, yani bir süre konuşamayıp daha sonra konuşma manasına gelen deyimini kullandığı için devamında *فتكلمت* ifadesini çevirirken “başlamak” yardımcı fiilini de ekleyerek “konuşmaya başladım” şeklinde çevirmiştir. Cümlelerin hemen başında “dilimi çözdü” deyimini kullanan çevirmen bu deyimini desteklemek için “konuştum” yerine “konuşmaya başladım” şeklindeki çevirinin daha etkili olacağını düşünerek ekleme stratejisi uygulamış ve iletişimsel eşdeğerlik sağlamayı hedeflemiş olabilir. Cümlelerin devamındaki anlatıyı E.M.1 yazarı kaynak metne sadık kalarak sözcüğü sözcüğüne çevirmeyi tercih etmiş E.M.2 yazarı ise bu kısma çevirisinde yer vermemiş eksiltme yapmıştır. Cümlelerin hemen sonunda yazarın

وشكوت kelimesi ile cümlesini bitirdiği görülmektedir. E.M.1 yazarı bu ifadeyi “şikâyet ettim” şeklinde birebir çeviri yaparak mesajı tam ve eksiksiz aktarmış E.M.2 ve E.M.3 yazarları bu anlatıya çevirilerinde yer vermeyerek eksiltme yapmıştır. Şekilsel bir inceleme yapıldığında kaynak metinde tek bir cümle halinde yer alan anlatıyı, E.M.1 yazarı kaynak metinde yazarın tercih etmediği fakat hedef metin geleneğinde sık kullanılan noktalama işaretlerinden yararlanarak bir cümle halinde, E.M.2 yazarı ise bazı eksiltmeler yaparak yine bir cümle halinde aktarmıştır. Anlatıyı üçe bölerek üç kısa cümle halinde Türkçeye aktaran E.M.3 yazarı ise anlatıda herhangi bir kayıp oluşturmayarak hedef metin öykü geleneğine uymayı tercih ederek metinsel eşdeğerlik sağladığı görülmektedir.

Kaynak metin	في تلك السنة ولدت ثانية والمرء إن لم تحبل به الكأبة ويتمخض به اليأس ما تضعه المحبة في مهد الأحلام تظل حياته كصفحة خالية بيضاء في كتاب الكيان.
E.M.1 (2020:20)	O sene ikinci kez doğdum. Kederin doğurmadığı, ümitsizliğin doğum sancısı çektimediği ve aşkın, hayallerin beşiğine koymadığı kişinin hayatı, varlık kitabında boş beyaz bir sayfa gibidir.
E.M.2 (2017:13)	Bu yaşımda yeniden doğmuştum. Bir insan, hayatı boyunca bir defa da olsa yeniden doğamazsa, varoluşun kitabındaki boş bir sayfa gibi kalacaktır.
E.M.3 (2020:7)	O yıl, ikinci kez doğdum. Çünkü etrafına neşe saçan, umutsuzluktan yaratılmayan ve aşkın elleriyle düşlerin beşiğine konulmayan bir insan, hayatı boyunca varoluş kitabında boş bir sayfa olarak kalacaktır.

Tablo 4.4: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 4

Aşkın, acının varlığından ve bu duyguların hayatta ne gibi anlamlar taşıdığından bahsedilen bu tek cümlelik kaynak metin anlatısını E.M.1 yazarı iki cümle halinde, neredeyse tamamen kaynak metne sadık kalarak sözcüğü sözcüğüne çevirmiştir. E.M.2 yazarı ise kaynak metinde cümlelerin başında yer alan في تلك السنة yani Türkçede “o senede” anlamı taşıyan ifadeyi “bu yaşımda” şeklinde çevirerek yorumlama yapmıştır. Ayrıca cümlelerin devamında acı ve keder gibi olumsuz bazı hislerin insan hayatına

değer katan duygular olduğu ve bu duygular olmadan insan hayatını kitabın boş beyaz bir sayfasına benzetildiği bu anlatı için çevirmen, kaynak metindeki olumsuz sayılabilecek duygular içeren *تحبل به الكآبة ويتمخض به اليأس* ifadelerine çevirisinde yer vermeyerek eksiltme yapmış, anlatıya aşırı yorumlama yaparak “Bir insan, hayatı boyunca bir defa da olsa yeniden doğmazsa, varoluşun kitabındaki boş bir sayfa gibi kalacaktır” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Bu çeviride, varoluş kitabında boş bir sayfa olarak kalmamanın şartı insanın hayatı boyunca bir kere de olsa yeniden doğması gerektiğidir. Oysa kaynak metinde yazar; hayattaki bazı olumsuz duyguların varlığına, belki de herkesin kaçınmak istediği o olumsuz hisler sayesinde kendisinin yeniden doğduğuna ve bu duyguları tatmanın insanı hayatta boş bir sayfa olmaktan kurtardığına vurgu yapmıştır. Fakat E.M.2’de vurgu yapılan ifade, sadece insanın hayatında yeniden doğmasının gerekliliğidir. Bu çeviri örneği yazarın, okura iletmek istediği mesajdan farklıdır. Bu yüzden çevirmen ne düzenlamsal ne de iletişimsel eşdeğerlik sağlayamamıştır. Aynı kaynak metin cümlesini ikiye bölerek erek metne aktarmayı tercih eden E.M.3 yazarı, anlatısının ilk cümlesini oluşturan *في تلك السنة ولدت* kısmını sözcüğü sözcüğüne Türkçeye çevirmiştir.

Cümlenin devamında bire bir çeviri yapıldığında “kederin gebe bırakmadığı” manasına gelen *لم تحبل به الكآبة* şeklinde yazılan kaynak metin ifadesini ise “neşe saçan” şeklinde kaydırmıştır. Çevirmen burada kaynak metinde geçen edilgen yapıyı bir ifadenin belki de erek okur tarafından kolay anlaşılır olmayacağını, anlam güçlüğüne sebep olacağını düşünerek böyle bir tercihte bulunmuş olabilir. Fakat böyle bir tercihle kaynak metindeki anlamdan uzak bir çeviri gerçekleştirmiştir. “Kederin gebe bırakmadığı” ifadesi Türkçede hem anlaşılır hem de sade bir anlatım olmayacağından burada bire bir çeviri yerine daha hedef odaklı bir çeviri benimsenerek hem edilgen olmayan hem de kaynak metindeki ifadenin vermek istediği mesajdan uzaklaşmadan “sıkıntı içinde kalmak” veya “kedere boğulmak” şeklinde Türkçeye aktarmak daha kabul edilebilir bir çeviri tercihi olabilirdi.

Son olarak kaynak metinde *بيضاء* şeklinde yer alan, Türkçede “beyaz” anlamına gelen sözcüğün E.M.2 ve E.M.3 çevirilerinde olmadığı dikkat çekmektedir. Yazarın anlatısında bir kitabın sayfasını nitelemek için kullandığı bu sıfatı iki çevirmen de eksilterek çeviri yapmıştır.

Kaynak metin	كنت في بيروت في ربيع تلك السنة المملوءة بالغرائب، وكان نيسان قد أنبت الأزهار والأعشاب فظهرت في بساتين المدينة كأنها أسرار تعلنها الأرض للسماء
E.M.1 (2020:24)	Garipliklerle dolu o yılın ilkbaharında Beyrut'taydım. Nisan ayı çoktan çiçekleri açtırmış, çimenleri yeşertmiş ve bunlar, şehrin bahçelerinde yeryüzünün gökyüzüne açtığı sırlar gibi ortaya çıkmışlardı.
E.M.2 (2017:14)	Bu muhteşem yılın baharında, Beyrut'taydım. Sanki yeryüzünün bir sırrını cennete açıklamışçasına, tüm bahçeler Nisan çiçekleri ile dolu, toprak ise yeşil çimden bir halı ile kaplıydı.
E.M.3 (2020:9)	O olağandışı yılın ilkbaharında Beyrut'taydım. Nisan ağaçları yeniden canlandırmıştı. Kentin bahçelerinde çiçekler ve otlar, yeryüzünden gökyüzüne açılan sırlar gibi açılıp büyüyordu.

Tablo 4.5: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 5

Her zamanki şeylerden farklı durumların olduğunu hisseden kaynak metin yazarı bu düşüncesini belirttiği kısa bir durum cümlesinin ardından anlatısına virgül koyarak devam etmiş bir nisan günü etrafında gördüklerini betimleyerek cümlesini bitirmiştir. Kaynak metinde tek bir cümleden oluşan bu anlatıyı tüm çevirmenler iki cümle halinde erek dile aktarmıştır. İlk bakışta ربيع تلك السنة المملوءة بالغرائب şeklinde ilk cümle içinde yer alan kaynak metin ifadesinin üç farklı çeviri tercihi ile Türkçeye aktarıldığı göze çarpmaktadır. E.M.1 yazarı bu sözcük öbeğini “garipliklerle dolu o yılın ilkbaharında” şeklinde sözcüğü sözcüğüne çevirmeyi tercih etmiştir. E.M.2 yazarı ise hedef dilde “garip, tuhaf, acayip” manalarına gelen غريب kelimesini “muhteşem” olarak Türkçeye aktarmıştır. Fakat “muhteşem” sözcüğü “görmekli, büyük” gibi anlamlara gelmektedir. Türkçede alışılmadık, olağandışı ve tuhaf olaylardan bahsederken kullanılan bir sıfat değildir. Oysa kaynak metinde daha öncekiler gibi olmayan, her zamankinden farklı bir durumdan bahsedilmektedir. Bu yüzden E.M.2 yazarı “muhteşem” kelimesi ile kaynak metindeki iletinin işlevini hedef metinde yerine getirememiş iletişimsel/edimsel eşdeğerlik sağlayamamıştır. Aynı sözcük öbeğindeki المملوءة بالغرائب kısmını E.M.3 yazarı ise “olağandışı” şeklinde çevirerek sözcüğü

sözcüğüne çeviri yapmasa da cümle içinde anlatılmak istenen mesaja yakın, hedef kültürde benzer etkiyi yaratabilecek bir kelime tercih etmiştir.

Kaynak metinde cümle içinde virgül kullanılarak devam eden anlatıyı E.M.1 yazarı nokta ile sonlandırmış virgülden sonraki kısmı ikinci cümle olarak erek metne aktarmıştır. Yazarın, Nisan ayının gelmesiyle baharın da geldiğini, çiçekleri ve çimenleri betimleyerek anlattığı bu kaynak metin cümlesini E.M.2 yazarı ise Türkçeye “tüm bahçeler Nisan çiçekleri ile dolu, toprak ise yeşil çimden bir halı ile kaplıydı” şeklinde E.M.1 yazarından oldukça farklı biçimde aktardığı görülmektedir. Toprağı, yeşil çimden bir halıya benzetmesi ve tüm bahçelerin çiçeklerle dolu olduğu şeklindeki E.M.2 çevirisinde aşırı yorumlama yapılmış kaynak metinde olmayan sözcükler çeviri metne eklenmiştir. Bu yüzden anlatıda herhangi bir eşdeğerlik türünden söz edilememektedir.

فظهرت في بساتين المدينة كأنها اسرار تعلنها الأرض للسماء şeklinde kaynak metinde yer alan cümlede السماء sözcüğü için de çevirmenlerin farklı tercihleri söz konusudur. Bu sözcüğü E.M.1 ve E.M.3 yazarları sözlükteki temel anlamına uygun, bire bir çeviri yaparak “gökyüzü” şeklinde Türkçeye aktarmış sözcük düzeyinde düz anlamsal eşdeğerlik sağlamışlardır. E.M.2 yazarı ise bu sözcüğü “cennet” şeklinde erek dile aktarmıştır. السماء kelimesi sözlükte “gökyüzü, sema, hava vb.” anlamlar taşımaktadır. Sözcüğün en yaygın kullanımı “gökyüzü” olarak bilinse de bazı sözlüklerde “iyilerin gittiği yer” yani “cennet” anlamı da bulunmaktadır. İngilizcedeki “heaven” kelimesi de hem gökyüzü hem de cennet manalarında kullanılma bakımından benzer özellikleri taşımaktadır. “Heaven” kelimesi yaygın olarak “cennet” anlamında kullanılsa da İngilizce metinlerde bağlam içerisinde “gökyüzü” anlamına da gelebilmektedir. Çoğu zaman kelimenin “gökyüzü” manasından ayırt edilmesini sağlamak için kaynaklarda “Heaven” şeklinde ilk harfi büyük yazılmaktadır. Yani kelime “heaven” şeklinde küçük harflerle yazıldığında gökyüzü, kelimenin ilk harfi büyük yazıldığında “cennet” anlamını taşıdığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle kaynak metinde السماء şeklinde yazılan sözcük İngilizceye çevrilirken buradaki kelimenin gökyüzü değil de cennet anlamında kullanıldığı düşünülerek “Heaven” şeklinde aktarılmış, ara dil İngilizce yoluyla çeviriyi gerçekleştiren E.M.2 yazarı da incelediği İngilizce kaynak eserde kelime büyük harfle başladığı için Türkçeye “gökyüzü” şeklinde çevirmek yerine “cennet” şeklinde aktarmış olabilir.

Kaynak metin	الربيع جميل في كل مكان ولكنه أكثر من جميل في سوريا...
E.M.1 (2020:24)	İlkbahar her yerde güzeldir. Ancak Suriye’de güzelden daha da ötedir.
E.M.2 (2017:14)	Bahar her yerde güzeldir ancak Lübnan’da daha da güzeldir.
E.M.3 (2020:9)	İlkbahar her yerde güzeldir, ama Suriye’de olağanüstü bir güzelliكتedir.

Tablo 4.6: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 6

Kaynak metinde incelediğimiz bu anlatıda Lübnan’da yaşanan baharın diğerlerinden daha güzel olduğunu anlatmak için yazarın bir üstünlük edatı kullanarak kurduğu kıyaslama cümlesi yer almaktadır. Kaynak dil Arapçada ism-i tafdil olarak isimlendirilen iki şey arasında azlık-çokluk, üstünlük vb. yönlerden karşılaştırma yapmak amacıyla kullanılan fiilden türeyen isim” yer almaktadır. Bu isimler kaynak dilin gramer kuralına göre fiilin kendi kökünden türetilirken Türkçede kelimeye “en, daha” sözcükleri eklenerek yapılmaktadır. E.M.1 yazarı da “güzelden daha da ötedir” şeklinde neredeyse sözcüğü sözcüğüne erek dile aktarmıştır. E.M.2 yazarı “daha da güzeldir” şeklinde aktararak hem hedef dil kurallarına uydurmuş hem de kaynak metne sadık kalarak çeviri yapmıştır. E.M.3 yazarı ise Türkçede karşılaştırma yaparken sık kullanılan “daha, kadar, fazla, çok, gibi, göre, en,” kelimeleri gibi üstünlük veya görece belirten edat, zarf, sözcük gruplarından yararlanmayarak kaynak metindeki ifadeyi “olağanüstü” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. E.M.3 yazarının çevirisinde herhangi bir kıyaslama söz konusu değildir. Oysa kaynak metinde Lübnan’da yaşanan bahar diğer şehirlerdeki baharlar ile kıyas edilerek daha üstün güzellikte olduğu anlatılmaktadır. Burada kaynak dizgede yer alan etki hedef dizgede bulunmamaktadır. Çevirmen bu yüzden hem biçimsel hem de edimsel eşdeğerlik sağlayamamıştır.

Eksilteli bir cümle gibi görünmeyen bu kaynak metin cümlesi, kaynak eserde üç nokta ile sonlanmaktadır. Herhangi bir ögesi eksik olmayan bu cümlede açıkça yazılmak istenmeyen bir kelimenin varlığı da dikkat çekmemektedir. Yazar, Lübnan’daki baharın diğer şehirlerdeki bahardan daha güzel olduğunu söylemesinin ardından daha fazla betimleme yapmayarak belki de okuyucunun hayal dünyasına bırakmak istediği bazı şeyler vardır ve bu yöntem belki de yazarın, “oradaki baharı kelimelerle

anlatamıyorum siz hayal edin” deme tarzıdır. Bu yüzden kaynak metin yazarı böyle bir imla tercihinde bulunmuş olabilir. Fakat hedef metin dizge kurallarında anlatının tamamlandığı, eksik bir ögenin bulunmadığı özellikle de yüklemde mevcut olduğu cümlelerde yaygın olarak üç nokta kullanılmamaktadır. Bu yüzden üç çevirmen de kaynak metin yazarından farklı olarak bu anlatıyı nokta ile sonlandırmıştır.

Son olarak kaynak metinde سوريا şeklinde yer alan “Suriye” sözcüğünü üç çevirmenin de birbirinden farklı stratejiler ile çevirdikleri görülmektedir. Kaynak metinde “Suriye” sözcüğü ile aslında anlatılmak istenen günümüzdeki Lübnan devletidir. Fakat Lübnan o dönemde henüz bağımsızlığını ilan etmemiş ve Suriye ismiyle anılan bölgede bir vilayet olarak yer almaktadır. E.M.1 yazarı bu sözcüğü hedef metne “Suriye” şeklinde aktararak bire bir çevirmeyi tercih etmiştir. E.M.3 yazarı ise kaynak metinde geçen sözcüğün aynısını hedef metne aktarmış fakat “Cibran’ın bu romanı yayımladığı 1912 yılında, Lübnan henüz bir devlet değildi; Lübnan’ın da içinde bulunduğu çevre ülkeler Suriye olarak adlandırılıyordu” şeklinde açıklama yaparak dipnot kullanmayı tercih etmiştir. Cibran’ın Lübnanlı bir yazar olduğunu bilen ve öykünün Lübnan’da geçtiğini bildiği için şaşırarak olan okurun aklında soru işareti bırakmamak adına birçok çevirmenin başvurduğu açıklama stratejisinden yararlanmışlardır. Böylece hem kaynak metne sadık kalmış hem de hedef kültür okurunun karşılaşacağı anlam kapalılığının da önüne geçmiştir. E.M.1 yazarı ise kabul edilebilir bir çeviri için tamamen erek odaklı bir tercih yaparak kelimeyi “Lübnan” olarak Türkçeye aktarmıştır.

Kaynak metin	وبعد أيام دعاني فارس كرامه إلى تناول العشاء في منزله، فذهبت
E.M.1 (2020:56)	Birkaç gün sonra Faris Kerame beni akşam yemeği için evine davet etti ve ben de gittim.
E.M.2 (2017:23)	Bir gün Faris Efendi beni evine yemeğe davet etti. Kabul ettim.
E.M.3 (2020:21)	Bir akşam, Faris Karami beni yemeğe davet etti. Hemen kabul ettim.

Tablo 4.7: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 7

Kısa bir fiil cümlesi olan kaynak metin anlatısında ismi geçen baba karakteri Faris bey'in isminin 3 farklı şekilde Türkçeye aktarıldığını görüyoruz. Kaynak metinde isim-soy isim şeklinde yer alan ifadeyi E.M.1 yazarı kaynak metne sadık kalarak transkripsiyon yöntemiyle Türkçeye aktarmıştır. E.M.2 yazarı ise çevirisinde soyadı yerine Türkçede özel ismin hemen ardından “ağırbaşlı, varlıklı, sözü geçen kimse, görgülü, eğitilmiş” vb. gibi birçok manaya gelen sıklıkla saygı amacıyla kullanılan “efendi” unvanını kullanmıştır. Yabancılaştırma stratejisi ile tamamen kaynak odaklı çeviri yapmak istemeyen çevirmen kelime düzeyinde düz anlamsal eşdeğerlik sağlayamasa da erek metin okuruna daha yakın bir ifade oluşturabilmek için böyle bir tercihte bulunarak iletişimsel eşdeğerlik sağlamıştır. E.M.3 yazarı da tıpkı E.M.1 yazarı gibi ifadeyi kaynak metne sadık kalarak transkripsiyon yöntemiyle Türkçeye aktarmayı tercih etmiştir.

Cümlenin hemen başında eylemin gerçekleşme zamanından bahsedilen “بعد أيام” ifadesi yer almaktadır. Sözcüğü sözcüğüne çevrilmek istendiğinde “günler sonra” anlamına gelen ifadeyi üç çevirmen sözcüğü sözcüğüne çevirmeyi tercih etmemiştir. Kaynak metinde “عدة، بضعة” gibi Türkçede birkaç manasına gelebilecek herhangi bir zarf bulunmamasına rağmen E.M.1 yazarının “birkaç gün” olarak Türkçeye aktardığı ifade yeterli bir çeviri sayılmamaktadır. Aynı ifadeyi “bir gün” olarak kaydıran E.M.2 yazarı ve “bir akşam” şeklindeki aşırı yorumlama içeren çevirisiyle E.M.3 yazarı da ne yeterli ne de kabul edilebilir sayılacak nitelikte bir çeviri yapamamışlardır.

Arapçada akşam yemeği manasına gelen “العشاء” kelimesi E.M.1’de bire bir çevrilerek kelime düzeyinde eşdeğerlik sağlanmıştır. Üst anlamlı bir ifade kullanmayı tercih eden E.M.2 ve E.M.3 yazarları ise kelimeyi “yemek” şeklinde Türkçeye aktararak düz anlamsal eşdeğerlik sağlayamasa da kabul edilebilir bir çeviri yapmışlardır. Tek cümleden oluşan kaynak metin cümlesini E.M.1 yazarı neredeyse sözcüğü sözcüğüne çevirerek hem düz anlamsal hem de biçimsel eşdeğerlik sağlamıştır. Cümleyi ikiye bölerek Türkçeye aktarmayı tercih eden E.M.2 yazarı ise bir virgül yardımıyla cümlede yer alan yemek davetine icabetin gerçekleşmesinin anlatıldığı tek kelimelik cümle olan “ذهبت” şeklindeki kaynak metin ifadesini “kabul ettim” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. E.M.3 yazarı da tıpkı E.M.2 yazarı gibi çevirisinde “kabul ettim” ifadesini kullanmıştır. Burada çevirmenlerin çıkarım yapmaları söz konusudur. E.M.1 yazarı

kaynak metne sadık kalarak yeterli bir çeviri yapmayı başarırken, E.M.2 ve E.M.3 çevirmenleri kelime düzeyinde eşdeğerlik sağlayamamıştır.

Kaynak metin	هكذا قبض القدر على سلمى كرامه وقادها عبدة ذليلة في موكب النساء الشرقيات التاعسات
E.M.1 (2020:92)	İşte kader, Selma Kerame için ağlarını ördü ve onu zavallı Doğu kadınları kervanına horlanmış bir köle olarak sürükledi.
E.M.2 (2017:34)	Böylece kader Selma'yı kafilesi içinde aşağılanmış bir köle gibi, mutsuz bir Doğulu kadın olarak götürdü.
E.M.3 (2020:33)	Böylece, yazgı Selma'yı Doğu'nun mutsuz kadınlar alayına aşağılanmış bir köle gibi sürmek için yakalamış oldu.

Tablo 4.8: Araştırmada incelenen öykü türündeki edebi metnin çevirileri 8

Kaynak metinde bahsi geçen karakter Selma Kerame'nin kaderine zorunlu bir razı oluşu anlatan bu cümleyi E.M.1 yazarı kaynak dilde verilen mesajı kayba uğratmadan daha çok erek odaklı çevirmeyi tercih etmiştir. Sözlükte “yakalamak, tutuklamak, daraltmak, kısıkacı içine almak” gibi anlamları olan “قبض القدر على” ifadesini Türkçeye “kader ağlarını ördü” şeklinde aktarmıştır. “Kaderin ağlarını örmesi” şeklindeki deyim erek kültürde başına gelen olaylar silsilesinde ilahi bir denge sisteminin varlığına inanıldığı, içinde bulunduğu durumdan kaderin sorumlu tutulduğu, bazen bir araya gelmesinin imkânsız gibi görüldüğü durumların gerçekleşmesi vb. gibi durumlarda kullanılan bir deyimdir. Hikâyede bir Orta-Doğu ülkesinde dünyaya gelen ve orada yetişen Selma Kerame karakteri üzerinden bu bölgedeki kadınların toplum tarafından cinsiyet ayrımcılığına uğradığı, bu coğrafyada yaşayan kadınların büyük bir kısmının kendi kaderini belirleyemediği, hayatlarının kendi seçimlerinden ibaret olmadığı okura sık sık yansıtılmaktadır. Tam da yazarın bu düşüncesinden yola çıkan E.M.1 yazarı kaynak metin diline sadık kalarak “kader Selma Kerame'yi yakaladı” gibi bir çeviri yaparak yeterli bir çeviri yapmak yerine “kader, Selma Kerame için ağlarını ördü” şeklindeki çevirisiyle yazarın cümlesindeki mesajı iyi bir şekilde çözümlayıp, hedef dil normlarına uygun kodlamayı başarmıştır. Bu çeviri tercihiyle yananlamsal eşdeğerlik sağlayan çevirmen aynı zamanda mesajın kaynak okurda bıraktığı etkiyi erek okura da aktarabilmek adına yapılan bu çeviride iletişimsel eşdeğerlik de

sağlamıştır. Çevirmen cümlelerin devamında “وقادها عبدة ذليلة في موكب النساء الشرقيات” şeklindeki ifadeyi “onu zavallı Doğu kadınları kervanına horlanmış bir köle olarak sürükledi” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Burada kullanılan “قاد” fiilinin Türkçede “liderlik etmek, götürmek, araba sürmek” gibi manaları vardır. Yaygın kullanılan bu anlamlarına çevirisinde yer vermeyen E.M.1 çevirmeni cümlelerin başındaki çevirisinde kullandığı deyimine uygun olarak “onu zavallı Doğu kadınları kervanına horlanmış bir köle olarak sürükledi” şeklinde bir ifade kullanmıştır. Çevirmen bu tercihiyle yine kaynak metin yazarının vermek istediği mesajı dikkate aldığı için, “sürükledi” kelimesiyle sanki elinde olmayarak, yavaş yavaş kader tarafından bu yöne doğru çekildiğini vurgulayacak bir yüklem kullanmıştır. Çevirmen kaynak mesajdan bir kayıp yaşatmadan hedef okura yönelik böyle bir çeviri yaparak düz anlamsal eşdeğerlik sağlamak yerine iletişimsel eşdeğerlik sağlamayı tercih etmiştir.

E.M.2 yazarı kaynak metinde geçen özel isim “Selma Kerame” ifadesini Türkçeye aktarırken sadece “Selma” kelimesini kullanarak eksiltme yapmıştır. Çevirmen başka bir dil ve kültüre ait bu soy ismin erek okurda yabancılik hissi uyandırmasını istemediği için böyle bir tercihte bulunmuş olabilir. Çevirisinin devamında kaynak metinde yer alan “قبض على” ifadesinin çevirisine de yer vermeyen çevirmen her iki kelime için de düz anlamsal eşdeğerlik sağlayamamıştır. Çevirmen “موكب النساء الشرقيات” ifadesini erek metne “mutsuz bir Doğulu kadın” şeklinde kaydırmış dolayısıyla çevirisinde bir yeterlilik söz konusu değildir. Hikâyede Selma karakterinin “zavallı bir köle gibi doğu kadınları kervanına girmesi, götürülmesi veya E.M.1 yazarının çevirisiyle kader tarafından sürüklenmesi söz konusudur. Fakat E.M.2 çevirisine cümle genelinde bir değerlendirme yapıldığında bu giriş, gelişme kısmı doğru takip edilmeyerek kaynak metindeki iletinin eksiksiz aktarılmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum çeviride hem biçimsel hem de iletişimsel eşdeğerlik sağlanamamasına neden olmuştur.

E.M.3 yazarı kaynak metindeki “القدر” kelimesini “yazgı” şeklinde Türkçeye aktarmış diğer çevirmenlerin aksine “kader” kelimesinin eş anlamlısını kullanmayı tercih etmiştir. Kaynak metindeki ifadenin bire bir çevirisi yapıldığından kelime düzeyinde düz anlamsal eşdeğerlik sağlanmıştır. Aynı zamanda tıpkı E.M.2 yazarı gibi cümledeki karakter isminin soy isim kısmını eksilterek Türkçeye aktarmış kaynak metne sadık

kalmamıştır. Sözcükler ve kavramlar arasında sebep-sonuç ilişkisi kurmak amacıyla Türkçede sık kullanılan “için” edatına, kaynak metinde olmamasına rağmen çevirisinde yer veren E.M.3 yazarı “kaderin Selma’yı mutsuz doğulu kadınlar alayına sürmek için yakaladığını” söylemektedir. Fakat bu çeviri yorumlanmış bir çeviri örneği teşkil etmektedir. Kaynak metinde bu çeviride bahsedildiği gibi bir sebep-sonuç ilişkisi yer almadığından birkaç kelime için düzanlamsal eşdeğerlik sağlanmış olsa da çevirmen, cümleyi hedef metne ne yeterli ne de kabul edilebilir biçimde aktaramamıştır.

İncelemesi yapılan öykü çevirileri hakkında genel bir değerlendirme yapıldığında kaynak dil Arapçadan Türkçeye çeviri yapan E.M.1 yazarının daha çok kaynak metne yakın durarak çoğu zaman sözcüğü sözcüğüne çeviri yaptığı görülmektedir. Kaynak metindeki iletinin bire bir çevirisinin erek kültürde anlaşılamayacağını düşündüğü durumlarda ise iletişimsel eşdeğerliği sağlamak adına hedef dilde sık kullanılan deyim ve sözcük öbeklerinden yararlandığı görülmüştür. Erek kültüre yakın bir çeviri yapmak amacıyla ara dil İngilizceden Türkçeye çeviri yapan E.M.2 yazarı ise uyguladığı yerelleştirme, ikame ve birebir stratejileri ile bazı eşdeğerlik türlerini sağlasa da çevirisinin geneline hâkim olan aşırı yorumlama, çıkarım ve eksiltmeler ile kaynak metindeki iletinin kaybolmasına, aynı zamanda da hedef kültürde yanlış anlaşılmasına sebep olmuştur. Son olarak Fransızcadan Türkçeye çeviri yapan E.M.3 yazarı da benzer tercihlerde bulunarak zaman zaman hedef kültürde bire bir çevirisi olmayan fakat kaynak iletideki mesajı hedef metinde barındıran çeviriler yaparak anlamsal eşdeğerlik sağlamıştır. Fakat bunun yanı sıra çeviride yaptığı kaydırma, çıkarım, ekleme ve eksiltmeler sebebiyle kaynak metinden sapmalar meydana gelmiştir.

4.3 Roman اللص والكلاب

Türü : Roman

Eserin orijinal adı: اللص والكلاب

Yazarı : Necip Mahfuz

Kullanılan ara dil: İngilizce

Çevirmenler :

Arapçadan : Rahmi Er

İngilizceden. : Avi Pardo

Mısırlı yazar Necip Mahfuz'un sembolik romanı Hırsız ve Köpekler hayal kırıklıkları ile dolu bir ülkede yaşanan devrim dönemini tüm gerçekliğiyle gözler önüne serdiği bir hırsızın hayatla mücadelesi üzerinden anlattığı romanıdır. Romanda organize bir çete kurarak hırsızlık yapan Said Mehran çetede en yakınında yer alan yardımcısı olarak gördüğü Aliş Sidre'nin bir gece yapacakları soygunu polise ihbar etmesiyle hapse girer. Said hapisteyken Aliş Sidre ve Said Mehran'ın karısı evlenir. Yakın arkadaşı ve eski karısı tarafından ihanete uğrayan Said bir devrim esnasında aftan yararlanarak hapisten çıkar. Cezaevinden çıktıktan sonra mevcut şartlarından dolayı tekrar hırsızlığa başvuran Said aynı zamanda intikam ateşiyle doludur. Hapisten çıkan Said hem yakın arkadaşı ve eşi tarafından uğradığı ihanet ile yüzleşmek hem de kızını görmek için evine gider fakat kızının onu tanımadığı gerçeğiyle de yüzleşmek zorunda kalır. Üstelik eski karısı ve ona ihanet eden arkadaşı eskiden beraber oturdukları evde oturmaktadır. Kalacak yeri bile olmayan Said Mehran babasının çok sevdiği, yanına giderken kendisini de götürdüğü şeyhi Ali el-Cuneydi' ye gider. Kendisine çok da anlaşılabilen konuşmalar yapan şeyhin yanında da fazla kalamayan Said bu sefer eski arkadaşı akıl hocası Rauf Alvan'a gitmeye karar verir. Rauf, hukuk fakültesinden mezun yönetime boyun eğmeyen haksızlık karşıtı özgürlük sözcülüğünü kendisine görev edinmiş bir avukattır. Çalıştığı yeri ziyaret edip Rauf'u bulamayınca evine giden Said, evinde Rauf'la yaptığı kısa konuşmada kendisini yakınlarında istemeyen bir tavırla karşı karşıya kalınca kaldığı villa ve içindeki lüks eşyalardan da anlaşılacağı üzere Rauf'un artık eski Rauf olmadığını da anlamıştır. Devrim sonrası çoktan saf değiştirmiş o da parayı seçerek Said in gözünde bir hain haline gelmiştir. O sinirle Rauf dan intikam almak için evini bir gece yarısını soymaya çalışsa da Rauf tarafından yakalanmış ve hırsızlık girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kendisini son kez affettiğini söyleyen Rauf bu olayı polise bildirmeyerek evinden kovar. Eski karısından ve onla evlenen Aliş Sidre'den alınacak intikamı için bir gece yarısı onları öldürmeye giden Said yanlışlıkla evde yaşayan kiracıyı öldürür. Bir intikam uğruna katil olan Said artık polis tarafından arandığı için eski bir dostu olan Nur'un yanına sığınır. Bu esnada onu evinden kovan Rauf'u da öldürme planları yapan Said bir gece bu planı gerçekleştirmek için saklandığı evden Rauf'un kaldığı villaya doğru gider. Fakat bu planı da hüsrarla sonuçlanır ve Rauf yerine onun yardımcısını vurur. Bu cinayeti de işledikten sonra polisler tarafından her yerde daha sık aranmaya başlayan Said

arkadaşının evinde adeta hapis hayatı yaşamaya başlar. Tüm ihtiyaçlarını her akşam gelirken getiren Nur bir gece eve dönmez. İlk defa böyle bir durum yaşayan Said meraklanarak Nur’u aramak için dışarı çıkar. Bir mezarlıktan geçtiği esnada polis köpeklerine yakalanır ve kaçmaya başlar. Karanlık daha fazla kaçmasına yardım etmez ve polisler iyice yakınına gelir. Ölümle adalet arasında bir seçim yapmak zorunda kalan Said teslim olmayarak çatışmaya girmesi sonucunda vücuduna isabet eden birçok mermi yüzünden vefat eder.

Eserin, ara dil İngilizceden ve kaynak dil Arapçadan yapılan çevirileri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İnceleme kısmında kaynak dil Arapçadan, Rahmi ER tarafından yapılan çevirisi E.M.1, çevirmen Avi PARDO tarafından ara dil İngilizceden yapılan çevirisi E.M.2 şeklinde isimlendirilmiştir.

Kaynak Metin (2015:7)	نبوية عليش ، كيف انقلب الأسماء اسما واحدا؟ انتما تعملان لهذا اليوم ألف حساب ، وقديما ظننتما أن باب السجن لن يفتح ،
E.M.1 (1996:29)	Nebeviyye Aliş. Bu iki isim nasıl da tek isim oluverdi? Siz ikiniz, bugün için bin bir hesap yapıyorsunuzdur. Eskiden hapishanenin kapısının hiç açılmayacağını sanıyordunuz.
E.M.2 (2020:5)	Nebeviyye. İliş. Adlarımız birbirine karışıyor zihnimde. Yıllardır bugünü düşünüyordunuz mutlaka, cezaevi kapısının gerçekten açılacağını hiç aklınızdan geçirmeden.

Tablo 4.9: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 1

Kaynak metinde Said’in ayrılmak zorunda kaldığı eski eşi ve ona ihanet eden arkadaşının ismi art arda zikredilmiştir. Yazar iki isim arasına virgül veya herhangi bir noktalama işareti koymadan art arda yazmış, çünkü devamında sanki bu ismin bir kişiye ait olduğu hissinden bahsetmiştir. Biri yakın sandığı arkadaşı biri de eşi olarak kendisi hapse girer girmez arkasından iş çevirmelerinden dolayı ikisini de artık birer hain olarak gören Said bu iki kişiyi o kadar birbirine yaklaştırmıştır ki “Nebeviyye Aliş” diyerek biri isim diğeri de soy isim gibi anlaşılmasını istemiştir. Yani birbirini tamamlayan bir sahtekarın adı ve soyadı şeklindedir. E.M.1 yazarı bu kaynak metin iletişinde geçen iki karakterin ismini hem biçimsel hem de okura verdiği mesaj açısından düşünerek yabancılaştırma strateji ile “Nebeviyye Aliş” şeklinde Türkçeye

aktarmıştır. E.M.2 yazarı da yabancılaştırma stratejisi ile farklı bir transkripsiyon yöntemi kullanarak “Nebeviyye. İliş.” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Fakat bu iki çeviri arasında transkripsiyon dışında dikkat çeken diğer bir farklılık E.M.2 yazarının iki isim arasında nokta kullanmasıdır. Hedef dil kurallarında nokta, biten cümlelerin ardından koyulmaktadır. Ve cümlelerin bittiği anlamına gelmektedir. Art arda kaynak metinde geçen bu isim soy isim şeklinde algılanan ifadeyi iki ayrı isim yani iki ayrı cümle olarak Türkçeye aktaran E.M.2 yazarı kaynak metindeki mesajın kaybolmasına sebep olmuştur.

Kaynak metinde cümlelerin hemen devamında yer alan “كيف انقلب الأسماء اسما واحدا؟” şeklindeki kaynak metin cümlesinde yazar, bu iki ismi tek bir isimmiş gibi kullanmasını o iki kişiyi birbirine, kötülük bakımından yakıştırmamasından bahsetmiştir. Ve sözcüğü sözcüğüne çevrildiğinde tıpkı E.M.1 yazarının çevirisindeki gibi “Bu iki isim nasıl da tek isim oluverdi?” manasına gelmektedir. Fakat bir önceki kısımda bu iki ismi yazarın tercihindeki ironiyi dikkate almayarak iki ayrı isim şeklinde çeviren E.M.2 yazarı devamında yer alan bu cümle için “Adlarımız birbirine karışıyor zihnimde” şeklinde çeviri yaparak kaydırma yapmıştır. “Adlarımız” şeklinde yaptığı sözcük çevirisinde birinci çoğul şahıs zamiri kullanmıştır. Fakat kaynak metin cümlesi Said’in ağzından üçüncü tekil şahıs “o” ve 3.çoğul zamiri olan “onlar” için söylenmiştir. Yani kaynak metinde Said isimli karakter yanında olmayan iki kişiden bahsederken, E.M.2 çevirisinde sanki Said kendi ismi ve karısının isminden bahsetmiş gibi anlaşılmaktadır. Bu da hedef dil okuyucusunun zihninde bir karmaşaya yol açabilir.

Türkçeye sözcüğü sözcüğüne çevirisi yapıldığında “Siz ikiniz bugün için bin hesap yapıyorsunuz ve eskiden hapishanenin kapısının hiç açılmayacağını sandınız” cümlesini hem kaynak metne sadık kalarak hem de hedef metin dizge kurallarını göz önünde bulundurarak neredeyse sözcüğü sözcüğüne çeviri yapan E.M.1 yazarı yeterli bir çeviri yapmıştır. Kaynak metinde “ألف حساب” şeklindeki sözcük öbeğini ise Türkçeye çevirirken “bin hesap” şeklinde bire bir çevirmek yerine “bin bir hesap” şeklinde aktarmıştır. “Bin bir” sözcüğü Türkçede “bin bir zorluk, bin bir zahmet, bin bir çeşit” şeklinde çokluk, sıklık, zorluk bakımından niteleme yapılacağı zaman yaygın kullanılan bir kelimedir. Burada “bin” kelimesinin gerçek anlamda nicelik belirtmek için kullanılmadığını, hedef dile aynı etkiyle aktarmak isteyen çevirmen dinamik

eşdeğerlik sağlamıştır. E.M.2 yazarı ise bu ifadeye çevirisinde hiç yer vermeyerek çıkarma yapmıştır. Kaynak metinde bulunmayan “yıllardır” ve “mutlaka” kelimelerini ise çevirisine eklemiştir. “Mutlaka” kelimesinin kullanımı kullanıldığı bağlam içinde ifadeye kesinlik katmaktadır. Oysa kaynak metinde bir varsayım söz konusudur. Cümlelerin devamında kullanılan “sanıyordunuz” yüklemi de anlaşılabilir her hangi kesinlik manalarını ortadan kaldırmaktadır. Bu yüzden kaynak metindeki söylem bağlamı ile hedef dile aktarılan mesaj uyuşmamaktadır.

Kaynak Metin (2015:8)	و من خلال هذا الكدر المنتشر لا يبتسم إلا وجهك يا سناء، و عما قريب سأخبر مدى حظي من لقياك، عندما أقطع هذا الشارع ذا البواكي العابسة، طريق الملاهي البائدة، الصاعد إلى غير رفعة، أشهد أنني أكرهك.
E.M.1 (1996:30)	Bu yaygın pislik içerisinde gülümseyebilen sadece senin yüzün ey Sena. Yakında somurtkan kemerlerin yer aldığı bu caddeyi; köhnemiş gazinoların bulunduğu, rezalete çıkan bu caddeyi kat ettiğimde seninle karşılaşma şansımın ne ölçüde olduğunu anlayacağım. Yemin ederim, senden iğreniyorum.
E.M.2 (2020:6)	Bu karanlığın içinde Sena, sadece senin yüzün gülümsüyor. Karşılaştığımızda anlayacağım durumumu. Birazdan, şu caddeyi kat edip, insanların bir zamanlar eğlendikleri bütün o kasvet verici ara sokaklardan geçtikten sonra. İleriye ve yükseklerle. Mutluluğa değil ama. Yeminle nefret ediyorum hepinizden.

Tablo 4.10: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 2

Birçok betimlemenin yer alığı bu kaynak metin iletisinin çevirisinde ilk göze çarpan çeviri farkı “الكدر” kelimesinin çevirisinde yer almaktadır. Sözcüğü E.M.1 yazarı “pislik” şeklinde Türkçeye aktarırken E.M.2 yazarı “karanlık” şeklinde çevirmeyi tercih etmiştir. “Pislik” kelimesi Türkçede gerçek anlamda “kir, pis olma durumu, kirlilik” manalarında gelmektedir. Mecaz anlamda kullanıldığı durumlarda ise “kötü, zararlı davranış veya iş, yararlı olmayan, başkalarına zarar veren” gibi anlamlara gelmektedir. Kaynak metinde yer alan “الكدر” sözcüğü ise sözlükte “bulanıklık, gam, üzüntü, tasa, keder, sıkıntı, kasvet, çamurluluk, huzursuzluk” gibi manaları vardır. E.M.1 yazarı “الكدر” kelimesinin çevirisinde kullandığı “pislik” kelimesini gerçek anlamı “temiz olmayan” manası ile kullanmamıştır. “Pislik” sözcüğü “Karanlık, kötü,

sıkıntılı” şeklindeki durumlarda Türkçede halk arasında kullanılsa da burada kaynak metindeki mesajı tam anlamıyla taşımamaktadır. E.M.1 yazarının tercihi burada serbest çeviri tarzıyla kabul edilebilir bir çeviri şeklinde değerlendirilebilir. E.M.2 yazarı ise aynı kaynak metin sözcüğünün “bulanık olma, gam” gibi anlamlarından yola çıkarak “karanlık” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. “الكدر” kelimesinin bazı sözlüklerde “kararma, bulanık olma, renk koyulma” gibi manaları da vardır. Fakat rengin koyu, karanlık olması ile E.M.2 çevresindeki “karanlık” kelimesi aynı manaları taşımamaktadır. T.D.K’da “karanlık” kelimesinin mecaz anlamda kullanımının “üzüntü, sıkıntı, perişanlık” gibi anlamları belirtilmiştir. E.M.2 yazarının bu çeviri tercihi ile kelimenin akla gelen ilk gerçek anlamını kullanmadığı için düz anlamsal eşdeğerlik sağlanamasa da erek dilde mecaz anlamdaki kullanımı kaynak metindeki mesaj ile aynı etkiyi taşıdığından yan anlamsal eşdeğerlik sağlanmıştır.

Türkçede “şahit olmak, tanık olmak, tanıklık etmek” gibi manalara gelen “شهد” fiilini 2 çevirmen de “yemin etmek” şeklinde Türkçeye çevirmiştir. Sözlükte yer alan ilk anlamları arasında “yemin” manası bulunmasa da bağlam içinde “yemin etmek, doğrulamak” gibi anlamlarda kullanılabilir. Hedef metinde daha sık kullanılan ve kolay anlaşılabilir bu çeviri ile 2 çevirmen de kelime düzeyinde yan anlamsal eşdeğerlik sağlamıştır. Aynı zamanda E.M.2 yazarı bu ifadeyi anlamda değişiklik yaratmayacak şekilde değiştirim yaparak hedef dile zarf şeklinde taşımıştır. Cümlenin devamında ise “أكرهك” kaynak iletisi yer almaktadır. E.M.1 yazarı bu ifade öncesinde yaptığı olumsuz tasvirlerin ve olumsuz havanın etkisini bu cümlede bir kat daha artırmak istemiş olacak ki “senden nefret ediyorum” şeklinde düz anlamsal eşdeğerlik sağlayacak bir çeviri yapmak yerine “iğreniyorum” şeklinde Türkçeye çevirmiştir. Bu tercihiyle yan anlamsal eşdeğerlik sağlayan çevirmen kaynak metinde yer alan iletide Said’in içindeki duygunun sadece sevmemekten ileri gelen bir nefret duygusu olmadığı “aşağılama, hoşlanmama, bayağı bulma” gibi duygulara sahip olduğu mesajını erek okura iletme istemiş böylece iletişimsel eşdeğerlik sağlamayı amaçlamış olabilir. E.M.2 yazarı ise aynı ileti için “nefret ediyorum” şeklindeki çevirisi ile düz anlamsal eşdeğerlik sağlarken kaynak cümlede yer alan “sen” zamirini “hepiniz” şeklinde kaydırmıştır. Bu da iletişimsel eşdeğerlik sağlayamamasına neden olmuştur.

Sıralı, tek bir cümleden oluşan kaynak metin anlatısını E.M.1 yazarı üç cümle ile hedef dile aktarırken E.M.2 yazarı altı cümle şeklinde Türkçeye aktarmıştır. E.M.2 yazarının kullandığı çok kısa, devrik ve eksilteli cümleler iletinin kaynak metindeki etkisini hedef dile aktaramamasına, anlamda kapalılığa ve bu sebeple metin içi bağdaşıklık sorununa yol açmıştır.

Kaynak Metin (2015:26)	قلب الصفحات جريدة "الزهرة" حتى عثر على الركن الأستاذ رؤوف علوان.
E.M.1 (1996:48)	ez-zehre ("Çiçek") gazetesinin sayfalarını çevirerek Üstad Rauf Alvan'ın köşesini buldu.
E.M.2 (2020:23)	El-Sahra gazetesinin sayfalarını sabırsızlıkla çevirdi, Rauf İlvan'ın köşesini bulup okumaya başladı.

Tablo 4.11: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 3

Kaynak metin iletinin çevirilerinde göze çarpan ilk farklılık gazete isminin hedef dile aktarımıdır. Türkçede çiçek manasına gelen "الزهرة" isimli gazeteyi E.M.1 transkripsiyon yöntemiyle kaynak dile sadık kalarak aktarmış hemen ardından erek kültürde hiçbir anlam ifade etmeyeceğini düşünerek açıklama yapmayı tercih etmiş, gazete ismini parantez içinde kaynak ifadenin sözcüğüne çevirisi olan "çiçek" şeklinde hedef dile aktarmıştır. Kelimenin çevirisi için tıpkı E.M.1 yazarı gibi yabancılaştırma stratejisi kullanmayı tercih eden E.M.2 yazarı ise El-Sahra şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Fakat E.M.2 yazarının Türkçeye aktardığı kelime her ne kadar kaynak metinde geçen "الزهرة" sözcüğünün tınısına yakın olsa da bu kelimenin transkripsiyonu değildir. E.M.2 yazarı Arapçada "çöl" manasına gelen "الصحراء" kelimesini hedef dile aktarmıştır. Bu yüzden çevirisine kaynak metinde yer almayan bir sözcüğü eklemiş şeklinde değerlendirilebilir.

Hapishaneye girmeden önce uzun yıllar tanıdığı arkadaşının kendisine yardım edebileceğini düşünen çaresiz Said, Rauf Alvan'a ulaşmanın yollarını ararken, geçmişte köşe yazarı olduğu gazeteyi alır ve sayfalarını Rauf Alvanın köşesini bulana kadar çevirir. Bu olay örgüsünün özeti olan kaynak metin cümlesinin çevirileri incelendiğinde E.M.1 yazarının kaynak metinde "قلب" şeklinde yüklem olarak yer alan fiili "çevirdi" şeklinde Türkçeye

aktarmak yerine anlamında herhangi bir değişiklik yapmaksızın “çevirerek” şeklinde zarf olarak hedef dile değiştirim stratejisi ile aktarmıştır. Değiştirim yapmadan bir çeviri gerçekleştirilmesi halinde “gazetenin sayfalarını Rauf Alvanın köşesini bulana kadar çevirdi” diyebileceğimiz cümlede değiştirim stratejisi hedef dil okuyucusunda gazetenin sayfalarını çevirirken Rauf Alvan’ ın köşesini tesadüfen buldu şeklinde bir hava yaratabilir. Bu da kaynak metindeki mesajın hedef dile aynı etki ile aktarılamama sorununun ortaya çıkartacağından iletişimsel eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Son olarak E.M.2 yazarı çevirisine kaynak metinde olmayan “sabırsızlıkla” zarfını eklemiştir. Aynı zamanda kaynak metinde “çevirdi” ve “buldu” fiilleri yer alırken çevirmen çıkarım yaparak “okumaya başladı” şeklinde çeviri yapmıştır. E.M.2 yazarı okuyucunun zihninde birtakım eksiklikler kalmasını istemediğinden ekleme ve çıkarım gibi stratejilere başvurmuş olabilir fakat bu tercihi ile ne düzanlamsal ne de iletişimsel eşdeğerlik sağlanmıştır.

Kaynak Metin (2015:26)	علي أن أبدأ الحياة من جديد يا أستاذ علوان. أنت لا تقل وعظمة عن الشيخ علي، أنت أهم ما لدي في هذه الحياة التي لا أمان لها.
E.M.1 (1996:48)	Hayata yeni baştan başlamam gerekiyor ey Üstad Alvân! Sen büyüklükte, Şeyh Ali’den daha geride değilsin. Sen, hiç acıması olmayan bu hayatta, sahip olduğum en önemli varlıksın.
E.M.2 (2020:23)	Hayatta yeni bir başlangıç yapmak zorundayım İlvan Bey, bu yüzden de benim için Şeyh Ali kadar önemlisin. Hatta bu kahpe dünyada sahip olduğum en önemli şeysin.

Tablo 4.12: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 4

Kaynak metinde geçen “يا أستاذ علوان” şeklindeki seslenme ifadesini E.M.1 yazarı yabancılaştırma yöntemiyle “ey Üstad Alvân” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Aynı ifadeyi E.M.2 yazarı Türkçede ileri gelen manası taşıyan veya saygı ifadesi olarak kullanılan “bey” ön adını çevirisinde kullanarak yerleştirme yapmıştır. Sadece “bey” kelimesi ile hedef dilde sık kullanılan bir ifadeye çevirisinde yer vererek iletişimsel eşdeğerlik sağlamıştır. Bazı yabancı dillerde “bey, hanım, sayın” ifadeleri soy isimden sonra kullanılmaktadır. Fakat bey ve hanım kelimeleri Türkçede “Said Bey, Mustafa Bey, Ali Bey” gibi hemen ismin yanında yer almaktadır. Fakat kaynak metinde

seslenme ifadesinden sonra karakterin soyadı yer almaktadır. Bu yüzden E.M.2 yazarı “İlvan Bey” şeklindeki çeviri ile düz anlamsal eşdeğerlik sağlarken kaynak metindeki mesajın etkisinin hedef dilde aynı etkiyi yaratmaması nedeniyle iletişimsel eşdeğerlik sağlayamamıştır.

Rauf Alvan’ın kendisi için ne kadar değerli olduğunu anlatmak istediği cümlede dünyayı nitelediği “هذه الحياة التي لا أمان لها” sözcük öbeğini E.M.1 yazarı “hiç acıması olmayan bu hayat” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Sözcüğü sözcüğüne çeviri yapıldığında “لا أمان” ile anlatılmak istenen “güvensiz, güvenilmeyecek, tekin olmayan” gibi manalara gelen bu ifadeyi “hiç acıması olmayan” şeklinde çevirerek aşırı yorumlama yapmıştır. Kaynak metinde geçen ve “güvensiz” anlamına gelen iletiyle “acımasız” kelimesi farklı manalara gelmektedir. Yazarın bu seçimi hedef dilde bazen söylem bağlamında birbirine yakın manalara gelse de burada düz anlamsal ve iletişimsel eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Aynı sözcük öbeğini E.M.2 yazarı ise “kahpe dünya” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. “Kahpe” sözcüğü Türkçede “kötü, ahlaksız kadın” manasında kullanılırken farklı bağlamlarda aynı zamanda döneçlik yapan kişiler için de kullanılabilir. Fakat burada her iki mana da bu kaynak metin ifadesinin çevirisi için aşırı yorumlama olarak değerlendirilebilir.

Kaynak Metin (2015:67)	و ارتمى على إحدى الكنبتين المتقابلتين و هو يقول متشكياً: - جنّت عند منتصف الليل، وليت أنتظر حتى شاب شعري..
E.M.1(1996:91)	Said, kendisini karşılıklı kanepelerden birine bırakarak, şikayetçi bir dille dedi ki: “Gece yarısı geldim ve bekleye bekleye saçlarım ağırdı.”
E.M.2(2020:62)	Gece yarısıydı geldiğimde, dedi Said, kendini karşı karşıya duran iki kanepeden birine bırakarak. “Zaman geçmek bilmedi.”

Tablo 4.13: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 5

Cümlenin girişinde yer alan “ارتمى على إحدى الكنبتين المتقابلتين و هو يقول متشكياً:” cümlesini E.M.1 yazarı sözcüğü sözcüğüne, yeterli bir çeviri olarak Türkçeye aktarmıştır. E.M.2 yazarı ise kaynak metinde yer alan iki cümleden ikincisini, giriş cümlesi yapmayı tercih ederek ikinci cümleyi öne almış, iletinin “ارتمى على إحدى الكنبتين المتقابلتين” kısmını

kaynak metinde yer alan öge tercihinden farklı biçimde değiştirim yaparak zarf şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Değiştirim yaparken anlam kaybına neden olmadan sözcüğü sözcüğüne çevirdiği bu kısım için düz anlamsal eşdeğerlik sağlamıştır. Kaynak metinde yer alan “متشكيا” sözcüğünü ise eksilterek hedef metinde çevirisine yer vermemiştir. Başvurduğu bu yöntem iletideki mesajın etkisini zayıflatmış iletişimsel eşdeğerlik sağlanamamıştır.

İşlediği cinayetin ardından gidecek yeri olmadığı için saklanmak amacıyla Nur isimli kadının evine giden Said Mehran, evine gittiği kişiyi evde bulamamıştır. Beklemekten başka çaresi olmadığı için beklemeye karar vermiş fakat bu bekleyiş kendini güvende hissetmediği için korku dolu bir bekleyiş olmuştur. Birkaç saat sonra Nur’un eve gelmesiyle sona eren bekleyiş için “جنّت عند منتصف الليل، ولبثت أنتظر حتى شاب شعري..” cümlesini kurmuştur. Cümlede “شاب شعري” deyimini yer almaktadır. Arapçada “saçı beyazlamak, ağarmak” anlamına gelen bu deyim cümlenin bağlamı göz önüne alındığında gerçek anlamda kullanılmamıştır. Hem korkarak beklemenin verdiği sıkıntı hem de yakalanacak olmanın verdiği tedirginlikle o durumda her ne kadar bir-iki saat beklese de yıllar geçmiş hissi verdiği için “saçları ağarmak” deyimini kullanmıştır.

Türkçede de aynı durum söz konusudur “saç ağarmak” deyimini gerçek anlamda “yaşlanmak” mecaz anlamda kullanıldığında ise “cefa çekmek, sıkıntı çekmek, emek vermek” gibi anlamlara gelen, kimi zaman gerçek anlamda kimi zaman da bir metafor veya benzetme olarak kullanılır. E.M.1 yazarı da kaynak metindeki mesajı iyi çözümleyip hedef dilde de kaynak mesaj ile aynı etkiyi yaratacak deyimini kullanarak iletişimsel eşdeğerlik sağlamıştır. E.M.2 yazarı ise “saçları ağarmak” deyimini kullanmak yerine açıklama yaparak “zaman geçmek bilmedi” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Düzanlamsal eşdeğerlik sağlayamayan çevirmen bu çeviri tercihiyle beklerken sıkıldığını veya beklemenin zor, sıkıcı bir deneyim olmasına vurgu yapmıştır. Kaynak metin cümlesinde vermek istediği mesajdan tamamen uzak bir ifade olmaması, iletinin erek dildeki çağrışımsal anlamı gözetilerek çevrilmesi nedeniyle kabul edilebilir bir çeviri olarak değerlendirilebilir.

Kaynak metin	وتسلى بالنظر إلى السقف الأبيض الباهت المعروف وكأنه مرآة تعكس بساط الحجر المنجرد.
--------------	--

E.M.1 (1996:99)	Teselliyi terlemiş, soluk beyazı tavana bakmada buldu. Tavan, odanın çekilip alınmış halısını yansıtan bir ayna gibiydi.
E.M.2 (2020:73)	Gözlerini havı dökük halının tekdüze yankısını çağrıştıran çatlak beyaz tavana dikip zaman öldürdü.

Tablo 4.14: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 6

Polisten kaçtığı için evden dışarı çıkamayan, yalnız başına saklanan Said'in bitmek bilmeyen çaresiz bekleyiş anını betimleyen tek cümlelik bu kaynak metin iletisini E.M.1 yazarı neredeyse sözcüğü sözcüğüne çevirerek bir fiil cümlesi bir de isim cümlesi şeklinde Türkçeye aktarmış, yeterli bir çeviri gerçekleştirmiştir.

“تسلى بالنظر إلى” şeklinde kaynak metin cümlesinde yer alan ifadeyi “bakmada teselli buldu” şeklinde sözcüğü sözcüğüne çeviren E.M.1 yazarı düz anlamsal eşdeğerlik sağlamıştır. Aynı ifadeye “gözlerini dikip zaman öldürdü” şeklinde aşırı yorumlama yapan E.M.2 yazarı ne düz anlamsal ne de iletişimsel eşdeğerlik sağlayamamıştır.

Kaynak metin yazarı, cümlenin devamında “وكانه مرآة تعكس بساط الحجر المنجرد” şeklindeki ifadesiyle boş bir odayı tasvir ederken odada bir halının bile olmayışını, soluk beyaz bir tavanı aynaya benzeterek nitelemiştir.

E.M.1 yazarı “Tavan, odanın çekilip alınmış halısını yansıtan bir ayna gibiydi” şeklinde çeviri yaparak ayna benzetmesini kaynak metindeki gibi hedef dile aktarmıştır. Buradaki benzetilen ifadeyi hedef dile “yankı” kelimesi ile aktarmayı tercih edilen E.M.2 yazarının bu tercihi erek metinde eşdeğer çeviri yaratmak amacıyla yapılsa da düz anlamsal eşdeğerlik sağlayamamış ve anlatım bozukluğu oluşturmuştur. Çünkü “yankı” kelimesi hedef dilde “sesin herhangi bir yere çarpıp tekrar geri dönerek çıkardığı ses” manası taşımaktadır. Zaman zaman gerçek anlamı dışında da mecaz olarak kullanılırken “bir olgunun etrafta, çevrede uyandırdığı duygu, düşünce veya tepki olarak” olarak tanımlanmaktadır. Fakat bu çeviride ne gerçek anlamda ne de mecaz anlamda kullanıma uygun bir durum söz konusu değildir. E.M.2 yazarı burada “yankı” kelimesini ile “yansıma” anlamında kullanmak istemiş böylece anlamı kaydırmıştır. Bir diğer çeviri farklılığı ise E.M.2 yazarının kullandığı “çağrıştıma” kelimesidir. Bu kelime ile beraber “tekdüze yankısını çağrıştıran” şeklindeki çeviri cümle içindeki bağlamda herhangi bir mana ifade etmemektedir. Burada oluşan

anlamda kapalılık ise okuyucunun zihninde karmaşaya yol açacağından iletişimsel eşdeğerlik sağlayabilmiştir.

K.M(2015:77)	ثبتت عيناه على صورة سناء في دهشة وتأثر.
E.M.1(1996:102)	Gözleri şaşırması bir halde ve yüreği cızlayarak Sena'nın fotoğrafına takıldı.
E.M.2(2020:72)	Belleğinin gözü hayranlıkla Sena'nın fotoğrafına odaklandı ve çok duygulandı.

Tablo 4.15: Araştırmada incelenen roman türündeki edebi metnin çevirileri 7

İşlediği hırsızlık suçlarının üstüne bir de cinayet eklenince saklandığı yerden dışarı çıkamayan Said, dışarıda olup biteni gazeteler sayesinde öğreniyordu. Tam da o gazetelerden birini ne olup bittiğinden haberdar olmak ve kendiyile ilgili bir haber var mı yoklamak için incelerken kızını Sena'nın fotoğrafını gördüğü anı niteleyen bu kaynak metin cümlesinin çevirilerinde ilk göze çarpan farklılık “ثبتت عيناه” ifadesinin çevirisidir. “ثبت” kelimesi Arapçada “sabit olmak, hareketsiz şekilde durmak” gibi manalara gelmektedir. E.M.1 yazarı sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmak yerine bu sözcük öbeğini hedef dile “gözleri takıldı” şeklinde çevirmiştir. Kaynak iletide verilmek istenen mesajı doğru anlayarak Türkçede böyle durumlar için “dikkatini çeken bir şeyden bakışlarını ayıramamak” manasında yaygın kullanılan “gözü takılmak” deyiimi ile yan anlamsal eşdeğerlik sağlamıştır. Aynı ifadeyi E.M.2 yazarı “belleğinin gözü odaklandı” şeklinde çevirmeyi tercih etmiştir. Kaynak metinde bellek ve odaklanmak gibi kelimeler yer almamaktadır. Aynı zamanda “belleğinin gözü” şeklinde yapılan çeviride çevirmenin tam olarak ne demek istediği anlaşılmamaktadır. Açıkça bir mana ifade etmemekle birlikte, okuyucunun zihninde doğru mesajı canlandırmamaktadır. Çeviriler arasındaki bir diğer farklılık kaynak metindeki “دهشة” kelimesinin çevirisinde görülmektedir. Sözlükte “hayret, dehşet, şaşkınlık, dehşete düşme” gibi manalara gelen kelimeyi E.M.1 bir yazarı “şaşırmış bir halde” şeklinde çevirerek hem kaynak metin mesajını dikkate alarak hem de cümle içindeki öge dizilişine uygun şekilde çeviri yaparak biçimsel eşdeğerlik sağlamıştır. Aynı ifadeyi E.M.2 yazarı ise “hayranlıkla” şeklinde aktarmıştır. Said, kızının fotoğrafını hiç beklemediği bir anda gazetede gördüğü için şaşırması aynı zamanda çok da uzun süredir görmediği için duygulanarak bakmıştır. Burada kaynak metin yazarının okura iletmek

istediği ana duygu ŐaŐkınıktır. Fakat E.M.2 yazarının “hayranlıkla” Şeklindeki evirisi “ok beğenmek” anlamı taŐımasından dolayı düzanlamsal eşdeğerlik sağlayamamıştır. Bu eviri tercihi kaynak metindeki ŐaŐkınılık duygusunu hedef metne aynı etkiyle taŐıyamamıŐ üstelik farklı bir duygu ile aktarıldığı için okurun zihninde kaynak metinde olmayan hisler uyandırmıŐ olabilir.

Ancak hayranlık kelimesi yaygın olarak çok beğenme anlamında kullanılsa da bazı sözlüklerde “ŐaŐkınılıkla karıŐık beğenme duygusu” durumlarında kullanılabilmektedir bu yüzden E.M.2 yazarı böyle bir tercihte bulunmuş olabilir.

İncelenen kesitlerin çevirilerine kısaca bir genel değerlendirme yapıldığında E.M.1 yazarının neredeyse çevirinin tamamında bire bir eviri yaptığı gzlemlenmiŐtır. Böylece kaynak metinden hareketle erek dile doğrudan yaptığı çeviride kaynak mesajı hedef dile aktarma esnasında iletiyi kaynak metindeki anlamından uzaklaŐtıracak sapmalar ve anlam kayıpları ortaya çıkmamıŐtır. Kaynak metindeki mesajı aynı etkiyle hedef metne sözcüğü sözcüğüne çevirerek aktarılamayacağını düşündüğü durumlarda ise kabul edilebilir eviri oluşturmuştur.

Ara dil İngilizceden eviri yapan E.M.2 yazarı ise çevirisinde kaynak metinde bulunmayan birçok noktalama işaretini erek metinde kullandığı görülmektedir. Kaynak metinden farklı olarak erek metinde kullandığı daha kısa, eksilteli ve devrik cümleler ise kaynak metindeki iletinin taşıdığı mesajı hedef dile aynı etkiyle taŐıyamamasına sebep olmuştur. Zaman zaman başvurduğu ekleme ve eksiltme stratejilerinin sıklığı ise kaynak metindeki mesajın kaybolmasına ve farklı manalara taŐınmasına yol açmıştır.

4.4 Şiir

4.4.1 Şiir الرأى قبل شجاعة الشجعان

Türü : Şiir

Eserin orijinal adı: الرأى قبل شجاعة الشجعان

Yazarı : Mütenebbi

Kullanılan ara dil : Fransızca

Çevirmenler :

Arapçadan : Mehmet Hakkı Suçin

Kaynak metin	في جفَل ستر العيون غباره فكأنما يُبصرن بالأذان
E.M.1(Karakoç,2018:45)	İlerliyor yer götürmez asker öyle sık ki safları Hiçbir gözün delemeyeceği bir toz tabakası Ruhun bile görmek için kulaktan yardım isteyeceği Kalın bir toz tabakası bakışlardan koruyor onları
E.M.2(Suçin,2022)	O ne büyük bir ordu ki çıkardığı toz dumandan görmüyor gözler Gözler görmeyince göz oluyor onlara kulaklar

Tablo 4.16: Araştırmada incelenen şiir türündeki edebi metnin çevirileri 1

Abbasî dönemi şairlerinden Mütenebbî'nin, Rum topraklarını fetheden Seyfu'd-Devle'yi methetmek için kaleme aldığı, Mehmet Hakkı Suçin ve Sezai Karakoç tarafından sadece bir beyti çevrilen şiir 49 beyitten oluşmaktadır.

E.M.1 yazarı incelemesini yaptığımız iki dizeden oluşan bu beyti hedef metne dördlük olarak aktarmayı tercih etmiştir. E.M.1 yazarının çevirisinde yer alan son dize, kaynak şiirde yer almamasına rağmen E.M.1 yazarı hedef dil şiir geleneğinde daha sık kullanılan dördlük biçimini elde edebilmek için ikinci mısradaki iletiyi farklı kelimelerle tekrar ifade ederek açıklama yapmıştır. Biçimsel eşdeğerlik sağlayamayan E.M.1 yazarının aksine E.M.2 yazarı aynı beyti hedef metne beyit olarak aktararak biçimsel eşdeğerliği sağlamıştır.

Çevirilerin ilk dizesi incelendiğinde E.M.1 yazarının Türkçeye “yer götürmez asker” ve “sık saflar” şeklinde aktardığı bu sözcük öbeklerinin “büyük ordu, birlik, ordu birlikleri” anlamına gelen “جفَل” kelimesinin çevirisi olduğu düşünülmektedir. Sözcük düzeyinde düzanlamsal eşdeğerlik sağlayamayan çevirmen, kaynak metinde kullanılan sözcük ile okura iletilmek istenen mesajın ordunun büyüklüğü olduğunu düşünerek Türkçede bir şeyi çokluk bakımından nitelemek için kullanılan ve “pek çok” anlamına gelen “yer götürmez” ifadesini kullanarak iletişimsel eşdeğerlik sağlamaya çalışmıştır. Aynı dizede yer alan “ilerliyor” fiili ise kaynak metinde yer

almamasına rağmen çevirmen ekleme yapmıştır. E.M.2 yazarı aynı sözcüğü, sözcüğü sözcüğüne çevirerek “büyük ordu” şeklinde Türkçeye aktarmıştır.

E.M.1 yazarının “Hiçbir gözün delemeyeceği bir toz tabakası” şeklinde çevirdiği ikinci dizesinin kaynak metnin ilk dizesinde yer alan “ستر العيون غباره” cümlesinin çevirisi olduğu düşünülmektedir. “Tozları gözleri kaplayan, örten” gibi bir manaya gelen kaynak metin ifadesini “hiçbir gözün delemeyeceği” şeklinde hedef metne aktarırken aşırı yorumlama yaparak ne yeterli ne de kabul edilebilir bir çeviri örneği sağlayamamıştır.

Çevirilerde dikkat çeken diğer bir farklılık şiirin ikinci dizesinde yer alan “فكأنما يُبصرنَ” cümlesidir. E.M.1 yazarının oluşturduğu çeviride üçüncü dizede görülen “kulak” ve “görmek” kelimeleri ile bahsi geçen dizenin çevirisi olduğu sonucuna varılmaktadır. Kaynak metin tek beyit olarak incelendiğinde metinde yer alan يُبصرنَ fiilindeki bitişik fail zamirle (نون النسوة) neyin veya kimin kastedildiği anlaşılammamaktadır. Özne açıkça kaynak metin ifadesi içinde bir isim olarak belirtilmemiştir. Kaynak metinde bir önceki dizede جفَل kelimesinin yer alması ve bir önceki beyitte de “gem” anlamına gelen "الأرسان" kelimesinin yer almasından dolayı, يُبصرنَ eyleminin öznesinin “atlar” olduğu anlaşılmaktadır. E.M.1 yazarı çevirisinde ne “atlar” sözcüğünü ne de özne yerine geçecek herhangi bir zamir kullanmamış, bunun yerine “ruh” kelimesini kullanarak anlamı kaydırmıştır. E.M.2 yazarı ise söz konusu bitişik zamir için çevirisinde “onlara” kelimesini kullanarak fiilde yer alan ve özne olan birleşik zamiri yine zamir olarak Türkçeye aktarmış düzanlamsal eşdeğerlik sağlamıştır. Aynı zamanda hedef dilde daha iyi anlaşılmasına katkı sağladığı için iletişimsel eşdeğerlik de sağlanmıştır. Çeviri esnasında kaynak metnin dil kuralları gereği bu tarz belirsizlik problemleri yaşanabilmektedir. Fakat hedef dile aktarma esnasında bu dil bilgisel unsur göz önünde bulundurularak çeviri yapılması uygun eşdeğerliği sağlayabilmek veya yeterlilik düzeyini arttırmak için iyi bir yöntem olabilir.

E.M.2 yazarının, hedef metinde ilk dizede yer alan “çıkardığı” şeklinde yaptığı çeviri kaynak metinde yer almamaktadır. Daha akıcı ve anlaşılır bir metin elde etmek için عُبارُهُ kelimesindeki bitişik zamiri “çıkardığı” şeklinde çevirisine çıkarım yaparak iletişimsel eşdeğerliği sağlamıştır.

Mütenebbî'nin 49 beyitten oluşan bu şiiri incelendiğinde “aa-ba-ca-da” şeklinde tekrar eden düz uyak kullanıldığı görülmektedir. Bu kafiye'nin görülebilmesi için iki veya ikiden fazla beyti okumaya ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat çevirisi yapılan tek bir beyit ele alındığında şiirde kullanılan bu kafiye düzeni anlaşılammamaktadır. E.M.1 yazarı tek bir beyit çevirmesine rağmen çevirisinde “safları, onları, tabakası, isteyeceği” kelimelerini kullanarak kafiye ve ritimsel bir uyum sağlamaya çalıştığı söylenebilir. E.M.2 yazarının çevirisi uyak ve ses olayları açısından incelendiğinde “ö” ve “o” harfleriyle zengin bir asonans ve “r” harfiyle de zengin bir aliterasyon sağladığı göze çarpmaktadır.

4.4.2 Şiir بكيث وما أبكي على دمن قفر

Türü: Şiir

Eserin orijinal adı: بكيث وما أبكي على دمن قفر

Yazarı: Ebû Nuvas

Kullanılan ara dil: Fransızca

Çevirmenler:

Arapçadan: Mehmet Hakkı Suçin

Fransızcadan: Sezai Karakoç

Kaynak metin	وما بي من عشق فأبكي من الهجر فذاك الذي أجرى دموعي على النحر فلما نهى عنها بكيت على الخمر أعزر فيها بالثمانين في ظهري	بكيث وما أبكي على دمن قفر ولكن حديث جاءنا عن نبيتنا بتحريم شرب الخمر والنهي جاءنا فأشربها صرفا وأعلم أنني
E.M.1 (Karakoç,2018:45)	Ağlıyorum şarap bize yasak edildi edileli Ondan mahrum olduğumuza değil Onun bizden mahrum olduğuna Onun mahkumluğuna Şarabın kaderine ağlıyorum	
E.M.2 (Suçin, 2022)	Ağladım, ki benim ağlamam ne terk edilmiş diyarlar ne de içimdeki aşk içindir Beni ağlatan yalnızca ayrılıktır	

	<p>Peygamberimizden bir hadis geldi bize Diyor ki; bundan böyle şarap içmek haramdır Bundandır gözyaşlarım bağıma yuvarlanır Yasak değildir beni ağlatan, mahkûm edilen şaraptır Şimdi katıksız içiyorum bunu Ve biliyorum ki benim de sırtıma indirilecek olan seksen kırbaçtır</p>
--	---

Tablo 4.17: Araştırmada incelenen şiir türündeki edebi metnin çevirileri 2

Abbasî döneminin meşhur şairlerinden olan ve özellikle Hamriyyat şiirleriyle ün kazanmış Ebû Nuvas'ın bu şiiri dört beyit 8 dizeden oluşmaktadır. Şiirinde şarabın yasak edilmesine duyduğu üzüntüyü ve yasak edilmiş olmasına rağmen cezasını kabul ederek şarap içmeye devam ettiğini anlatmaktadır. E.M.1 yazarının çevirisi şekilsel yönden incelendiğinde çevirinin beş kısa dizeden oluştuğu görülmektedir. Bu beş kısa dize incelendiğinde bu dizelerin kaynak metindeki sekiz dizenin çevirisi olmadığı, bunun yerine kaynak metindeki 3.beytin çevrilerek hedef dile 5 dize halinde aktarıldığı görülmektedir.

E.M.2 yazarı kaynak metindeki dize sayısını hedef dile aynı sayı ile aktarmış metinsel eşdeğerliği sağlamıştır. Klasik Arap şiirinde ölçü önemli yer tutmaktadır. Kaynak metin incelendiğinde 14'lü hece ölçüsü kullanılarak yazıldığı ve kafiye şeması olarak da "aa-ba-ca" kafiye şeması kullanıldığı görülmektedir. Hedef dizge geleneğinde günümüzde serbest uyaklı şiirler dikkat çekmektedir. E.M.2 yazarı kaynak metinde 14lü hece ölçüsü kullanılarak yazılan bu şiiri hedef kültürde daha sık kullanılan serbest şiir türünde Türkçeye aktararak metinsel eşdeğerliği sağlamıştır. Kaynak metin, uyak açısından incelendiğinde "ر" harfiyle hem kafiye hem de aliterasyon elde edildiği görülmektedir. E.M.2 yazarı çevirisinde "tır" ekiyle kafiye elde etmiş ayrıca çevirisinde tıpkı kaynak metinde olduğu gibi "r" harfiyle aliterasyon oluşturmuştur. Fakat E.M.1 yazarı tarafından şiirin sadece 3.beyti çevrildiği tahmin edildiğinden sadece o beytin çevirileri karşılaştırıldığında ilk farklılık بِتَحْرِيمِ شُرْبِ الْخَمْرِ وَالنَّهْيِ جَاءَنَا dizisinin çevirisinde görülmektedir. Dizeyi "Diyor ki; bundan böyle şarap içmek haramdır" şeklinde çeviren E.M.2 yazarı Türkçede "geldi" anlamı bulunan جاء fiili için "diyor ki" şeklinde çıkarım yapmıştır. Önceki dizelerde peygamberden gelen bir hadis olduğunu söyleyen çevirmen devamında hikayemsi bir hava yaratarak hem "gelmek"

fiilinin erek metinde tekrarını önlemiş hem de şiir içinde bir olay örgüsü oluşturmuştur. Bu tercihiyle kabul edilebilir bir çeviri yaptığı söylenebilir. Aynı dize için E.M.1 yazarı bire bir çeviri yapmayı tercih etmemiş ilk dizede yer alan “ağladım” kelimesini bu dize çevirisinin başında kullanarak ekleme yapmış devamında ise sadece dizedeki iletinin taşıdığı “yasak etme” mesajını hedef kültüre taşıyarak kabul edilebilir bir çeviri için serbest bir çeviri yapmıştır. فَلَمَّا نَهَىٰ عَنْهَا بِكَيْثٍ عَلَى الْخَمْرِ dizesini ise sözcüğü sözcüğüne çevirmemiz gerekirse “O yasaklayınca, şarap için ağladım” şeklinde bir manaya gelen iletiyi E.M.2 yazarı “Yasak değildir beni ağlatan, mahkûm edilen şaraptır” şeklinde kaynak metinde yer aldığı gibi 1 dize şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Çevirmen bu tercihiyle kaynak metinde yer alan tüm sözcükleri bire bir hedef dile aktarmasa da iletinin içerdiği mesajdan uzaklaşmadan, erek kültürde şiir türünün içerdiği ahenk, ses uyumu ve kafiyeleri taşıyan bir cümle olarak kabul edilebilir bir çeviri örneği oluşturmuştur. Aynı dizenin çevirisini 4 dize halinde Türkçeye aktarmayı tercih eden E.M.1 yazarı “Ondan mahrum olduğumuza değil, Onun bizden mahrum olduğuna, Onun mahkumluğuna, Şarabın kaderine ağlıyorum” şeklinde çeviri yapmıştır. Burada hem açıklama hem de aşırı yorumlama yapan çevirmen dizedeki genel mesajdan yola çıkarak hedef metinde tamamen yeni bir şiir üretmiştir. Düz anlamsal eşdeğerlik sağlamayışının yanı sıra diğer eşdeğerlik türlerinden bahsedilecek kadar kaynak metne bağlılık oluşturacak herhangi bir cümle tespit edilememiştir.

4.4.3 Şiir يَا رَبِّي إِنَّ عَظَمْتَ ذُنُوبِي كَثْرَةً

Türü : Şiir

Eserin orijinal adı: يَا رَبِّي إِنَّ عَظَمْتَ ذُنُوبِي كَثْرَةً

Yazarı : Ebû Nuvâs

Kullanılan ara dil: Fransızca

Çevirmenler :

Arapçadan : Mehmet Şayır

Fransızcadan : Sezai Karakoç

Kaynak metin	يَا رَبِّي إِنَّ عَظَمْتَ ذُنُوبِي كَثْرَةً فَلَقَدْ عَلِمْتُ بِأَنَّ عَفْوَكُ أَعْظَمُ
E.M.1(2018:50)	Çok büyük gözüktü günahım bana

	Ben de hemen onu Tanrım Senin acıyıışının yanına koydum Bir de baktım ki Senin acıyıışın daha büyük
E.M.2 (2023)	Allah'ım batsam da günaha fazla Bilirim bağışlaman daha fazla

Tablo 4.18: Araştırmada incelenen şiir türündeki edebi metnin çevirileri 3

Hamriyyat şairi Ebû Nuvâs beş beyitlik bu şiirine, günahlarının fazla olduğunu ama Allah'ın bağışlamasının daha da fazla olduğunu söyleyerek başlamış, Allaha yalvarmaktan başka bir çıkar yolu olmadığını ve de kendisinin bir Müslüman olduğunu söyleyerek şiirini noktalamıştır. Şiirin tamamı incelendiğinde bir dua ve mağfîret dileme şiiri olduğu söylenebilir. Kaynak metin incelendiğinde عَظُمْتُ ve عَلِمْتُ fiillerinin yer aldığı, ayrıca şiirde إن şart edatı kullanıldığı görülmektedir.

İncelenen kısımda dikkat çeken ilk farklılık biçimsel farklılıktır. E.M.1 yazarı beş beyitten oluşan bu şiirin ilk beytini beş dize şeklinde erek dile aktararak biçimsel eşdeğerliği sağlayamamıştır. E.M.2 yazarı ise iki dize şeklinde çevirerek biçimsel eşdeğerlik sağlamıştır.

E.M.1 yazarının çevirisine kaynak şiirde yer almayan “gözüktü, koydum, baktım” fiillerini çevirisine eklemiştir. Kaynak metinde yer alan أعظمُ sözcüğünü E.M.1 yazarı “daha büyük” şeklinde sözcüğü sözcüğüne Türkçeye aktarmıştır. Bir önceki dizede yer alan “عَظُمْتُ ذُنُوبِي كَثْرَةً” sözcük öbeğini ise “çok büyük gözüktü günahım” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Burada hedef dil gramer yapısında bulunmayan, kendinden önceki cümledeki anlam kapalılığını gidermeye yarayan ve temyiz adı verilen mansup nekra bir kelimenin yer aldığı görülmektedir. Kaynak metinde kendisinden önceki “günahlarım büyüdü” anlamına gelen “عَظُمْتُ ذُنُوبِي” cümlesindeki büyümenin hangi açılardan olduğunu açıklığa kavuşturmak için yani büyümenin kabahat açısından veya haddi aşma gibi açılardan değil çokluk bakımından olduğunu belirten ve temyiz olan “كَثْرَةً” kelimesini değiştirim yaparak “çok” şeklinde sıfat olarak Türkçeye aktarmıştır. Kaynak metinde “günahlarım” manasına gelen ve çoğul olarak yer alan “ذُنُوبِي” sözcüğünü ise “günahım” şeklinde tekil olarak erek metne aktarmayı tercih etmiştir.

Sözcüğü sözcüğüne çeviri yapıldığında “günahlarım çokluk açısından büyüdüyse de” anlamına gelen birinci dizeyi E.M.2 yazarı “batsam da günaha fazla” şeklinde

çevirmiştir. Türkçede batmak kelimesi mecaz anlamda bir şeyi çokça yaptıktan sonra içine girilen durum için kullanılmaktadır. Sözelimi borca batmak deyimi kişinin borcunun çok olması anlamında kullanılmaktadır. Günaha batmak tabiri de çok günah işlemek, günahının çok olması anlamlarına gelmektedir. E.M.2 yazarı birinci dizeyi “batsam da günaha fazla” şeklinde çevirerek iletişimsel eşdeğerliği sağlamış ve çevirisinde şart edatını aktarmıştır.

Çeviride kültürel öğelerin aktarımı çeviri bilimcilerin önem verdiği, kültürel boşluklardan kaynaklı çeviri sorunların üstesinden nasıl gelinebileceği ile ilgili araştırmalar yaptığı bir konudur. Kaynak metnin günahkâr bir Müslümanın Allahtan bağışlanma dilediği bir şiir olduğu düşünüldüğünde hedef ve kaynak kültürlerin birbirine yakın kültürler olduğu sonucu çıkartılabilir. Böyle bir metnin çevirisinde kültür farklılığından kaynaklanan çeviri zorluklarıyla karşılaşılması pek olası gözükmemektedir. Kaynak metinde yer alan يا ربي kelimesi hedef kültürde de “Rabbim, Allah’ım” şeklinde kullanılmaktadır. Hedef kültürde Allahtan bağışlanma dileyen Müslümanlar dualarına “tanrım” kelimesi ile başlamamaktadır. E.M.1 yazarı يا ربي yapısını “tanrım” şeklinde çevirerek çeviride iletişimsel eşdeğerliği sağlayamamıştır. E.M.2 yazarı ise bu seslenme ifadesini “Allah’ım” şeklinde Türkçeye aktararak yeterli bir çeviri sağlarken aynı zamanda hedef metinde bu şekilde sık kullanılan sözcüğe yer vererek iletişimsel eşdeğerlik de sağlamıştır.

İslami terimlerin pek çoğu dilimize Arapça ve Farsçadan ödünçlenmiş ve asırlar boyu kullanılarak dilimizin bir parçası haline gelmiştir. Kaynak metinde yer alan عفو kelimesinin dilimizde daha sık kullanılan öz Türkçe ve Arapça kökenli pek çok karşılığı vardır. “Bağışlama, mağfiret, affetme” bu anlamlardan bazılarıdır. E.M.1 yazarı عفو kelimesini “acıyış” şeklinde hedef kültürde Allah’ın bağışlaması anlamında sık kullanılmayan bir yapıda çevirerek iletişimsel eşdeğerliği sağlayamamıştır. E.M.2 yazarı ikinci dizenin çevirisinde عفو kelimesini hedef dil kültüründe dualarda sık kullanılan “bağışlanan” şeklinde Türkçeye aktararak hem yeterli hem de kabul edilebilir bir çeviri örneği oluşturmuştur.

İncelenen şiir çevirilerinden hareketle genel bir değerlendirme yapıldığında özellikle ara dil Fransızcadan hedef dil Türkçeye yapılan çevirilerde birçok açıklama, aşırı yorumlama, ekleme, biçimsel farklılık ve eksiltmelere rastlanmıştır. Başvurulan bu

stratejiler sonucu çeviri metinde anlam kayıpları, iletinin taşıdığı mesajda değişimler ve anlamda kaymalar meydana gelmiştir.

Özellikle şiir türünde yapılan ara dil çevirilerinin nitelikleri hakkında literatürdeki nadir çalışmalardan biri olan Dağbaşı'nın 2017 yılında yayımladığı “Arapçadan Türkçeye Yapılan Şiir Çevirilerinde Ara Dil Kullanımı Problemi” isimli makalesinde tespit ettiği bulgular buradan çıkarılan sonuçları destekler niteliktedir. Ara dil çevirisini, çeviriyi çevirmek olarak tanımlayan Dağbaşı, biçemsel açıdan kaynak metinden farklı olan bu çevirilerin erek dilde bambaşka anlamlara büründüğü ve kaynak metni neredeyse yok etme noktasına geldiğini vurgulayarak mümkün olduğunca tercih edilmemesi gerektiğini söylemiştir.

5. BÖLÜM

5.1 Sonuç ve Öneriler

“Arapçadan Türkçeye Ara Dil Kullanılarak Yapılan Edebi Metin Çevirilerinin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi” isimli tez çalışmasında Arapçadan doğrudan Türkçeye ve ara dil yoluyla Türkçeye aktarılan farklı türlerdeki edebi metinlerden örnekler seçilerek bu eserlerin çevirileri eşdeğerlik bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Eşdeğerlik değerlendirmesinde Werner Koller’in eşdeğerlik sınıflandırmasında bahsettiği düzanlamsal, yananlamsal, iletişimsel, metinsel ve biçimsel eşdeğerlik terimleri, Gideon Tourry’nin erek odaklı kuramında yer alan yeterlik, kabul edilebilirlik terimleri ve Nida’nın eşdeğerlik yaklaşımında kullanılan biçimsel ve dinamik eşdeğerlik terimlerinden yararlanılmıştır.

Araştırmada, her bir edebi metin türünü temsil etmesi amacıyla öykü, roman ve şiir türlerinde birer eserin farklı çevirilerinin incelenmesi yapılmıştır. Eserlerin hem Arapçadan hem de farklı bir ara dilden Türkçeye çevrilmiş olma şartı göz önünde bulundurularak, öykü türünde Halil Cibran’ın kaleme aldığı Kırık Kanatlar öyküsünün incelenmesi yapılmıştır. Roman türünde eser incelenmesi için Necip Mahfuzun kaleme aldığı Hırsız ve Köpekler romanı ve şiir türünde ise “الرأي قبل شجاعة الشجعان”, “بكيت وما”, “يا ربي إن عظمت ذنوبي كثرة”, “أبكي على دمن قفر” şiirlerinin incelenmesi yapılmıştır.

İncelenmesi yapılan ilk eser Lübnanlı yazar Halil Cibran’ın Kırık Kanatlar isimli öyküsüdür. 1912 yılında kaleme alınan bir aşk hikayesinin anlatıldığı 102 sayfalık öykünün tamamını incelemek mümkün olmayacağından yalnızca çeviri farklılıklarının yoğun olduğu kesitler alınarak incelenmesi yapılmıştır. Öykünün kaynak dil Arapçadan Türkçeye Ahmet Harman, Burak Duran, Emrullah Kurt, Halil İbrahim Salman, Kamile Kaş, Merve Şahin, Sümeyye Oyan, Zeynelabidin Soysal tarafından yapılan çevirisi erek metin 1 (E.M.1), ara dil İngilizceden Türkçeye yapılan çevirisi erek metin 2 (E.M.2), çevirmen Kenan Sarıalioğlu tarafından ara dil Fransızcadan yapılan çevirisi ise erek metin 3 (E.M.3) şeklinde isimlendirilmiştir.

Öykü türündeki Kırık Kanatlar eseri incelendiğinde üç ayrı çevirmen tarafından Türkçeye oldukça farklı aktarıldığı görülmektedir. Kaynak dil Arapçadan doğrudan çeviri yapan E.M.1 yazarı çeviri esnasında çoğu zaman bire bir çeviri yaparak, kaynak metinden uzaklaşmadan, çeviri kaybını olabildiğince en aza indirmeye çalışmıştır.

Böylece düzenlamsal ve biçimsel eşdeğerlik düzeyini hemen hemen her çeviri tercihinde sağlayan çevirmen zaman zaman kaynak metindeki mesajın hedef metne olabildiğince aynı etkiyle taşınmasını sağlamaya çalışarak iletişimsel/edimsel eşdeğerlik sağlamada da başarılı olmuştur.

Ara dil İngilizceden çeviri yapan E.M.2 yazarı zaman zaman bire bir çevirme stratejisini kullansa da pek çok kez eksiltme ve çıkarım stratejilerine başvurduğu gözlemlenmiştir. Böylece çeşitli sebeplerle çok kez kaynak metinden saparak, kaynak metindeki iletinin hedef dile aktarılamamasına sebep olmuştur. Yaptığı aşırı yorumlama ve çıkarımlarla ise kaynak metindeki mesajı yansıtamamış hedef kültürde anlamsal boyutta eşdeğerlik problemlerini ortaya çıkarmıştır. Ara dil Fransızcadan çeviri yapan E.M.3 yazarı ise yine E.M.2 yazarına benzer stratejilere başvurarak ikame, eksiltme, çıkarım ve ekleme stratejilerini oldukça sık kullanmış çevirilerinde ne düzenlamsal ne de iletişimsel eşdeğerlik sağlayamamıştır.

İncelemesi yapılan ikinci eser roman türünden seçilmiş olan Necip Mahfuz'un Hırsız ve Köpekler isimli romanıdır. 130 sayfalık romanın kaynak dil Arapçadan Rahmi Er tarafından hedef dil Türkçeye çevirisi erek metin 1 (E.M.1), Avi Pardo tarafından ara dil İngilizceden Türkçeye çevirisi ise erek metin 2 (E.M.2) şeklinde incelenmiştir.

E.M.1 yazarının neredeyse çevirinin tamamında sözcüğü sözcüğüne çeviri yaptığı gözlemlenmiştir. Böylece kaynak metindeki mesajı hedef dile bire bir aktaran yazar yeterli bir çeviri örneği sağlarken zaman zaman erek kültürde okuyucunun daha iyi anlamasına katkıda bulunmak için ise başvurduğu değiştirim, ikame ve çıkarım stratejileri ile hem yeterli hem de kabul edilebilir çeviri oluşturmuştur.

E.M.2 yazarı ise çevirisinde kaynak metinde bulunmayan birçok noktalama işaretini erek dilde metin oluştururken kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Tercih ettiği kısa, eksilteli ve devrik cümleler ise erek metinde bazı anlam kapalılıklarının oluşmasına, okurun zihninin bulanıklaşmasına ve kaynak metindeki mesajın erek dilde zayıflamasına sebep olmuştur. Zaman zaman kaynak metindeki zamirleri hedef dile farklı aktarması, kaynak metinde bulunmayan sözcükleri hedef metinde kullanması veya kaynak metinde bulunan sözcükleri çıkarması, kaynak mesajı farklı manalara taşımış hem biçimsel sorunlar hem de iletişimsel kayıplar oluşmuştur.

Şiir türünde incelenen şiirlerden ilki Mütenebbi'nin "الرأي قبل شجاعة الشجعان" isimli şiiridir. Bir Abbasi dönemi şiiri olan eserin Sezai Karakoç tarafından ara dil

Fransızcadan Türkçeye yapılan çevirisi (E.M.1); kaynak dil Arapçadan Türkçeye Mehmet Hakkı Suçin tarafından yapılan çevirisi (E.M.2) şeklinde incelenmiştir.

Şiir türünde incelenen ikinci şiir Ebû Nuvas'ın “بکیت وما أبکی علی دمن قفر” isimli şiiridir. Ara dil Fransızcadan Türkçeye Sezai Karakoç (E.M.1) tarafından çevrilmiş; kaynak dil Arapça'dan Türkçeye ise Mehmet Hakkı Suçin (E.M.2) tarafından çevrilmiştir.

İncelenen son şiir olan Ebû Nuvas'ın “یا ربی ان عظمت ذنوبی کثرة” isimli şiiri ise Ara dil Fransızcadan Türkçeye Sezai Karakoç (E.M.1) tarafından; kaynak dil Arapçadan ise Mehmet Şayır E.M.2 tarafından çevrilmiştir.

Genel olarak tüm şiir çevirileri hakkında bir değerlendirme yapıldığında Karakoç, 49 beyitten oluşan birinci şiirden bir beyit seçerek seçtiği bu beyti erek dile dört dize şeklinde; yine sekiz beyitten oluşan ikinci şiirin bir beytini seçerek erek dile 4 dize şeklinde; son olarak sekiz beyitten oluşan son şiirin bir beytini seçerek hedef dile 5 dize şeklinde aktararak iki metin arasındaki şekilsel uyumu dikkate almamıştır. Hedef kültüre beş dize olarak aktardığı şiirin kendi içinde ritim, kafiye, uyak gibi şiire has birtakım özelliklerini gözeterek çeviri yapsa da açıklama, ekleme, aşırı yorumlama, kaydırma ve ekleme gibi stratejilere başvurduğu ve hedef metin oluşturulurken çeviri esnasında anlam yitimi olmaması için büyük bir çaba sarf etmediği görülmektedir. Özellikle ekleme, değiştirim ve eksiltme gibi kaynak metnin hedef kültüre aynı etkiyi koruyarak taşınmasını engelleyecek stratejilerden yararlanması iletişimsel eşdeğerliği sağlayamamasına neden olmuştur. Şekilsel açıdan bakıldığında hedef dizge geleneğinde şiir görünümüne uygun bir şiir çeviri metni oluşturan çevirmen metinsel eşdeğerliği sağlasa da çeviride kayıplar yaşanmasına engel olamamıştır.

Suçin ise kaynak metinde beyit olarak yer alan şiiri erek metne yine 2 beyit olarak aktarırken kaynak metindeki iletinin taşıdığı mesajı olabildiğince kayba uğratmadan iletiyi gerektiğinde sözcüğü sözcüğüne hedef metne taşırken iletişimsel eşdeğerliği sağlamak adına kabul edilebilir bir çeviri oluşturmaya çalışmıştır. Şiirde ritim, kafiye ve ses uyumu gibi hususları da gözeterek hedef metne aktaran Suçin, metinsel eşdeğerlik sağlama noktasında da başarılı olmuştur.

Şayır ise, çevirisinde ses, ritim ve kafiye gibi şiir için önemli unsurları hedef metne kaynak metin ölçüsünde taşımaya çalışmış, aynı zamanda hem kelime hem de cümle düzeyinde anlamsal boyutta eşdeğerlik sağlamanın, biçimden daha fazla önem arz ettiğini kanıtlar biçimde hem yeterli hem de kabul edilebilir çeviri örneği sunmuştur.

Buradan hareketle seçilen edebi metin çevirilerinde öykü, roman ve şiir olmak üzere çeviri sürecinde çevirmenlerin kullandığı strateji, kaynak-hedef metne bağlılık düzeyleri ve çevirideki eşdeğerlik türlerinden açıkça bahsedilmiştir.

Araştırmada özellikle kaynak dil olan Arapçadan yapılan çevirilerde eksiltme, aşırı yorumlama gibi hedef dile taşınan mesajı doğrudan olumsuz etkileyen problemlere neredeyse rastlanmamıştır. Kaynak metne oldukça bağlı kalarak yapılan çeviriler çoğunluktadır. Kaydırma yapmadan gerektiği durumlarda dinamik eşdeğerlik sağlamak adına erek kültürün kaynak mesajı tanımlama biçimleri dikkate alınarak yapılmış hedef odaklı çevirilerin varlığından bahsetmek de mümkündür. Aynı zamanda kaynak dil gramer kuralları gereği hedef dile çeviri esnasında yaşanan bazı problemler, çeviride anlam kaybına yol açmasını ve hedef dilde yaratacağı anlam kargaşasını önlemek adına ikame, yerileştirme veya çıkarım gibi stratejilerden yararlanılarak iletişimsel eşdeğerlik sağlanmıştır.

Ara dil yoluyla yapılan çevirilerde ise sözcüğü sözcüğüne yapılan çeviriler de mevcut olmasına rağmen anlam yitiminin engellenemediği çevirilerin büyük bir bölümünde kayıpların ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Ara dil kullanılarak yapılan çevirilerde doğrudan çevrilere nazaran daha çok çeviri kaybı yaşanmıştır. Zaman zaman sadece bir kelime değil bir cümlenin tamamının çeviriden eksilmesi metin içi bağdaşıklığı da olumsuz etkilemiştir. Edebi tür fark etmeksizin öykü, roman ve şiir türlerinin hepsinde bu sorunlarla karşılaşmıştır. Neredeyse tüm edebi türlerde eksiltme, ekleme ve çıkarım yapılmıştır. Zorunda kalmadıkça başvurulmaması gereken bir yöntem olan eksiltmeye sıkça başvurulması kaynak kültüre ait parçaların hedef kültüre eksiksiz taşınmamasına da sebep olmuştur. Kaynak dilden dahi çeviri yapıldığında bazı kayıplar söz konusu olabiliyorken ara dile çevrilirken kayıpların meydana geldiği bir metnin tekrar çevrilmesi büyük eşdeğerlik sorunlarını ortaya çıkarmıştır.

Yazınsal metinlerin doğrudan çevirilerinde dahi birtakım kayıplar meydana gelebilmektedir. Ara dil kullanılarak yapılan çevirilerde doğrudan çevrilere nazaran daha çok çeviri kaybı yaşanmasının sebepleri hakkında şu yorumları yapmak mümkündür:

1. Ara dil ve hedef dil arasında eşdeğerlik söz konusu olabilir. Asıl problem kaynak dilden ara dile çeviri esnasında yaşanmış olabilir. Yani tüm bu eksiltme, ekleme, yorumlama gibi sorun teşkil eden yöntemlere kaynak dilden ara dile çeviri esnasında başvurulmuş olabilir.

2. Çevirmen verilen metni en doğru biçimde çevirmek istese de yayınevi tercihleri çevirmeni yönlendirmiş olabilir.
3. Çevirmen ara dilden çevireceği metnin kaynak dilden yapılan çevirisi olmadığı için veya çevirisi mevcut ise de okumadığı için kaynak metin ara dile çevrildiği esnada ne gibi kayıplar yaşandığını fark etmemiş olabilir.

Araştırma bulgularından hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

1. Ara dil kullanıldığında çeviri kayıplarının arttığı bulgusundan hareketle çeviri sürecinde kayıpların en aza indirgenmesi için mümkün olduğunca kaynak dilden doğrudan çeviri yapılmalıdır.
2. Yayınevleri çevirmen tercihini kaynak dile hâkim çevirmenlerden yana kullanmalı veya en azından ara dile hâkim ve kaynak dili de iki metni karşılaştırıp çeviri kayıplarını tespit edebilecek düzeyde bilen çevirmenlerden yana kullanılmalıdır.
3. Ara dilden çeviri yapan çevirmenler çevirecekleri metinlerin varsa kaynak dilden doğrudan çevirilerinden çeviri sürecinde yararlanmalıdır.
4. Gelecekte yapılacak çalışmalarda bu araştırmada incelenen metinlerin ara dillere çevirileri ile hedef dil Türkçeye çevirileri karşılaştırmalı incelenerek ne tür çeviri kayıplarının meydana geldiği tespit edilebilir.
5. Kaynak dil Arapçadan ara dillere çeviri esnasında ne gibi çeviri kayıplarının meydana geldiğini saptamak için kaynak metin ile ara dil çevirileri karşılaştırmalı olarak incelenerek bu araştırmanın bulgularıyla karşılaştırılabilir.
6. Çeviri kayıplarının daha çok kaynak dilden ara dile çeviri esnasında mı yoksa ara dilden hedef dile çeviri esnasında mı meydana geldiğini saptamak için araştırmaların bulguları karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, N. (2001). Çeviride çevirmen seçimleri ışığında çeviri eleştirisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (3), 1-16.
- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten günümüze yazın çevirisi*. Ankara: İmge.
- Aksoy, Ö. & Tavail, Z. M. (2016). Lord of The Flies çevirilerinde kaynak/hedef odaklı eğilimler. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (2), 1051-1066. DOI: 10.17218/hititsosbil.280830
- Aktaş, T. (1999). Yazın çevirisi, işlevi ve özellikleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (3), Ankara, s. 41-51.
- Arabacıoğlu, B. (2020). Edebi çeviri ve çeviri eleştirisi: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(2), 1004-1016. DOI: 10.18039/ajes.724391
- Atay, N., N. (2012). History and translation: A study on the history of technical translation in Turkey. Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Başaran, M. A. (2013). Şiir çevirisinde sözdizimsel eşdeğerlik. *International Journal of Language Academy*, 1(1), 91–91. <https://doi.org/10.18033/IJLA.27>
- Berman, R. A. (1984), Syntactic components of the foreign language reading process. In: Alderson, J.C. and Urquhart, A.H., (Eds.), *Reading in a Foreign Language*, (pp. 139-159). Longman, London.
- Bozkurt, G. (2007). *Yalnızlık Dolambacı: İkinci Dilden Çeviri Klasığı*. <https://ceviribilim.com/2007/03/29/yalnizlik-dolambaci-ikinci-dil-cevirisi-klasigi/> sitesinden erişilmiştir.
- Broeck, R. D. (1985), *Second thoughts on translation criticism: A model of its analytic, function in the manipulation of literature*, Newyork: Saint Martin's.
- Catford, J. C. (1965). *A linguistic theory of translation: An essay in applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press
- Cibran, H. (1912). *el-Ecnihetu 'l-Mutekessire*. Beyrut: el-Mektebetu's-Sekâfiyye.
- Cibran, H. (1912). *Kırık kanatlar*. (A. Harman, B. Duran, E. Kurt, H. İ. Salman, K. Kaş, M. Şahin, S. Oyan, Z. Soysal Çev.). İstanbul: Muarrib.
- Cibran, H. (1912). *Kırık kanatlar*. (E. Devrim, Çev.). İstanbul: Kaknüs.
- Cibran, H. (1912). *Kırık kanatlar*. (K. Sarılioğlu, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Dağbaşı, G. (2017). Arapçadan Türkçeye yapılan şiir çevirilerinde nitelik sorunu. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (16), 177-196.
- Demirezen, M. (1991). Çeviride kayıplar sorunu. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 115-128.
- Ebû Nuvâs (t.y.) Yâ rabbî in azumet zunûbî kesreten. <https://www.aldiwan.net/poem27209.html> sayfasından erişilmiştir.
- Ebû Nuvâs (t.y.). Bekeytu ve mâ ebkî alâ dimenin fakri. <https://www.aldiwan.net/poem63261.html> sayfasından erişilmiştir.
- Eruz, E. S. (2012). *Akademik Çeviri Eğitimi*. İstanbul: Multilingual Yayıncılık.
- Göktaş, B. (2011). *1990-2008 Yılları Arasında Arapçadan Türkçeye Yapılan Edebi Eser Çevirileri Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Göktürk, A. (2012). Bir iletişim edimi olarak çeviri. *Dilbilim*, (5), 48-55.

- Göktürk, A. (2022). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gürçağlar, Ş. T. (2019). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Gürses, Sabri. (2007). İntihal Kültürü. *Varlık*, (1994), 9-16.
- Holmes, J. (1988). *Translated: Papers on literary translation and translation studies*. Contributor, Raymond van den Broeck. Amsterdam: Rodopi.
- İli, M. & Komissarov, V. N. (2016). Çeviride dil ve kültür: Paydaş mı yoksa rakip mi?. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 91-102.
- Karaca, B. (2014). *Edebiyat çevirisi, önemi, niteliği ve sorunları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı- TEDA Türkiye'nin çeviri ve yayım destek programı*, Edebi Çeviri Atölyesi, TURUSÇAT çalışmaları kapsamında sunulan yayımlanmamış bildiri; Yayımlanmamış Çeviri Yöntemleri Doktora Dersi Notları.
- Karakoç, S. (2016). *İslamın şiir anıtlarından*. İstanbul: Diriliş.
- Karavin, H. (2016). Çeviri kuramları bağlamında eşdeğerlik kavramının izini sürmek. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (12), 125-144.
- Kocaman, A. (1993). Çeviri, çeviri eleştirisi ve dilbilim. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 4, 1-4.
- Kvedyte, V. (2005). Translation strategies in the process of translation: A psycholinguistic investigation. 03.2016 tarihinde http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050530_202148-55814/DS.005.1.01.ETD adresinden erişilmiştir.
- Lefevre, A. (1975). *Translating poetry: seven strategies and blueprint*. Amsterdam: Van Gorcum.
- Lüleci, M. (2016). Edebî metinlerde bağdaşıklık ve tutarlılık: "Sisler Bulvarı", "Tutunamayanlar". *Journal of Turkish Studies*, 11(Volume 11 Issue 4), 595–595.
- Mahfuz, N. (1961). *El-Liss ve'l-Kilâb*. Kahire: Dâruş' -Şurûk.
- Mahfuz, N. (1961). *Hırsız ve köpekler*. (A. Pardo Çev.). Ankara: Kırmızı Kedi.
- Mahfuz, N. (1961). *Hırsız ve köpekler*. (R. Er Çev.). İstanbul: Vadi Yayınları.
- Mütenebbi (t.y), er-Re'y kable şecâ'ati'ş-şuc'ân. <https://www.aldiwan.net/poem10580.html> sayfasından erişilmiştir.
- Nalcioğlu, A.U. (2015). Edebi eserlerde çeviri sorunları. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences* Sayı/Number 55, Aralık/December 2015, 1-9.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. New York: Prentice Hall.
- Odacıoğlu, C., & Barut, E. (2018). Çeviri usul, strateji ve yöntemleri üzerine bir analiz. *Tarih Okulu Dergisi*, 11 XXXIV, 1363-1392. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1184>.
- Özcan, M. (2017). Nobel ödüllü Mısırlı yazar Necip Mahfuz'un el-Kahiretu'l-Cedide adlı romanının Türkçe çevirisindeki dil oyunlarının eşdeğerlik açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 12(7), 619-632. DOI:10.7827/TurkishStudies.11470.
- Sdobnikov, V.V., & Petrova. O.V. (2006). *Teoriya perevoda*. Moskva: Vostok-Zapad.
- Snell-Hornby, M. (2006) *The Turns of translation studies: New paradigm or shifting viewpoints*. Amsterdam: John Benjamins Publishing 104. <http://dx.doi.org/10.1075/btl.66>.

- Soysal, F. (2012). *Werner Koller'in Eşdeğerlik Sınıflandırmasına Farklı Bir Yaklaşım*. Paper presented at the International Symposium On Language And Communication: Research Trends And Challenges, 1419-1432.
- Suçin, M. H. (2013). *Öteki Dilde Var Olmak*. Ankara: Say.
- Suçin, M. H. (2022). *Sezai Karakoç'un Arap edebiyatından şiir çevirilerinin biçim ve içerik bakımından değerlendirilmesi*. Sezai Karakoç 2022 Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Zeytinburnu Kültür ve Sanat Merkezi, İstanbul. <https://ceviriveotesi.org/2022/11/21/sezai-karakocun-arap-edebiyatindan-siir-cevirileri/> sayfasından erişilmiştir.
- Sunel, H. (1988) Çeviri ve bir çevirinin düşündürdükleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1988, Sayı 3, 153 – 168.
- Tanrikulu, L. (2016). “19. yüzyıldan günümüze çeviri bilimi konusundaki araştırmalara kısa bir bakış. *Turkish Studies*, ISSN: 1308-2140, 11/14 DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9988>, p. 935-950.
- Tanrikulu, L. (2016). Çeviri eylemi ve karşılaşılan zorluklar, *Turkish Studies*, ISSN: 1308-2140, 11/15, DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9989>, p. 513-524.
- Tanrikulu, L. (2017). Behçet Necatigil'in Thomas Mann'dan yaptığı “Venedik'te Ölüm” çevirisinin çağdaş çeviri eleştirisi yaklaşımları açısından değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28 (1), 37-46. DOI: 10.18069/firatsbed.388061.
- Tanrikulu, L. (2018). Edebi yazında kültürel öğelerin aktarımının betimleyici çeviri araştırmaları kapsamında incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (3), 1547-1557.
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*, Amsterdam ve Philadelphia: John Benjamins.
- Toury, Gideon (1995), *In search of a theory of translation*, Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semiotics.
- Türe Pekel, Ü. (2017). *Türkçe çeviri dergilerinde ara dilden çeviriler üzerine betimleyici bir inceleme: 1979-2013*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Vardar, B. (1978). Çeviri sorunları özel sayısı. *Türk dili*. 332.
- Vinay, J. P., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative stylistics of French and English: a methodology for translation*, J. C. Sager & M.-J. Hamel (eds. And trans.), Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Vinay, J. P., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative stylistics of French and English: a methodology for translation*. (J. C. Sager ve M.-J. Hamel, Çev.). Amsterdam /Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı çeviri edinci*. İstanbul: Multilingual.
- Yıldız, R. (2017). *A.S. Puşkin'in “Maça Kızı” adlı eseri üzerinden Rusçadan Türkçeye çeviride transformasyon teorisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Selin DALMIŞ
Uyruğu : T.C
Doğum tarihi ve yeri : .....
Medeni hali : .....
Telefon : .....
Faks : .....
e-mail : .....

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	2023
Lisans	Gazi Üniversitesi	2016
Lise	Gemlik Anadolu İmam Hatip Lisesi	2011

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
.....	.....	.....

Yabancı Dil

.....

Yayımlar

.....

Hobiler

.....

KAREKO
D

